Dr. Anatol MĂCRIȘ

Conspecte de istorie

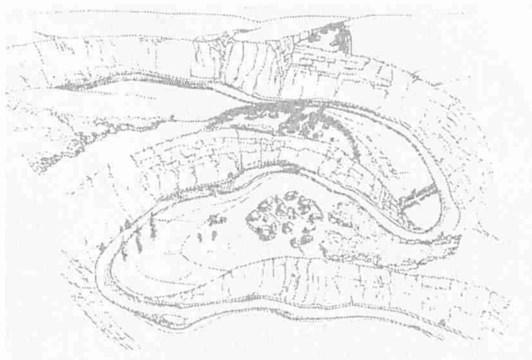
Dr. ANATOL MĂCRIȘ

Conspecte de istorie

Dr. Anatol MĂCRIȘ

Secretar General al Asociației de Istorie Comparativă a Instituțiilor Dreptului
(AICID)

Conspecte de istorie

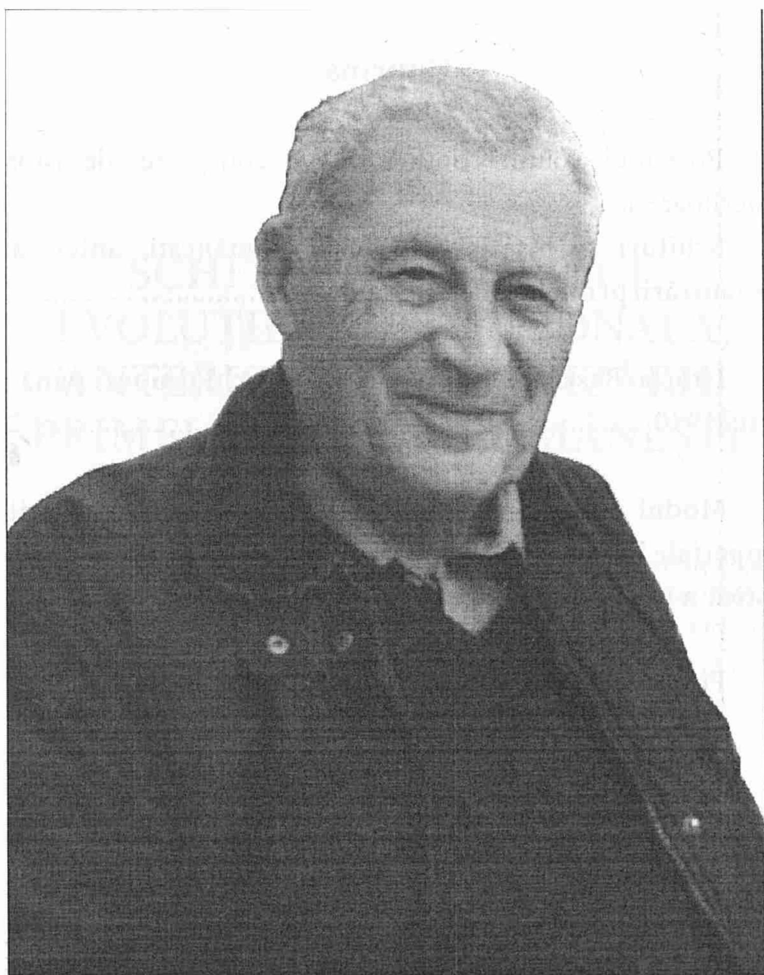
Editura AGERPRESS

Coperta, prezentarea grafică şi layout:
Victor ILIE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MĂCRIŞ, ANATOL
Conspecte de istorie / dr. Anatolie Măcriş
Bucureşti: Agerpress, 2008
ISBN 978-973-88768-4-2

94(498.7)
726.54+726.71(498.7

EDITURA AGERPRESS - Bucureşti, 2008
Consilier editorial: Nicolaie Arsenie

Cuprins

Prezentul volum conține câteva conspecte de istorie referitoare la:

Schituri și biserici din țările românești, anterioare organizării primelor state românești 7

Istoria Basarabiei din cele mai vechi timpuri până în anul 1940 .... ~~53~~ 51

Modul arbitrar de stabilire a granițelor în cancelariile imperiale în sec. XIX și XX, cu referire la frontiera nord - estică a României .... ~~133~~ 127

Formarea și dezvoltarea imperiului rus .... ~~149~~ 145

Unele din capitole sunt comunicări pe care autorul, dr. Anatol Măcriș, le-a prezentat la AICD (Asociația de Istorie Comparativă a Instituțiilor și Dreptului), al cărei membru de marcă este.

SCHITURI ŞI BISERICI (EVOLUŢIE INSTITUŢIONALĂ) ANTERIOARE ORGANIZĂRII PRIMELOR STATE ROMÂNEŞTI

Motto:
„Studiul vechilor noastre forme de organizare, adică a vechilor noastre (instituţiuni), au tot atâta însemnătate ca şi studiul istoriei politice"
(C.C. Giurăscu)

Introducere

Mileniul întunecat din istoria ţării noastre, pentru care se găsesc foarte puţine documente, este marcat de unele construcţii în piatră, lemn sau excavate în stâncă, cetăţi sau biserici, care reprezintă repere ale existenţei românilor în acest mileniu.

După retragerea aureliană, viaţa romană, apoi roman-bizantină, a continuat în sudul Olteniei şi Munteniei, până în anul 602, când împăratul Mauriciu a părăsit limes-ul Dunării; în Dobrogea, viaţa

bizantină a continuat până în secolul al VII-lea, până la apariția barbarilor bulgari. După anul 602, la sudul Dunării se instalează statul bulgar, păgân până la sfârşitul secolului al IX-lea când se creştinează.

După secolul al VII-lea, în Imperiul Bizantin limba latină s-a păstrat la nord de linia Raguza-Varna. După creştinare, bulgarii au înlocuit cu forța limba latină cu limba slavă în bisericile din Valahia şi Moldova.

Căile de legătură cu Imperiul Bizantin sunt:

- prin Mesembria, Apolonia (Varna), Mangalia şi Tomis
- prin Ohrida, Niş, Serbia, Tr. Severin
- prin Capadocia – Trebizenda, Cherson şi Tiras.

Sudul Basarabiei a fost cucerit de romani la mijlocul secolului I. S-a construit Valul lui Traian.

Conform acestor date, în țările româneşti nu s-au mai construit cetăţi şi biserici din piatră până în secolul al IX-lea, când bizantinii revin la limesuul Dunării, înălțând cetăți şi valuri de apărare.

Năvălirea barbarilor – goți, huni, gepizi, slavi, avari – obligase populația daco-romană să se concentreze în teritorii apărate natural în regiunea premontană şi montană a Carpaților, în podişul Moldovei, în pădurile seculare, în regiunile bogat dăruite ale bălților (Şt. Ştefănescu, Constituirea statelor feudale româneşti, Buc.,1980, pg.12).

Renunțarea la casele de piatră şi preferința pentru casele de tip bordei au constituit o modalitate de adaptare a daco-romanilor la situația creată de prezența valurilor migratoare.

Aceştia erau atraşi de orice construcție aspectuoasă. Satele în zona de câmpie erau alcătuite din bordeie. Şi bisericile acestor sate erau în bordeie.

Țările românești erau țări de sate a căror origine coboară adânc în trecut. Satul – scrie N. Iorga – era un organism arhaic multisecular, care putea trăi în sine, de la sine și pentru sine.

În perioada secolelor IV – VII, Imperiul roman de Răsărit, apoi Imperiul Bizantin au stăpânit sudul Olteniei și al Munteniei până la Brazda lui Novac, și Dobrogea. În sudul Olteniei și al Munteniei au construit poduri peste Dunăre, cetăți, basilici și alte edificii.

La revenirea bizantinilor la hotarul de pe Dunăre, aceștia au fondat sau au reconstruit pe lângă cetățile vechi Dinogeția și Dristor, Cetatea Albă (940-965), Păcuiul lui Soare (971-976) și Lycostomo (lângă satul Periprava, pe atunci pe malul Mării Negre).

În secolele XI-XIII, țările românești sunt sub dominația cumană. Teoretic, Dobrogea era o themă bizantină, în realitate era ocupată de migratori.

În această perioadă are loc procesul de formare a primelor state romînești, proces care sintetizează trei elemente: românii autohtoni, dominatorii cumani și influiența slavo-bizantină.(N.Iorga).

În secolele XI-XIII, sub cumani, a fiinţat o stabilitate „pax cumanica", care a permis formațiuni prestatale ale românilor: cnezatele Litovoi, Ioan Farcaş, voevodatul lui Seneslau, Vlăsia (Vlașca), Civitas Moldaviae, Milcovia, Vrancea, Câmpulungul Moldovenesc, Tigheciul, Șipenițul.

A.A.Bolşacov-Ghimpu, un cercetător al acestei epoci, consideră că: „În Muntenia se găseau două formații, Cumania (toată Țara Românească în afară de Voevodatul lui Seneslau) și Țara Românească a lui Seneslau. Cumania, în ultimii ani înainte de năvăilirea tătarilor era condusă de Kuten.

După 1241, regatul cuman al lui Kuten este condus de tătarul

Borundai. Cumania din Muntenia a continuat să existe şi după invazia tătarilor din 1241 ca un stătuleț cumano-român cu conducători tătari, unde în anul 1304 se aminteşte de preoți şi episcopi ortodocşi".

Documente prețioase despre Cumania, adică România, se găsesc în arhivele bizantine, dar mai ales în cele ungureşti. În documentele cancelariei lui Mircea cel Bătrân există o notificare: „dania boierului nostru cuman Nanu Udabă, Mănăstirii Cozia".

Dar Cumania mai cuprindea şi sudul Moldovei, inclusiv sudul Basarabiei, care a căpătat numele de „părțile tătăreşti". Aceste „părți tătăreşti" au intrat în componența Voevodatului Muntenia, odată cu restul Cumaniei.

Cum au dispărut cumanii? se întreabă unii istorici. Aşa cum au dispărut şi grecii din principatele române, răspunde istoricul ieşean Iancu Maxim.

Sediul micului stătuleţ cumano-român era, după unii autori, pe Putna. Târgu Putna a existat până la jumătatea secolului al XVI-lea, apoi a dispărut, pe vatra sa aflâdu-se astăzi comuna Boloteşti „pe Putna".

Preoții şi episcopii ortodocşi de care aminteşte A.A. Bolşacov-Ghimpu, presupunem că aparțineau de Mitropolia Vicina amintită în acte la 1285. Localizarea exactă a Vicinei nu este cunoscută. C.C.Giurescu presupune că este Isaccea. Pe un portulan genovez am găsit Vicina notat ca nume la nord de Dunăre, dar fără a fi punctată localitatea.

După cucerirea Constantinopolului de către cruciați şi înființarea Imperiului latin de răsărit (1204), Marea Neagră a devenit deschisă corăbiilor europene. Venețienii şi genovezii au înființat emporii pe ţărmurile Mării Negre şi pe Dunărea inferioară.

Au construit porturi, faruri „Farul genovez de la Constanța" și au refăcut cetățile bizantine sau au construit cetăți noi: Moncastro „Cetatea Albă construită de bizantini în sec.X", Chilia „construită în anul 1274", Vicina, Enisala, Vadu „Kara Harman" şi Mangalia.

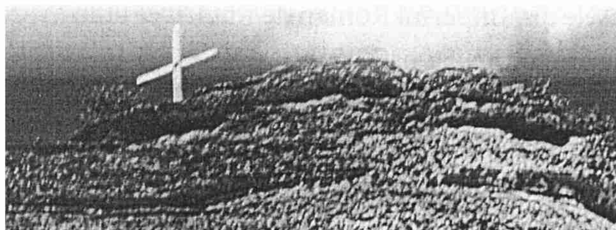
Vom prezenta în continuare schiturile, bisericile şi mănăstirile din perioada anterioară organizării primelor state româneşti. Astfel de lăcaşuri de cult se găsesc astăzi în diferite faze de erodare.

Unele sunt fundații decopertate de arheologi, altele sunt ruine la nivelul solului, altele sunt rupestre.

Mai există şi unele, puține la număr, în stare integrală sau apropape integrală, în special din secolele XIII-XIV, dar neconsolidate şi neprotejate cele mai multe.

Aceste mărturii materiale, pentru o mai lesnicioasă înțelegere a semnificației lor şi a prezentării noastre,ar putea fi clasificate astfel:

- biserici din epoca paleocreştină (sec.II - IV) şi patristică (sec.V - VII) din Dobrogea;
- biserici din epoca paleocreştină şi secolele X-XIII din Țara Românească, Moldova, Basarabia, Transilvania şi Banat;
- biserici rupestre din țările româneşti, inclusiv din Basarabia;
- bisericile catolice din Țara Românească, Moldova şi Basarabia din perioada de până la 1310 (Țara Românească) şi 1359 (Moldova).

Biserici din epocile paleocreştină (sec. II-III) şi patristică (sec. V-VII) din Dobrogea

Dobrogea este teritoriul românesc cu cea mai îndelungată stăpânire romană, apoi bizantină până în anul 1418, când a fost cucerită de otomani. Stăpânirea romană se întindea şi peste Dunăre.

Creştinii preiau numele de bazilică pentru bisericile mai mari sau mai importante, cum erau bisericile episcopale sau ale mănăstirilor misionare locuite de daco-romanii din Scythia Minor (Dacia Pontică, adică Dobrogea de astăzi). Popoarele latine au preluat termenul grecesc de ecclesia (eglise etc). La Tomis (Constanța) s-au descoperit 6 bazilici paleocreştine din piatră, iar în restul județului 22, din care 6 numai la Tropaeum Traiani (Adamclisi), 5 la Histria, una la Callatis (Mangalia), 2 la Axiopolis (Cernavoda-Hinog), una la Sucidava (Izvoarele, vechea Pârjoaia) şi una la Capidava (Topalu). De eparhia Tomisului țineau şi centrele mănăstireşti de la Callatis, Axiopolis, Sucidava şi Histria.

La deschiderea adusă creştinismului de împăratul Constantin cel Mare, după 313, când îşi fac apariția primele bazilici paleocreştine în municipii ca Tomis, capitala Scythiei Minor, ca Tropaeum Traiani sau ca Troesmis (Iglița), a contribuit la rapida lor proliferare în teritoriu şi legea dată la 480 de împăratul Zenon, prin care toate oraşele cu grad de polis aveau dreptul să aibă un episcop. În „Notitiae Episcopatuum" (listă cu oraşele din Imperiul Roman de Răsărit ce erau în secolele V-VI reşedință de episcopate, listă publicată în 1891 de bizantinologul Carolus de Boor) apar menționate pe cuprinsul Scythiei Minor 14 oraşe cu scaune episcopale, în afară de Tomis ce era episcopie metropolitană.

Lista indică în județul Constanța de astăzi 7 episcopate la:

Axiopolis, Capidava, Callatis,, Carsium (Hârşova),Tropaeum Traiani, Zalpata (Abtaat Kaless), Dionysopolis (Balcic), iar în județul Tulcea tot 7, la Aegissus (Tulcea), Argamun (Capul Dolojman), Halmyris (Dunavățul de Jos), Histria, Noviodunum (Isaccea), Şalsovia (Mahmudia), Troesmis.

În acest județ din nordul Dobrogei s-au descoperit până acum 14 bazilici paleocreştine din piatră: două la Dinogeția (Garvăn şi Popina Bisericuța, care era chiar sediu episcopal), două la Noviodunum, una la Beroe (Băroi – Piatra Frecăței) şi una la Niculițel (anticul Vicus, local numit şi Mănăstiriştea, toponim ce întăreşte calitatea de cea mai organizată mănăstire). (Silvia Păun – În absida altarului)

Episcopi din Cetatea Tomis

Ioan Casian, născut în anul 360 d.Cr., în comuna Casian. Educația religioasă o dobândeşte într-o mănăstire din regiune. Hirotonit diacon la Constantinopol de Sf. Ioan Gură de Aur, în 415 pleacă la Marsilia unde înființează două mănăstiri. Este unul din marii scriitori de limbă latină din secolele IV – V. Decedat în 435 d. Cr. la Marsilia .

Seria episcopilor cu identitate certă din Cetatea Tomisului ni-l arată la anul 369 d.Cr. pe **Bretanion** (sau **Vetranion**) cu prilejul unui conflict iscat între acesta şi împăratul Valens. Ultimul trecând prin Tomis după confruntările cu goții, în nordul provinciei, se izbeşte de cerbicia episcopului tomitan Bretanion. Acesta îşi apăra dreapta credință – în spirit niceean – față de arianul împărat care dorea să impună cetății erezia sa.

În urma aprinsei dispute, împăratul, surprins, îl pedepseşte, dar

imediat îl grațiază pe cel ce l-a înfruntat în biserică și-i îngăduie să-și păstorească în continuare enoriașii în credința lor.

La cel de al doilea Sinod ecumenic de la Constantinopol, din anul 392, participă un alt prelat tomitan, pe nume **Gherontie**, pe care împăratul Teodosie cel Mare (379-395) îl îndeamnă să păstreze credința adevărată în Scythia Mică.

Îi urmează **Teotim I**, pe care Fericitul Ieronim în 392 ni-l prezintă drept Scythiae Tomorum episcopus.

Eminent teolog și filosof, înzestrat cu nemărginită evlavie monahală, Teotimos se așează în rândul ilustrelor personalități eclesiastice de la Tomis.

Aceluiași mare episcop i se datorează acțiunea de convertire la creștinism a hunilor, prezenți atunci în regiune, cărora le câștigă încrederea și simpatia și pentru care devenise „Zeul romănilor".

Între participanții la Sinodul ecumenic de la Efes, din anul 431, îl aflăm pe Timotei, care semnează „Thimoteus episcopus provinciae Scythiae Tomitanae civitatis subscripti".

În anul 449, în fruntea bisericii de la Tomis este Alexander, care semnează actele Sinodului ecumenic de la Calcedon din anul 451.

Actele Sinodului de la Constantinopole din anul 520 sunt semnate de episcopul Paternus, care ocupă tronul eparhial între anii 492-520. Cu același prilej, la alegerea Patriarhului ecumenic Epiphanie, semnează: „Dei episcopus provinciae Scythiae metropolitanus". Astfel se atestă ridicarea Tomisului la rang de mitropolie și funcția sacerdotală supremă va fi deținută de Paternus.

Dionisie Exyiguu (cel smerit), născut în 470 în Dobrogea, decedat în 545, la Roma. Chemat la Roma, a lucrat în Cancelaria papală, cunoscând Latina și Greaca. A fixat cronologia erei creștine luând ca

punct de plecare Naşterea Mântuitorului. Autor prolific.

Între anii 550-553, ne este menţionat un ultim episcop tomitan: Valentinian,- şi acesta un cărturar cu întinse relaţii în lumea bisericească de atunci. Întreţine corespondenţă cu Papa Vigilius.

Biserici paleocreştine (sec.II-IV) şi vechi (sec VII-XIII) pe teritoriul României

La Slăveni, pe Oltul inferior, se găseşte o biserică paleocreştină datând din sec. IV-V; este cel mai vechi locaş de cult din nordul Dunării, bisericile de la Sucidava, Drobeta, Cenad şi cele 30 de biserici paleocreştine din Dobrogea datând din secolele V-VI. Castrul roman de la Slăveni a rămas în mijlocul satului de astăzi neacoperit de locuinţele sătenilor.

Sucidava, care fusese pustiită de huni (442-447), a fost restaurată pe timpul împăraţilor Justin (517-527) şi Justinian (527-565). În această perioadă s-a construit şi biserica din cetate. Această biserică a fost distrusă de avari la sfârşitul domniei împăratului Mauriciu (602). În zilele noastre, fundaţia bisericii a fost decopertată şi conservată; în interiorul bisericii s-a conservat foarte bine mormântul şi scheletul unui şef al cetăţii.

De asemenea, este interesantă o fântână subterană la care se ajunge printr-un coridor săpat în pământ, în pantă şi curbă cunoscută ca „fântâna secretă".

Cetatea de la Slon – de tip romano-bizantin (sec. VIII-IX) -, construită din piatră şi cărămidă, pare să fie legată de existenţa unei formaţiuni politice locale.

Studiul cercetătoarei Maria Comşa a condus la concluzia că vestigiile de aici reprezintă urmele unei cetăţi de tip bizantin şi datează din secolele VIII-IX.

La Pietroasele s-a decopertat în ultimii ani o aşezare romană (paviment, locuinţe cu mozaic etc). Lucrările s-au oprit fiind în dreptul primăriei şi al şcolii.

La Galaţi, în „Necropola romană", a fost descoperit mormântul cavalerului Innoceus, primul daco-roman creştinat, aici găsindu-se o agrafă cu doi peşti gravaţi, acesta fiind simbol al creştinismului.

Cu prilejul istoricei vizite a Suveranului Pontif în România, Papa Ioan Paul al II-lea n-a dorit să meargă în Ardeal, dar ar fi vrut tare mult, se spune, să vadă cripta dobrogeană. La Niculiţel se află o criptă creştină unică în lume, din punct de vedere arhitectural. În acelaşi timp, aici este singurul mormânt din lume unde s-au descoperit osemintele a şase martiri creştini. Situate oarecum în apropierea criptei, se mai află aici bisericuţa în plan trefal din secolul al XI-lea (prima de acest fel din România), un Martiricon – cavou acoperit cu o cupolă; deasupra mormântului şi în acelaşi timp cu el, în secolul al V-lea fiinţa o bazilică creştină. În interiorul Martiriconului s-a găsit un sicriu cu patru schelete. Numele celor înmormântaţi acolo ne sunt cunoscute dintr-o inscripţie, în limba greacă, aflată pe pereţii mormântului: Zotikos, Attalos, Kamasis, Filippos. „Ne aflăm în faţa unor dovezi indubitabile privind originea latină a creştinismului la români. Este cel mai vechi edificiu de acest fel ce ni s-a păstrat în întregime".(I. Barnea).

În Transilvania, ungurii i-au întrebat pe voievozii români Menumorut, Gelu, Glad de cine aparţin. Ei au răspuns: De împăratul din Bizanţ. Este vorba în orice caz de o dependenţă religioasă.

La Cenad Urbis Morisena s-au descoperit şi ruinele a două

mănăstiri a căror existență a fost confirmată și de documente scrise. Înainte de a trece sub oblăduirea bisericii catolice, fapt petrecut la începutul secolului al XI-lea, aceste lăcașuri (cu hramurile Ioan Botezătorul și, respectiv, Sf. Gheorghe) au fost zestrea și poate chiar ctitoriile unor călugări bizantino-balcanici. Din Cenadul acelor vremuri ni s-a păstrat și un sarcofag din piatră, sobru ca înfățișare, sculptat foarte sumar și presupus a fi al primului ierarh catolic instalat aici, și anume episcopul Gerardus de Sagrado, de origine venețiană.

La Garvăn – Dinogeția, bisericuța clădită în secolele XI-XII nu avea decât o singură încăpere de 6 x 6 m, prevăzută cu o absidă circulară în interior și poligonală în exterior. Era construită în manieră bizantină din asize de cărămidă alternând cu piatră, sistemul de boltire, de asemenea bizantin, fiind format dintr-o cupolă sprijinită, prin intermediul pandativelor, pe arce susținute, la rândul lor, de stâlpii plasați la colțuri. Mici fragmente de pictură găsite in situ fac dovadă că pereții lăcașului erau decorați cu fresce.

În Transilvania, la edificarea unor biserici și mănăstiri de către populația românească, inspirate în mod vădit de modelele bizantine, se fac, adesea, concesii în favoarea stilului romanic și gotic. Asemenea edificii au fost în număr mare în Banat și Transilvania secolului al XII-lea. La Hodoș-Bodrog, la Bucium-Sălaj, la Mănăștur-Vinga au putut fi identificate ruinele unor lăcașuri monastice care atestă o intensă viață monahală românească. Totodată, au fost construite biserici pentru comunitățile laice și paraclise pe lângă curțile marilor feudali.

În multe zone, în special în mediul sătesc, construcţiile erau din lemn, românii ajungând încă de timpuriu la o arhitectură populară cu virtuți monumentale, puternic elansată, originală și foarte expresivă. În același timp, profitând de privilegiile acordate de statul maghiar, cnezii

şi jupanii români din câteva ţinuturi (Haţeg, Zarand, Bihor), şi-au construit mici castele şi paraclise în compoziţia cărora constatăm o confluienţă de stiluri având ca rezultat interesante sinteze. Din această ultimă categorie s-a păstrat până în zilele noastre, putând fi considerat cel mai vechi monument de arhitectură de pe cuprinsul ţării aflat în stare bună, biserica Streisângiorgiu (judeţul Hunedoara), zidită în secolul al XII-lea ca paraclis la curtea unei căpetenii feudale de pe valea Streiului.

Un alt exemplu îl constituie mica bisericuţă de la Gurasada, pe valea Mureşului, inspirată de modele bizantine, cu planul iniţial de forma unei încăperi cu patru abside (două semicirculare şi două semielipsoidale).

Tot de tradiţie bizantină, folosind un plan central în formă de cruce greacă este şi biserica din Densuş (judeţul Hunedoara). Aici, însă, ca elemente de structură sunt folosite elemente romanice, în loc de turlă edificiul fiind prevăzut cu un turn, şi chiar gothice, cum sunt ferestrele terminate în arc uşor frânt. Caracterul compozit al edificiului este şi mai accentuat de faptul că, drept material de construcţie, aici s-au folosit blocuri de piatră şi chiar elemente fasonate (fragmente de coloane, de arhitravă, altare votive, capiteluri) prelevate de la ruinele romane de la Sarmisegetuza.

În construcţia bisericilor ortodoxe din zona Hunedoarei, foarte insistent se insinuează la un moment dat componentele gothicului timpuriu. Este cazul edificiilor de tip sală, împărţite după moda bizantină în pronaos, naos şi altar, prevăzute cu turn clopotniţă pe latura de vest şi cu un sanctuar boltit în cruce pe ogive. Aşa sunt bisericile Sânta Maria Orlea – ctitoria unui nobil local pe nume Cîndea, şi Strei – ctitorie a jupanului Ambrozie, adevărate prototipuri pentru

arhitectura religioasă a românilor din Transilvania de-a lungul următoarelor două secole.

Dar, pe măsură ce puterea maghiară se infiltrează şi se consolidează, activitatea bisericii ortodoxe şi, respectiv, construcţia lăcaşurilor de cult de tradiţie bizantină sunt tot mai îngrădite şi oarecum marginalizate, fiind obligate să se restrângă la zonele din mediul rural. Pentru a contracara acţiunea românilor, regalitatea maghiară a creat mari privilegii ordinelor călugăreşti catolice, sprijinindu-le în construcţia unor mănăstiri, fie benedictine (la Oradea, Cluj, Ineu), fie cisterciene (la Igriş, judeţul Timiş), uneori confiscându-le pe cele ortodoxe, cum procedase la Cenad unde, după alungarea călugărilor bazilieni, a luat fiinţă o mănăstire benedictină.

În sudul Moldovei, în prima jumătate a secolului al XIII-lea existau lăcaşuri de cult, unde făceau slujbe preoţii şi episcopii de rit grecesc de care aminteşte o bulă papală din anul 1234, care spune următoarele:„În episcopatul cumanilor, se află , după câte ştim, nişte popoare care se numesc valahi. Deşi ele se cred creştine, dispreţuiesc biserica romană şi nu primesc sacramentele de la onorabilul nostru frate, episcopul cumanilor, ci de la nişte pseudo-episcopi ce se ţin de ritul grecesc. Câţiva din regatul unguresc, atât unguri, cât şi saşi şi alţi drept credincioşi, zăbovind printre ei, trec la credinţa lor, făcându-se una cu acei valahi, primesc după felul lor sfintele sacramente în dispreţul episcopului cumanilor " (A.D.Xenopol, Istoria românilor din Dacia Traiană, I, pag.433).

Aceşti preoţi şi episcopi despre care vorbeşte bula papală aparţin de Mitropolia Vicina.

În Diploma Cavalerilor Ioaniţi, din anul 1247, acolo unde e vorba de modul de repartizare a veniturilor există următorul paragraf: "...fac

excepţie veniturile bisericilor; din veniturile acestor biserici noi nu ne vom opri nimic, rămânând însă neatinse drepturile ce se cuvin episcopilor şi arhiepiscopilor". Deci la mijlocul secolului al XIII-lea, în cnezatele Litovoi, Ioan şi Farcaş şi în voievodatul lui Seneslau exista un număr important de biserici, existând ca şi în sudul Moldovei, episcopi şi arhiepiscopi. Arhiepiscopii erau în sudul Dunării, la Ohrida sau Târnovo, de care aparţineam din punct de vedere ecleziastic.

Aceste biserici erau, în zona de câmpie în bordeie ca şi casele din acea perioadă. În zona de deal şi de munte erau din lemn, din piatră sau rupestre.

Bisericile rupestre din România

Brâul de sihăstrii rupestre, arhaice, încreştinate, ce înconjoară Carpaţii şi azi, cel puţin de la Piatra Scrisă a Tismanei Gorjului, Prislop, Polovraci, Bistriţa, Turnu, Corbi, Nămăieşti, Cetăţeni, Peştera Ialomicioarei, Zărneşti – Colţul Chiliilor, Complexele din Munţii Buzăului, ale Ceahlăului ..şi până la Putna Sucevei.

Dintre acestea, ca şi din cele din interiorul arcului carpatic (din Ardeal, cu exemplul ilustrativ de la Şinca Veche, dar şi din Bihor, Maramureş, Apuseni, Banat) au supravieţuit, până azi, vicisitudinilor vremurilor peste 300 de sihăstrii săteşti, mai ales în zona montană. Tot din acestea, parcurgând etapele de chinosie, schit, biserică de mir..(ce au păstrat numirile sihăstriilor iniţiale) provin şi cele 800 de mănăstiri actuale. Prezenţa lor din zorii creştinismului a marcat toponimia a peste 200 de localităţi, ca şi a câtorva sute de numiri de munţi, dealuri, peşteri, poieni, văi, izvoare ...

Tot acest lanț sacru carpatic, prin complexele dobrogene de la Basarabi, Mangalia (Limanu), Ioan Corvin, subteranele Tomisului... în continuare prin Caliacra, Athos, Meteora, asigură legătura spirituală a sihaştrilor creştini, până la Bizanț, Cappadocia, Ierusalim, Qumrân... Adăugăm: Maalula şi Petra. (Silvia Păun – „În absida altarului").

Vom prezenta în continuare mai detaliat câteva din aceste biserici, mănăstiri, sihăstrii rupestre.

Biserica rupestră „Cetățuia".

I se mai spune şi „mănăstirea Negru Vodă" şi este situată în județul Argeş. Cetățuia puternicului centru geto-dac din secolul II î.H., peste care s-a suprapus cetatea voievodală a Basarabilor. Dava, amplasată pe stînga Dâmboviței şi pe monticulul dintre Valea Chiliilor şi Valea lui Coman, cuprindea o cetate întărită cu ziduri din piatră şi o aşezare extra muros, la poale. Tot aici s-a făcut cunoscută, în secolul al XIII-lea, Cetatea Dâmboviței şi ca important centru comercial, dar şi vamal, de unde şi toponimul Locul Târgului.

Biserica voievodală este construită pe la 1250, iar la poalele Cetățuii lui Negru Vodă din apropiere, s-a descoperit o biserică anterioară anului 1250 cu aproape o jumătate de secol, dovezi ale organizării superioare în voievodate. (L.Chițescu, Cetățeni, M.I., XVI, 1982,9,pag.26-28). Fundațiile acestei biserici au fost supraînălțate cu un metru pentru a proteja vestigiile.

Tot despre Cetățeni, Ion Popescu –Argeşel în Valea Dâmboviței, Buc.,1986, pag.138-139): „vechea aşezare de la Cetățeni este atestată şi de diploma Cavalerilor 'Ioaniți din 1247. În partea de sus a interfluviului dintre văile lui Coman şi Chiliilor se află un schit de mici dimensiuni; lăcaşul este săpat în gresii şi prezintă resturi de pictură

murală: pe o stâncă învecinată apare imaginea unui călăreț în relief negativ".

Preotul Dumitru Bălaşa consideră că biserica este ctitorită de tatăl lui Basarab I Voievod, între anii 1290-1310.

„Biserica rupestră în al cărei altar regăsim absida ovoidală (de 3,30 x 2,10 m) şi orientarea spre solstițiul hibernal face parte dintr-un ansamblu de chilii, unele năruite azi, cum arată şi toponimul de Valea Chiliilor.

Semnificativ este şi numele de Cetățeni al satului alăturat. Aici, grăieşte legenda, Negru Vodă, plecat din Făgăraş cu cetaşii şi oastea sa în urmărirea tătarilor, a zidit cetate şi a pus-o sub paza căpitanilor săi Stoian, Badea şi Cotea. Şi tot aici, cum locuință domnească nu se putea fără biserică, ridică domnul una fumoasă şi înaltă, în care să se închine cu evlavie Atotputernicului.

Aşa se născu un alt Athos, curat şi sfânt.

Pe aici au urmat la lupte şi închinăciune Basarab I, Vlaicu Vodă, Nicolae Alexandru Voievod, Ion Radu Voievod, Vlad Ţepeş, Mihai Viteazu, Matei Basarab, Constantin Şerban Vodă şi celălalt Constantin, Brâncoveanu cel Sfânt. Şi nu o dată a urcat aici Carol I. ".

Schitul rupestru cu acelaşi nume este una dintre cele mai vechi aşezări isihaste de la noi, considerată cea mai aspră sihăstrie din Ţara Românească. Biserica, astăzi mănăstire, este în funcțiune şi i s-au făcut reparații.

Pericolul pentru acest monument este cartierul de rudari săraci care s-a format în ultimul secol în jurul mănăstirii şi pe povârnişul munticulului pe care se găseşte schitul rupestru. Se caută fonduri pentru a se construi case la marginea comunei Cetățeni pentru mutarea acestor familii de rudari.

Biserica rupestră din Nămăieşti, Muscel,

este în funcţiune şi astăzi ca mănăstire de maici. Icoana Maicii Domnului din interiorul bisericii a fost găsită de un cioban în scorbura unui copac în jurul anului 1250. Ulterior s-a construit şi biserica într-o peşteră alăturată.

Mănăstirea Corbii de Piatră.

Pe şoseaua Câmpulung Domneşti, mai exact în ccomuna Corbi, odinioară satul Corbii de Piatră se găseşte Mănăstirea care a dat vechiul nume al localităţii. Istoria bisericii mănăstirii, despre care se crede că ar fi fost ridicată prin 1380, „de către o doamnă din familia Basarabilor" – unică în ţară prin amplasament şi arhitectură – se pierde în negura timpului. Constituie o originalitate remarcabilă faptul că Biserica Sfinţilor Apostoli, numită şi „la Sghiab", cu cele două hramuri ale sale, Martira Paraschiva şi Apostolii Petru şi Pavel, a fost săpată în stâncă, într-un perete imens de gresie galbenă. Se ştie că cele două altare ale sale s-au păstrat încă din timpul domniei lui Vlaicu Vodă, „ când soţia acestuia , Doamna Clara, catolică fiind, a vrut să impună catolicismul şi supuşilor săi. Dar oamenii mândri ai locului nu au vrut să se supună astfel că, pentru o bucată de vreme, biserica a folosit atât ca loc de rugă atât ortodox cât şi catolic". Tot sub o stâncă de piatră, la ieşirea din bisericuţă, se află trapezăria (o boltă în piatră, de 21 paşi lungime şi de vreo patru metri înălţime). „În rând cu biserica, săpat tot în stâncă, se află un spaţiu amenajat ca un fel de tribunal în aer liber.

Despre acesta există mărturii că era folosit de Neagoe Basarab pentru a face judecata publică în cauzele care erau de competenţa sa. Cei care asistau la judecată stăteau în semicerc pe dealul ce coboară de

la mănăstire spre drumul de acces. Nu este greu de imaginat în ce fel judeca acest domn al Ţării Româneşti dacă ne gândim că scrierea care l-a făcut nemuritor, „Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie", îmbină paginile ascetic-moralizatoare cu cele de teorie politică, gâdirea socială cu reflecţia filosofică şi meditaţia lirică, făcând totodată loc unor capitol de manual diplomatic, strategic şi militar". Dar unicitatea acestei construcţii nu este dată numai de partea arhitecturală deosebit de valoroasă, „ci şi prin pictura care o împodobeşte, despre care specialiştii afirmă că este în cea mai pură tradiţie bizantină şi că datează din secolele XIII-XIV". Privind aceste fresce originale „descoperi în ele o energie ce trece dincolo de culorile vechilor meşteri zugravi. Unii istorici de artă consideră că frescele de la Corbi au servit drept model pentru cele de la Biserica Domnească din Curtea de Argeş, realizate un secol mai târziu". Din 1981, odată cu surparea unuia dintre pereţii de gresie, s-au început ample lucrări de restaurare şi, evident, zidul a fost înlocuit cu unul de cărămidă. (Mihaela Răducanu)

Despre aceeaşi biserică scriind, Silvia Păun în „Absida Altarului" precizează că altarul dublu, la o singură navă, se regăseşte şi în Bulgaria la bisericile din Saborenata Tarecva şi Ţarcvata din secolul al XIV-lea.

Absidele rupestre ale Mănăstirii Corbii de Piatră se înrudesc tipologic cu cele din Bizanţ sau Siria, mai ales cu cele din Cappadocia, de pe promontoriul văii Gorene, din peretele aproape vertical al monoliţilor de tuf ai platoului anatolian.

Interesantă sinteză privind bisericile rupestre din Cappadocia realizează arh. Lucia Stoica (în rev. Arhitext nr.1/1999) care ne oferă planurile a trei asemenea biserici cu altare triple la o singură navă, ale căror abside prezintă o mare analogie cu absidele Bisericii Jgheabului

din Corbii de Piatră. Biserica rupestră Corbii de Piatră conține cel mai vechi ansamblu de pictură din Țara Românească.

Se compune dintr-un naos dreptunghiular, bolta în arc frânt și dintr-un altar ce prezintă două abside în formă de potcoavă. Monumentul a fost pictat între sfârșitul secolului al XIII-lea și mijlocul secolului al XIV-lea, deci înaintea realizării picturii Bisericii Domnești din Curtea de Argeș. Fragmente din această pictură se mai păstrează în absidă și pe jumătatea de sud a bolții naosului (Teodor Mavrodin, ș.a. Argeș, monografie, Buc., 1978, pag.69).

*

Contribuție hermeneutică de ultimă oră a Fundației Anastasia: Identificarea icoanei ctitorului bisericii rupestre în persoana Magdalenei, (alias Magdalena Monahia, sora lui Neagoe Basarab) spălând cu părul său picioarele Mântuitorului, pictată deasupra intrării, la baza icoanei „Învierii lui Lazăr".

Bisericile rupestre din zona Bozioru și Aluniș, județul Buzău.

Zona Buzău este și ea bogată în vestigii istorice rupestre. În zona Bozioru (la Nucu) și Aluniș (comuna Colți) s-a conservat un complex cu relicve rupestre apreciat ca cel mai mare din țară."La Agaton, Fundătura, Piatra, Aluniș, Peștera lui Ioasaf și Dionisie Torcătorul, călătorul cunoaște lumea „de demult", istoria încremenită într-un peisaj de legendă". (Buzăul. Monografie, Buc.,1980,pag.188).

Complexul de bisericuțe și chilii rupestre de la Nucu și Aluniș

a fost studiat de Alexandru Odobescu, însoțit de pictorul elvețian

Henri Trenck, care a întocmit releveele schiturilor. Au mai fost cercetate aceste monumente de Bazil Iorgulescu şi prezentate în Dicţionarul geografic, statistic, economic şi istoric al judeţului Buzău din 1892

O cercetare contemporană cu explicaţii ample şi pertinente asupra datării acestor monumente a făcut-o Pavel Chihaia (Un complex necunoscut de sihăstrii din munţii Buzăului din vremea lui Neagoe Basarab, SCIA, seria Artă plastică, t.20, 1973) şi (Date noi despre bisericuţele rupestre din munţii Buzăului, Glasul bisericii, XXXIII, 1974, nr.5-6).

Complexul este alcătuit din:

bisericuţa Fundătura, din apropierea cătunului Nucu (în prezent dezafectată);

bisericuţa Peştera lui Ioasaf, situată nu departe de Valea Bordeiului, cale de jumătate de ceas de la Nucu (în prezent părăsită);

schitul lui Agaton, aşezat pe o înălţime din culmea Crucii Spătarului, cel mai ruinat dar şi cel mai interesant dintre schiturile rupestre din zonă. Este situat în apropierea comunei Colţi; Monumentul conţine, în afara unor pomelnice scrise în chirilică şi desene cu striuri şi lănci din neolitic;

bisericuţa Alunişul, pe culmea Martirei, alături de culmea Crucea Spătarului, în apropierea comunei Colţi;

peştera Îngăurită, aşezată pe un pisc în faţa schitului Agaton;

Chilia Fundul Peşterii, situată la 1,5 km. nord-vest de satul Nucu, pe drumul ce vine de la băile Fişici. Prezintă numeroase grafittie în formă de lance sau arbori ai vieţii;

Peştera lui Dionisie, în apropierea cătunului Nucu, înainte de a ajunge la bisericuţa Peştera lui Ioasaf;

Alte schituri și chilii rupestre necercetate: Breaza, Vispești, Bega și cripte (Vârful Comorutei, Ruginoasa, Păltenoaia, Mlăjet, Vârful lui Dragomir, Cireșul Negru, Lupoaica).

În privința vechimii acestor vestigii rupestre, Pavel Chihaia consideră (în De la Negru Vodă la Neagoe Basarab, Buc. 1976, pag.246): „Organizarea monastică pe care o dovedesc aceste bisericuțe rupestre, însoțite de două,trei chilii (Alunișul, Agaton, Peștera lui Ioasaf) indică o epocă anterioară organizării cenobitice pe care o introduce în Țara Românească Nicodim, anterioară deci celei de a doua jumătăți a secolului al XIV-lea".

În urma cerctărilor întreprinse, Pavel Chihaia consideră că Agatonul și Peștera Îngăurită aparțin unei epoci, iar Peștera lui Ioasaf și Fundătura altei epoci. Acestea din urmă ar aparține „post quem" celei de a doua jumătăți a secolului al XIII-lea și „ante quem" a doua jumătate a secolului al XV-lea.

Studiind hramurile acestor biserici și comparându-le cu acelea de la Corbii de Piatră, Nămești și Cetățeni, Pavel Chihaia ajunge la concluzia că etapa medievală a schiturilor de piatră Alunișu – Nucu începe în intervalul iradierii isihaste de la Kelifarevo (1346-1371), deși este posibil ca funcția de cult să fie mult mai veche.

Complexul de bisericuțe rupestre de la Basarabi

Complexul de bisericuțe rupestre de la Basarabi constă din patru bisericuțe (B1-B4) dreptunghiulare, prevăzute cu o absidă semicirculară. Bisericuța B4 este cea mai importantă atât ca dimensiuni, cât și prin reprezentările și inscripțiile de pe perete. Bisericuțele comunicau între ele printr-o galerie.

Planul și formele de arhitectură ale bisericuțelor indică, pe de o

parte, influenţă bizantină, pe de alta, supravieţuirea unor elemente caracteristice artei greco-romane şi paleo-creştine. Toate aceste încăperi au fost escavate în stânca de cretă a Dealului Tibuşurului, înscriindu-se ca unul din cele mai interesante complexe monastice rupestre. Interesul stârnit de acest aşezământ este mult sporit de originala decoraţie a pereţilor obţinută prin zgârâiere, iar uneori şi prin trasarea desenului cu o culoare roşietică.

Opere ale unor meşteri populari care activează paralel şi izolat de arta propagată de biserica oficială, desenele reprezintă fie ornamente geometrice, fie imagini fruste de animale reale sau fantastice, fie chiar figuri umane, printre altele, un sfânt în atitudine de „orant", toate desenate cu o stângăcie plină de candoare.

„Unele figuri de sfinţi oranţi poartă costume bizantine, iar o serie întreagă de cruci dovedesc acelaşi izvor de inspiraţie..." O categorie aparte de reprezentări o constituie numărul mare de figuri de cai şi călăreţi. O atenţie specială merită grafitele, dintre care cele mai numeroase (circa 60) sunt caractere runice.

Grafitele cu caractere chirilice, în limba slavă veche sunt în număr de vreo 20, majoritatea pe pereţii bisericuţei B4. Un singur grafiti este scris cu caractere glagolitice şi altul în limba greacă".(I.Barnea, Monumente rupestre de la Murfatlar, MI, II, 1986, nr.5, pag.38-43).

În privinţa runelor, sunt mai aproape de realitatea istorică opiniile celor care admit că scrierea runică de la Basarabi aparţine unor comunităţi de populaţie nordică sau că ea constituie o scriere criptică proprie vieţii monahale din regiunile pontice şi danubiene ale vremii...

„...La Basarabi, alături de populaţia română din secolul al X-lea au trăit şi populaţii de alt neam (geto-varegi, slavo-bulgari sau greci) fapt firesc dacă ţinem seama de poziţia topografică a Dobrogei, situată la

gurile celui mai important fluviu al Europei"(P.Diaconu, Monumentele rupestre de la Basarabi, MI,XVI,1980, nr.14-16).

Schiturile de la Gura Chindiei şi Armeniş

În comuna Pescari din județul Caraş-Severin au fost cercetate două peşteri în care se găsesc picturi cu argilă roşie pe pereți.

Peştera Gura Chindiei, situată cam la 3 km. în aval de Gaura de Muscă, din strâmtura Pescari-Alibeg, la est de Moldova Veche, la circa 80 metri altitudine față de Dunăre, a fost declarată în 1973 rezervație arheologică.

Arheologul V. Boronenț a identificat picturi rupestre ce sunt în curs de descifrare. Este vorba de un monument de artă rupestră unic în țara noastră.

„Pe pereți se află motive picturale în culoare roşie, păsări şi motive florale, semne şi simboluri singulare sau grupate, însemnări cu caractere chirilice şi latine etc. O parte din aceste motive (printre care păsările) sunt atribuite sfârşitului epipaleoliticului (aproximativ 14000 de ani) şi începutul neoliticului.

Altele (de exemplu motivele solare) aparțin epocii metalelor, probabil populațiilor protodacice şi dacice. Interesante sunt semnele grupate care par a reprezenta o scriere din aceeaşi epocă, dar care îşi păstrează încă enigma. În fine, sunt şi motive din epoca prefeudală şi feudală timpurie (de pildă crucea bizantină şi poligonul stelat).(L.Botoşăneanu, ST.Negrea, Drumețind prin Munții Banatului, Buc.,1976, pag.170)".

Iată mai jos, un articol, presupunem bine documentat, care arată că în jurul anului 1180, călugării greco-bizantini au fost alungați de la Gura Chindiei de către călugării români.

Un călugăr scit nonconformist,

cu o cruce de aramă şi încălţări de fier.

O problemă deosebită, prin înseşi grupările de semne, în special cele cu caractere slavone, cât şi cele două semne care acompaniază crucea bizantină, numărul mare de cruci, precum şi textul care menţionează numele proorocului Isaia au determinat-o pe cercetătoarea Maria Comşa să presupună prezenţa aici a unui om cât de cât iniţiat, care nu ar putea fi decât un călugăr schivnic.

În legătură cu acest fapt, profesorul arheolog Vasile Boronenţ, unul dintre cercetătorii acestor peşteri, menţionează sesizarea făcuză de J. Darronzes, anume că, într-o scrisoare aflată în colecţia Bibliotecii Academiei Române din Bucureşti, un călugăr, pe nume Hierothee, se plângea patriarhului Constantinopolului Teodosios (patriarh între 1176-1183) că „am fost aruncaţi din mănăstirea patriarhicească ca un gunoi".

Etajul superior al mănăstirii a fost dat unui bărbat semeţ, lipsit de smerenie, „un barbar de neam scit, venit din munţii cei înalţi de la râul Physon-Dunărea numit Istru".

Acestui călugăr barbar îi face un portret satiric "văzându-l, nu ai putea spune dacă este robul lui Hristos. Poartă un hiton de fier, încălţări de fier, un colan de fier la gât.

Lanţul colierului zornăie asurzitor când scitul se mişcă, se înclină sau se plimbă la ora cinei. În piept poartă o cruce de aramă strălucind ca aurul. Poartă o piele de oaie tăbăcită, care ascunde probabil un lup. Ochii lui, vestitorii sufletului, sunt tulburi. E lipsit cu totul de cultură şi nu ştie nici măcar rugăciunea recomandată de Hristos creştinilor, pe care nu o ignoră nici pescarii, nici boarii".

Schitul din peşteră

Nu se poate afirma că bărbatul scit descris de călugărul bizantin este cel care a locuit în peşteră. Dar scrisoarea confirmă existenţa la Dunărea de Jos a unor preoţi sau călugări locali, puţin agreaţi de tagma monahicească greco-bizantină. „Faptul că scitul provine din munţii cei înalţi de la Dunăre merită să fie luat în seamă, mai ales că peştera a putut funcţiona ca schit, poate cu întreruperi, din secolul al X-lea până în secolul al XIV-lea, după cum par a confirma cele două semne care acompaniază crucea bizantină", subliniază profesorul Boroneanţ.

Călugărul de la Chindia este foarte posibil să fi fost român, aşa cum crede Maria Comşa, deoarece el nu ştia să folosească alfabetul slavon, nestăpânind nici limba, iar faptul că îl denumeşte scit, termen cu care sunt pomeniţi băştinaşii şi în alte împrejurări în izvoarele bizantine, poate fi un argument în favoarea acestei păreri.

Astfel, poate nu este întâmplătoare prezenţa în zonă a unor monumente religioase, cum ar fi biserica de la Dubova din secolul al XIII-lea, biserica de la Drobeta-Turnu Severin , cam din aceeaşi perioadă, mănăstirea Vodiţa sau poate chiar Mraconia.

Cercetând inscripţia chirilică din peştera Gaura Chindiei, Maria Comşa consideră că în ultimii ani ai secolului al X-lea şi în prima jumătate a secolului următor, în perioada de formare a cnezatelor şi voievodatelor vechi româneşti, aici a funcţionat un loc de cult creştin, probabil un schit. Puternica viaţă creştină din această perioadă, simbolurile străvechi care au căpătat noi şi semnificative conotaţii creştine dovedesc, fără dubii, o creştinare timpurie a românilor, fără convulsii prea mari, proces care avea să ne situeze - inexplicabil pentru unii – printre cele dintâi popoare creştine din Europa.

La Armeniş, la intrarea în cheile Armenişului, trepte săpate în piatră duc la Piatra Scrisă cu o inscripţie slavonă veche pe peretele unei adâncituri în stâncă; adâncitura pare a fi rest al unei cavităţi naturale mai mari care a adăpostit un schit.

Mănăstirile rupestre din bazinul fluviului Nistru

(Eugenia Băzgu în „Luminătorul" nr.1, Chişinău)

„Mănăstirile rupestre reprezintă un produs al gândirii isihaste, specifice etapei de implementare şi răspândire a creştinismului, unele din ele menţinându-şi funcţiile şi mai târziu. Deocamdată, sunt binecunoscute în literatura de specialitate mănăstirile din Munţii Athos, Crimeea, Armenia, Georgia, mai puţin cele din Balcani, Carpaţi şi aproape deloc cele din bazinul fluviului Nistru, care constituie obiectul demersului nostru.

Există câteva motivaţiice explică această marginalizare. Prima dintre ele ţine de specificul monumentelor în cauză. Ele, de regulă, erau situate în locuri izolate, retrase de lume, ceea ce le făcea inaccesibile călătorilor şi investigatorilor. Apoi, spre deosebire de mănăstirile terestre, acestea sunt mai puţin atrăgătoare, căci, prin severitatea şi duritatea pietrei, ele trebuiau să asigure condiţii adecvate vieţii isihaste.

În ultimii aproximativ cincisprezece ani, am atestat şi documentat 42 de complexe monastice rupestre în bazinul fluviului Nistru din care 20 în partea dreaptă a fluviului.

Este necesar să subliniem că în spaţiul Pruto-Nistrean există foarte multe locuri prielnice pentru săparea mănăstirilor în piatră. Dar faptul amplasării lor exclusive în bazinul Nistrului denotă premise istorice, ceea ce ne-a sugerat să le cercetăm în complex. Fiind amplasate la

aproximativ 15-25 kilometri una față de alta, distanță ce constituie drumul posibil de parcurs într-o zi de un peregrin prin aceste locuri accidentate, lansăm ideea că ele puteau fi popasuri în cadrul unei rețele de comunicare cu ieşire la Marea Neagră, în care se varsă Nistrul. Un argument în acest sens poate servi şi faptul că, în mare parte, el coincide cu vechiuldrum comercial valah (moldovenesc) şi cu partea navigabilă a fluviului.

Multe mănăstiri rupestre şi schituri, în deosebi complexele lor mai vechi, au avut mult de suferit în urma cutremurelor fiind parțial distruse (Butuceni, Horodişte, Leadova) sau astupate (Bacota); altele au dispărut complet, însă au rămas drept toponime în memoria localnicilor. Astfel, cele mai timpurii monumente, fie că au lăsat prea puține urme, fie că se află într-o stare dificilă pentru depistare şi cercetare. Deja în secolul al X-lea, împăratul Bizanțului Constantin Porfirogentul relatează în lucrarea sa „ De imperio administrano ” despre cruci şi semne lapidare cioplite în calcarul stâncilor din preajma oraşelor ruinate de pe malul drept al Nistrului.

Precum se ştie, în Dobrogea, creştinismul s-a răspândit pe cale apostolică, prin Sfântul Apostol Andrei; în secolele III-IV, aici creştinismul era deja înrădăcinat. Prin centrele episcopale, bazilici şi preoți se desfăşura o viață religioasă şi politică intensă, misionarii contribuind la promovarea religiei în spațiile limitrofe, în care intră şi bazinul fluviului Nistru.

În Basarabia, în grupul de peşteri - locuințe sau chilii - situate în stânca Răutului, la Butuceni existau două schituri rupestre: Butuceni şi Bosie, primul este construit înainte de formarea statului Moldovei. În prezent cavitatea fostului schit este accesibilă printr-un tunel săpat în partea de sud a stâncii, după ce intrarea din partea de nord a stâncii s-a

închis în urma unui cutremur, când o parte din stâncă, împreună cu uşa exterioară a schitului s-au prăvălit în Răut" (Ion Hâncu, Chişinău, Editura Arc 1996, pag. 108-110).

Biserici catolice din Ţara Românească şi Moldova înainte de întemeierea Principatelor.

C.C.Giurescu spune: „Ne referim la adaosul populaţiei, români în primul rând, în proporţie covârşitoare, apoi saşi şi secui – care au trecut Carpaţii şi s-au aşezat în satele şi târgurile de pe versantul de miazăzi, în cursul secolului al XIII-lea".(Istoria românilor, II,Buc.1976,pag.56).

Toponimicul Dealul Sasului de pe lângă Giuvala, confirmă unul din punctele de trecere a acestei populaţii spre miazăzi.

Primele colonii săseşti în Ţara Românească s-au organizat la Câmpulung. În biserica Bărăţiei, lângă altar, se află piatra de mormânt a comitelui Laurenţiu de Longo Campo, datând din anul 1300. Aceasta înseamnă că biserica şi colonia săsească este mai veche, de pe la sfârşitul secolului al XIII-lea. Tot C.C.Giurescu (Istoria românilor,I, Buc.1979,pag.224) consideră că în Moldova au existat cnezate prestatale, când stăpânirea tătărească a slăbit în intensitate: „Un alt voievodat sau cnezat credem că s-a format în regiunea Trotuş-Adjud-Sascut-Bacău...

Şi aici era o populaţie densă, de-a lungul râurilor, populaţie care a sporit şi prin elemente venite de peste munţi, din Transilvania, elemente de care pomeneşte documentul papal, din anul 1234, arătând că ele sunt asimilate de populaţia românească băştinaşă, făcându-se una cu ele.(toponimul Sascut, înseamnă, în mahiară „"fântâna

sasului")". La Baia a existat un cnezat de vale, de tipul celor puse în evidență în Maramureş; cnezatul se numeşte în documentele timpului Civitas Moldavia şi s-a format la sfârşitul secolului al XIII-lea, când stăpânirea tătărească în această zonă a slăbit în intensitate. Înainte de organizarea Mărcii Moldova de către Dragoş, Târgu Neamț a avut o veche populație germană după cum îl arată şi numele. De asemenea, comuna Sasca de lângă Fălticeni.

Mult timp s-a considerat că Cetatea Neamțului a fost construită până la întemeierea Moldovei. Cercetările arheologice, efectuate în ultimele decenii, au infirmat ipoteza. Biserica dominicană de la Baia afost construită până la întemeierea Moldovei. Mănăstirea franciscană în 1377, iar Catedrala catolică (în picioare şi astăzi) în 1410.

În Moldova, un alt cnezat a fost la Siret. Simon Reli spune că cetatea de pe dealul Ruina a fost construită în 1218 de cavalerii teutoni aduşi de regele Ungariei, Andrei al II-lea, în 1211 pentru a stăvili invaziile cumanilor. Cetatea a fsot distrusă în 1241 şi refăcută de Lațcu Vodă. Cetatea Sasca a fost construită de Sas Vodă. A treia cetate este Horodiştea (Hurmuzachi, Documente, pag.74-76).

Pe moşia Tărnauca, la sud-est de Târgul Herței înspre răsărit de sat, se zice că ar fi fost biserica săsească, acolo unde se văd nişte temelii şi unde se pretinde a exista şi nişte bolți sub pământ (Al.Odobescu, Note de drum, Buc.,1981, pag.154-160).

Cetatea Hotin a fost construită, se pare, din ordinul regelui polonez Cazimir cel Mare (1332-1370); unii istorici consideră că este anterioară lui Cazimir, fiind aproximativ din anul 1330, când la Hotin exista un episcopat catolic. Cetatea a fost construită prin munca românilor; cneazul lituanian Kpriatovici, care o cucerise, la plecare o lasă în seama volohilor, fiind construită de ei (Cronica rusă a lui Bychovic, redată de

C.C.Giurescu în Târguri sau oraşe şi cetăţi moldovene, Buc.,1997, Encicl. Pag.244).

Cetatea Milcovia a fost construită de secui la începutul secolului al XIII-lea. Tot aici era şi sediul unei episcopii; când Papa a schimbat numele episcopiei Milcovia în cea a Cumanilor, în anul 1228, secuii s-au supărat.

Episcopul Teodoric, printr-o scrisoare, îi mustra pe secuii care se supăraseră. „Oare în biserica lui Hristos nu s-au întâlnit lupul cu mielul?" (Quidni etiam Siculus cum Cumano et Olackoque?). (A. D. Xenopol, Istoria românilor din Dacia Traiana, I,Buc., 1985, pag. 434).

Episcopia Cumanilor avea sediul în cetatea Milcovia. O scrisoare a Papei din 1279 vorbeşte de ruinarea Episcopiei Cumanilor şi, tot acolo, de ruinarea cetăţii Milcovia, ceea ce înseamnă că era una şi aceeaşi construcție. Cetatea Crăciuna s-a construit de către românii din Țara Românească pe ruinele cetății Milcovia.

Crăciuna aparţinea, în secolele XIII-XV, Ţării Româneşti, deşi era situată pe malul stâng al Milcovului.

La începutul secolului al XV-lea, Sfântul Scaun încearcă să reînființeze Episcopia Milcovia, în scopul atragerii populației româneşti la religia catolică.

Scrisoarea papală din anul 1332 se referă la reînființarea episcopiei Milcovia şi recomandă trimişilor papali să intre în legătură cu boierii români (potentes illarum partium).

În anul 1347 episcopia Milcovia a fost reînființată. Istoricii nu au stabilit vreo legătură cu domnia lui Bogdan cel Mare.

Încercările de introducere a catolicismului în Țara Românească şi Moldova nu au avut rezultate pentru că populația locală creştinată în spiritul bizantin a refuzat să se supună catolicismului.

În plus, în Moldova eşecul catolicismului se datorează şi concurenței dintre Ordinul Franciscan, Ordinul Minoriților, al Iezuiților ş.a. Şi astăzi există la Roman un Institut catolic franciscan particular. Unde vor fi repartizați absolvenții acestui institut?

*

Numeroasele biserici la suprafaţă şi rupestre pe teritoriul Ţării Româneşti, al Moldovei (inclusiv Basarabia) şi al Transilvaniei arată intensitatea trăirii creştine ortodoxe înainte încă de organizarea principatelor române. Bisericile noastre depindeau de episcopi din sudul Dunării, din Dobrogea şi de la Haliciu, apoi Kiev şi Cetatea Albă pentru Moldova. Imediat însă după organizarea Principatelor române au apărut şi episcopatele proprii: a Severinului cu sediul în Râmnicu Vâlcea, apoi a Buzăului, iar în Moldova episcopia Rădăuți şi episcopia Roman .

După episcopii au apărut şi Mitropolii, aceea a Ţării Româneşti în 1359, cu mitropolitul Iachint, venit de la Vicina, iar în Moldova, Mitropolia Moldovei în 1402 la Rădăuți, apoi la Suceava, cu mitropolitul Iosif.

Datorită toleranței şi ospitalității sale, poporul român a asimilat nenumărați străini, începând cu migratorii şi continuând cu cei veniți de la sud de Dunăre în Ţara Românească şi din Podolia în Moldova. România este un melling pot ca şi Statele Unite ale Americii.

Redăm un hrisov al lui Simion Movilă, care ilustrează toleranța românilor:

„Şi care om se va aşeza în acel sat din ţări străine sau bulgar sau grec sau arbănaş sau ungur, dacă va fi om bun şi-l vor plăcea pe el satul, şi

bătrânii satului...,el să aibă pace şi linişte". (Hrisov dat în anul 1601 de Simion Movilă, voievod al Ţării Româneşti, satului Călineşti din judeţul Prahova). Elementul unificator al românilor a fost limba, succesoare a limbii latine, precisă, laconică şi sonoră. Toţi cei care au ca limbă maternă limba română au devenit români. Vezi bulgarii şi alţi balcanici în Vlaşca, Teleorman, Romanaţi, Dolj, Mehedinţi (oraşul Alexandria, Dudeşti Cioplea), vezi Berceni (cartierul şi comuna cu unguri veniţi după 1848).

În legătură cu frumuseţea limbii române cităm un răspuns al cunoscutului romanist şi românist de la Universitatea din Sankt Petersburg, prof.univ.dr. Raymond Piotrovski (octombrie 2005 la SanktPetersburg, într-un interviu dat lui Ilie Radu din Cluj):

„În cursul studiilor mele de romanistică, am ajuns la concluzia că limba română posedă specificul şi originalitatea cea mai mare în comparaţie cu alte limbi romanice.

Iată un exemplu din domeniul vocabularului de originea latină. Se ştie că în fiecare limbă romanică există două pături lexicale. Primul strat cuprinde cuvintele savante.

Aceste cuvinte au pătruns în română din celelalte limbi neolatine (mai ales din franceză şi italiană) sau prin intermediul limbii ruse, engleze şi germane, începând cu secolul al XIX-lea, şi formează un standard comun, pot să spun banal, pentru toate limbile romanice, cuprinzând şi limba română.

Al doilea strat cuprinde vocabularul moştenit direct din latina vorbită. Acest vocabular formează, împreună cu nişte trăsături specifice ale gramaticii, fondul esenţial şi străvechi al limbii române.

Ca urmare, fondul principal lexical românesc păstrează nişte serii semantice omogene ale latinismelor de origine rustică, arhaică şi locală

– latinisme care sunt atestate încă din comediile lui Plautus şi Terentius sau numai în inscripţii din provincii dunărene.

Acest vocabular original oglindeşte starea socială şi spirituală, economică şi politico-militară a populaţiei protoromâne din Peninsula Balcanică.

Se poate spune chiar mai mult decât atâta: el îi dă limbii române un specific enigmatic, incomparabil şi delicios faţă de celelalte limbi romanice (vezi articolul meu Un bastion lexical al ocrotirii limbii române în Republica Moldova, publicat în volumul Omagiu profesorului Vladimir Zagaevschi la 79 de ani, Chişinău, CEPUSM, 2003).

Astăzi năzuinţa mea de a descifra acest specific enigmatic reprezintă cea mai importantă motivaţie în studiul meu sistematic al limbii române".

Este evident că trăinicia poporului român constă în fermitatea credinţei creştine şi în frumuseţea limbii române.

Bibliografie 1

Ştefănescu, Şt., *Constituirea statelor feudale româneşti, Buc.,1980*

Rădulescu A.,Bitoleanu L., *Istoria românilor dintre Dunăre şi Marea Neagră, Ed.Şt.Enciclopedică, Buc.,1979*

Barnea I., *Niculiţel, SCIV,5,1954,1-2*

Barnea I., *Niculiţel, SCIV,2,1954*

Melchisec, *Uricariul, p.III, Iaşi, Buciumul*

Comşa M., *Cultura materială veche românească, Buc.,1978*

Niculescu Gh., *Valea Teleajenului, Buc.,1981*

Barnea Ion, *Monumentele rupestre de la Murfatlar, MI,II,1968*

Diaconu P., *Monumentele rupestre de la Basarabi, MI,XIV,1980*

Chitescu L., *Cetăţeni,MI,XVI,1982*

Popescu M., *Argeş, monografie, Buc.,1978*

Mavrodin T., *Argeş, monografie, Buc.1978*

Odobescu Al.., *Note de călătorie, Buc.1981*

Arbore A., *Câteva însemnări etno-istorice asupra Dobrogei, Ragauzani, Constanţa, 1922*

Gonţa Al., *Satul în Moldova medievală, Buc.,1986*

Şăineanu Lazăr, *Convorbiri literare, XXIII, 1889*

Xenopol A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiană, I,Buc.,1985*

Danilescu M.,Paveloiu T.,Anastasescu T., *Turnu Severin, Craiova,1964*

Chihaia Pavel, *Un complex necunoscut de sihăstrii din munții Buzăului din vremea lui Neagoe Basarab, SCIA, Artă Plastică, t20*

Chihaia Pavel, *Date noi despre bisericuțele rupestre din munții Buzăului, Glasul bisericii, XXXIII,1974*

Hâncu Ion, *Chişinău, Arc,1996*

Popa Liseanu Gh., *Izvoarele istoriei româneşti,III,1934*

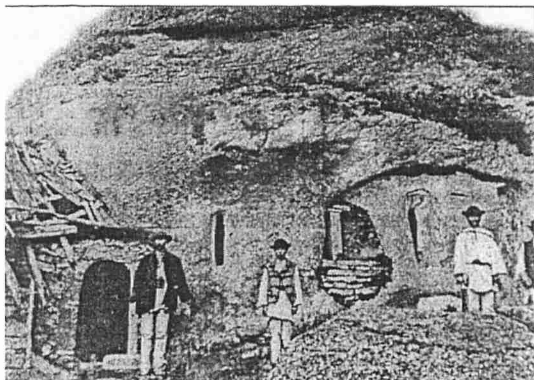
Giurescu C.C., *Istoria românilor,I, Buc.,1976*

Ilisei Gr.,Gorovei Şt., *Fălticeni, Buc.,1987*

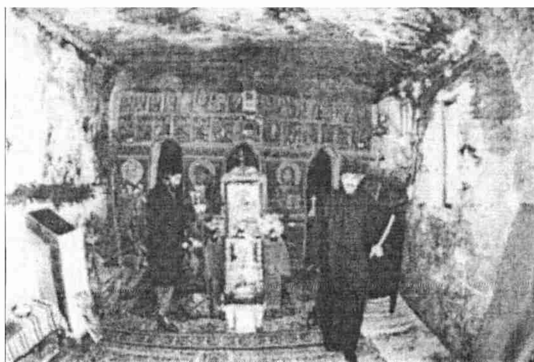
Lozovan E., *Dacia secretă,Buc.,1998*

Hurmuzachi, *Documente*

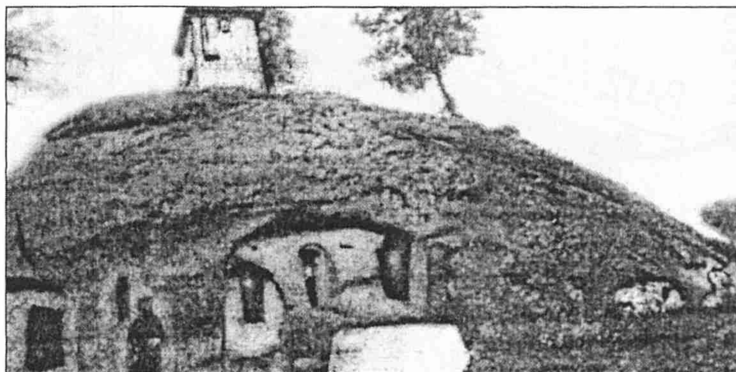
Biserici din epoca paleocreștină și patristică

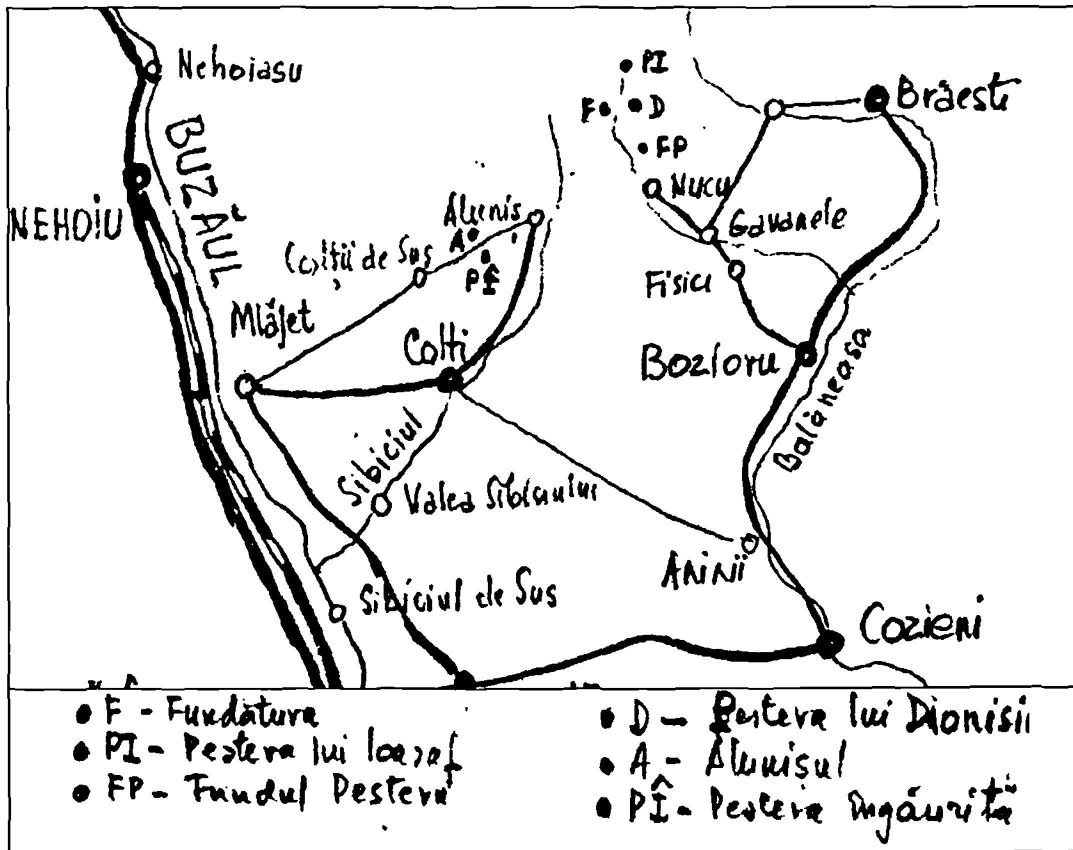

Biserica rupestră Cetățuia

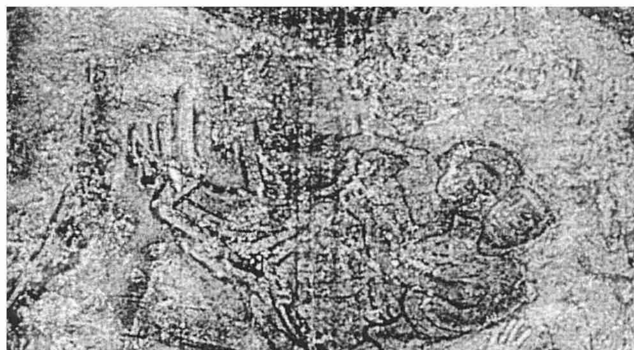

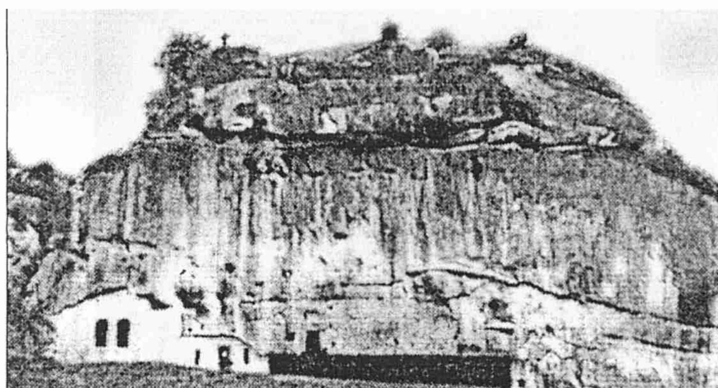

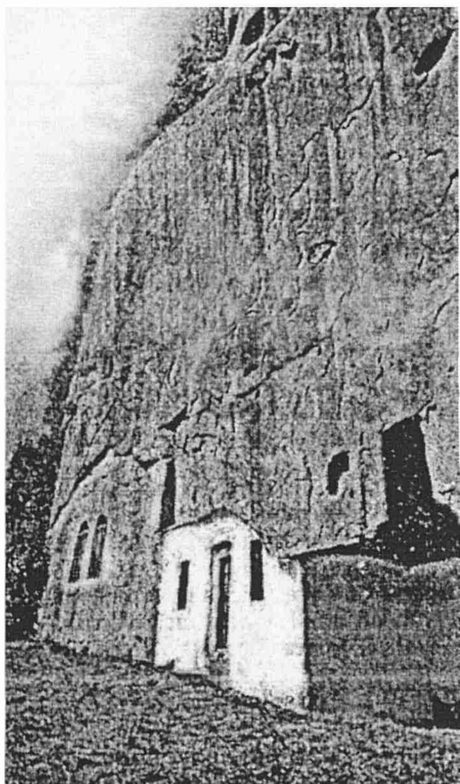
Zona bisericuțelor rupestre Nucu-Aluniș (harta 1)

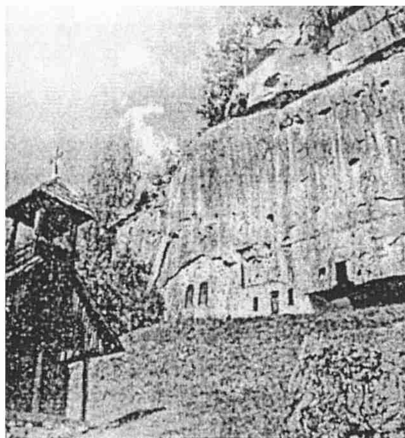

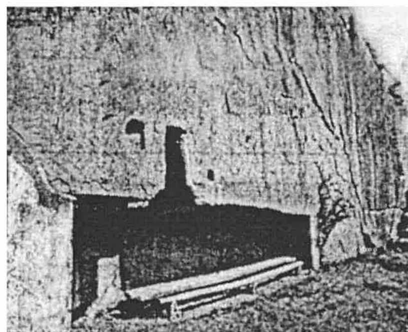
Mănăstirea
Corbii de Piatră

Complexul Corbii de Piatră

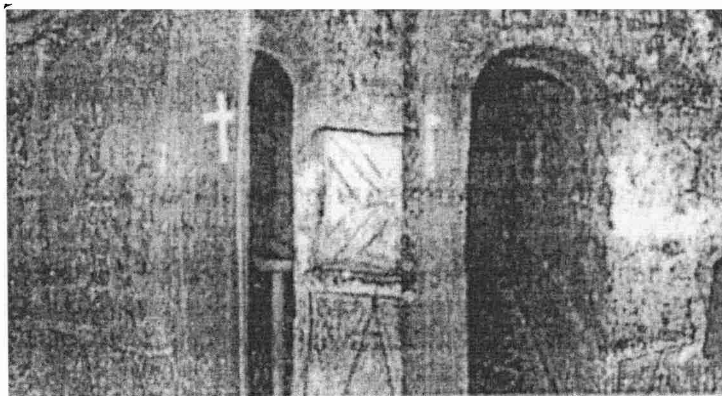

Imagini din Schiturile de la Gura Chindiei şi Armeniş

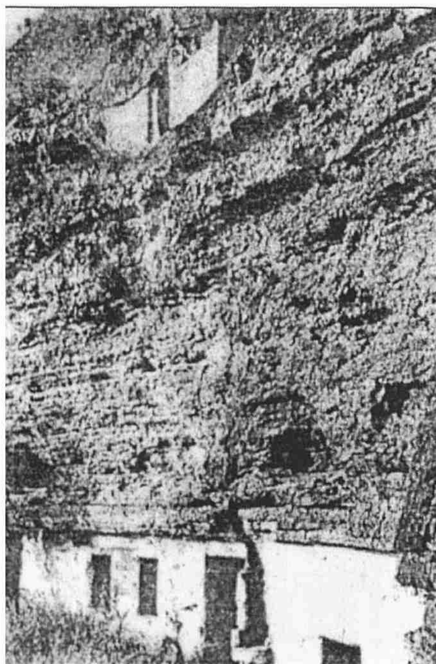

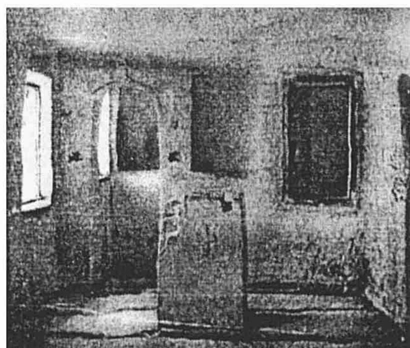
Biserica rupestră din Peştera Liliecilor

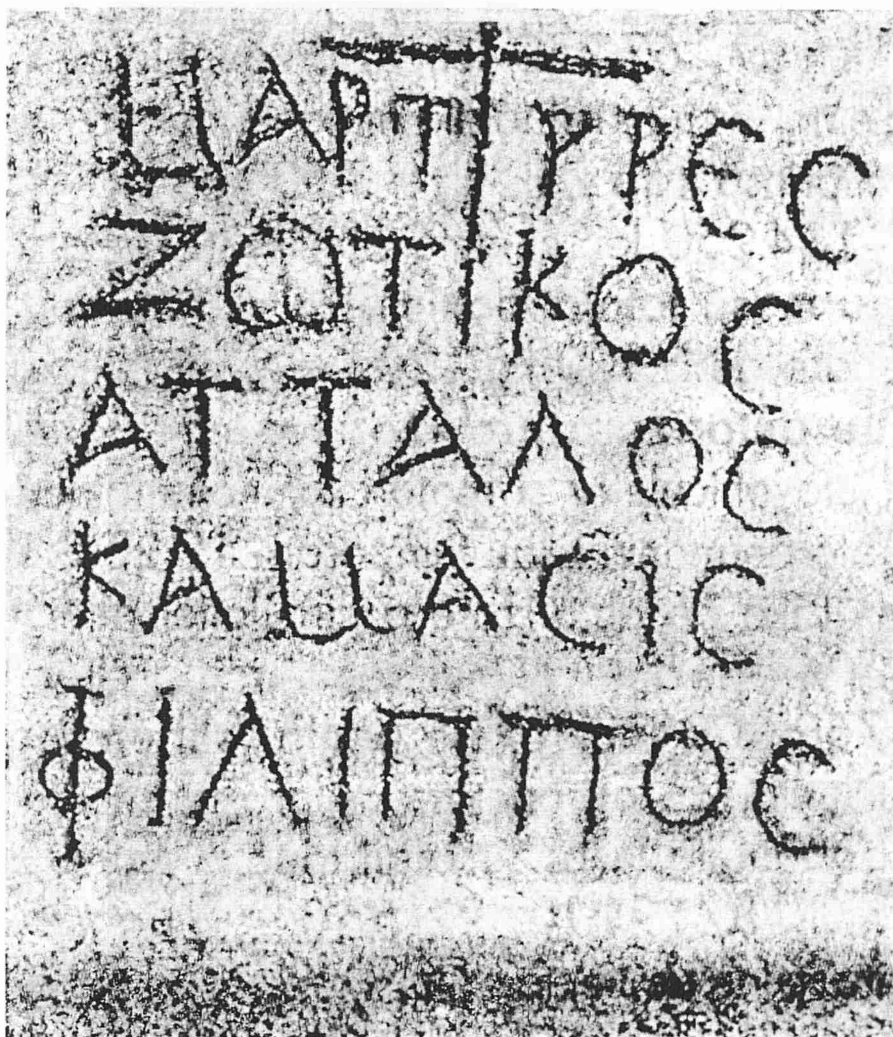
Mănăstirea rupestră Tipova
de pe malul Nistrului

Interior de la
biserica rupestră Buciumeni

Inscripția de la Niculițel, cu numele celor patru martiri:
Zotikos, Attalis, Kamasis şi Philippos

Biserică din Strei sângiorgiu

Cuvânt cu patru A
Ca o biserică
Cu patru turle albe.
(Tudor Plop Ulmeanu)

BASARABIA, DIN ANTICHITATE PÂNĂ ÎN ANUL 1940

Basarabia, în antichitate și în evul mediu timpuriu
Basarabia în secolele XIII până la 1812
Basarabia între anii 1812 și 1917
Basarabia între anii 1917 și 1940
Intențiile URSS referitoare la Basarabia
Raptul Basarabiei din anul 1940
Bibliografie

Popoarele latine, constituite statal, se întind pe suprafața globului, de la Anzii Cordilieri și Golful Hudson, la vest, până la fluviul Nistru, la est. Bastionul estic îl constituie Basarabia. Ținutul dintre Dunăre, Prut și Nistru are o istorie veche, mai veche decât istoria țărilor din vestul, nordul și estul Europei, fiind limitrof cu focarele civilizațiilor sudice mediteraniene și sud-estice ale Orientului Apropiat.

De-a lungul secolelor, băştinaşii, „oamenii pământului" au suferit năvălirile migratorilor din nord, din est şi din sud, rezistând acestora cu îndârjire până în zilele noastre. În prezent Basarabia , acest ţinut românesc ciuntit în nord şi în sud, îndepărtat de la Dunăre şi de la Marea Neagră, constituie Republica Moldova, cu capitala Chişinău.

În paginile care urmează vom înfăţişa istoria Basarabiei până în anul 1940.

În antichitate şi în evul mediu timpuriu

Extinderea numelui de Basarabia de către imperiul ţarist asupra întregii Moldove dintre Prut şi Nistru, cu intenţia de rapt, a favorizat botezarea acestei provincii cu numele primei familii domnitoare din Ţara Românească, definind astfel rolul său de avanpost latin la răsărit.

Dacă geografia unui spaţiu este înnobilată de istoria acestuia şi reciproca este valabilă, geografia definind într-o anumită măsură istoria spaţiului. Nistru este o frontieră naturală care desparte lumea latină de lumea slavă şi de lumea asiatică. Parcurgând istoria Basarabiei, se parcurge o bună parte din istoria estului Europei, a regiunii nord-pontice, a Dunării de Jos.

De cel puţin 27 de secole este cunoscută istoria acestui ţinut.

În a doua jumătate a secolului al VII-lea î.e.n.,sciţii, ramură a populaţiei nord-iraniene, au migrat din Asia în nordul Caucazului şi al Mării Negre şi, prin dislocarea cimerienilor, au ocupat întregul spaţiu nord-pontic, inclusiv Basarabia, aşezându-se peste popoarele băştinaşe. Herodot aminteşte în istoriile sale de râurile Istros, Piretos şi Tyras.

În secolele VI-V î.e.n. apar arheologic primele elemente de cultură scitică, dar nu se confirmă o prezenţă a acestora la vest de Nistru. În a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. Hecateu din Milet aminteşte, pentru prima oară, de traco-geţi, iar în secolul al V-lea î.e.n. teritoriul sudic al Basarabiei face parte din arealul ocupat de populațiile getice și este în zona de influență a Histriei. Monedele acestei cetăți au pătruns la nord de Dunăre până pe cursul mijlociu al Nistrului.

În anul 514 î.e.n. are loc expediția lui Darius I Histaspes împotriva sciţilor. Motivul expediţiei era creşterea puterii sciţilor, iar pretextul, refuzul lui Idanthyrsos, regele sciților, de a-și da fiica, ca soție, lui Darius.

Darius trece Dunărea pe la Isaccea şi întâlneşte rezistenţa geților, singurii care i s-au opus în tot cursul expediției. Drumul parcurs de Darius în sudul Basarabiei nu poate fi precizat. Unii istorici cred că a ajuns până la Nistru.

În secolul al V-lea î.e.n. cetatea grecească Tyras, Cetatea Albă actuală, de pe țărmul Nistrului, are consemnată cronologia arhonților care au fost la conducerea cetății.

În anul 495 î.e.n. are loc prima incursiune a sciților în sudul Dunării; în secolul următor, o parte din sciți se instalează în Dobrogea și Tracia. În anul 341 î.e.n. sciții, conduși de Atheas, sub presiunea sarmaților, încearcă să pătrundă la sud de Dunăre, dar întâmpină rezistența geților conduși de „rex histrianorum". Sciții solicită ajutorul regelui Filip al II-lea al Macedoniei. Aceştia îi bat pe geți dar și pe sciți. Din rămășițele sciţilor înfrânți au luat naștere unele enclave de pe litoralul vestic al Pontului Euxin despre a căror existență amintesc monedele emise de conducătorii lor.*(„V. Vasiliev, Sciții agatârși pe teritoriul României, Buc., 1980").*

Enclave de sciţi conduşi de „regişori" sunt amintite în secolul al II-lea î.e.n. în jurul Callatis-ului, dar cu timpul sciţii sunt asimilaţi de geţi şi sarmaţi.

În anul 326 î.e.n. este menţionată, în sudul Basarabiei, o puternică formaţiune politică getică, condusă de Dromichetes, care va pricinui dezastrul armatei lui Zopyrian, general al lui Alexandru cel Mare, undeva în „pustiul getic".

Strabon se exprimă: regiunea întreagă între Istros (Dunăre) şi Boristhene (Nipru) este pustiul geţilor.

În secolele IV şi III î.e.n., sudul Basarabiei, locuit de geţi, este invadat de triburi de celţi britologi.

Se crede că Aliobrix era centrul celţilor din sudul Basarabiei.

În a doua jumătate a secolului al III-lea î.e.n., la Dunărea de Jos se găsesc monede emise de regele get Moskon, din nordul Dobrogei.

Regii geţi din nordul Dunării de Jos, Zalmodegikos şi Rhemaxos, acordă ajutor economic şi protecţie politică oraşului Histria.

În anul 200 î.e.n., geograful Demetrios din Callatis îi menţionează pe bastarni în nordul gurilor Dunării, spunând că „sunt veniţi din alte părţi".

Strabon, Tacitus şi Plinius cel Bătrân îi considerau pe aceştia ca făcând parte din marea familie a populaţiilor germanice.

Mişcarea bastarnilor spre această zonă a durat până în perioada expansiunii geto-dace din vremea lui Burebista. Regele dac Oroles a purtat lupte victorioase împotriva bastarnilor.

În anii 109-107 î.e.n., Tyras-ul intră sub dominaţia regatului Pontului, condus de Mithridate VI Eupator.

În anul 61 î.e.n., bastarnii, sosiţi în ajutorul geţilor sud-dunăreni, au învins, la Hystria, oastea romană condusă de Caius Antonius

Hibrida. Treizeci de ani mai târziu, bastarnii din nordul Dunării, aliați cu geții conduşi de Dicomes, au fost învinşi de romani, pierzând pe regele lor Deldon.

În anii 55-45 î.e.n., în timpul domniei lui Burebista, după înfrângerea bastarnilor şi roxolanilor din sudul Basarabiei, autoritatea statului get se extinde până la Olbia, la gurile Bugului.

Strabon despre Burebista: primul şi cel mai puternic dintre toți regii care au domnit asupra tracilor.

În anii 29-28 î.e.n., M. Lucinius Crasus, guvernatorul roman al Macedoniei, întreprinde o campanie împotriva bastarnilor şi geților (dacilor) din nordul Dunării şi este ajutat de regele get din Dobrogea, Roles.

În anii 11-12 î.e.n., o armată daco-bastarnă traversează Dunărea, dar este respinsă de Cornelius Lentulus şi Aelius Catus, care mută din stânga în dreapta Dunării 50.000 de geți.

În anii 20-50 î.e.n., iazigii, un neam sarmatic şi ei, traversează Nistrul, spre Basarabia sudică, iar de aici se mută în Panonia, locul lor fiind luat de roxolani, un alt neam sarmatic. În anul 260 şi roxolanii migrează în Panonia. Sarmații rămaşi sunt supuşi de geți, apoi de huni, apoi dispar din istorie.

În anul 46, Dobrogea intră în componența imperiului roman. În anul 62, guvernatorul Plautius Silvanus Aelianus întreprinde expediții la nordul Dunării, ajungând până la Chersonesul Tauric. În anul 69, a ocupat sudul Basarabiei şi cetatea Tyras pe care le-a inclus în provincia Moesia Inferior.

În anul 87, Dion Chrysostomos, cunoscut istoric, este surghiunit în ținuturile getice. El a vizitat toate cetățile greceşti până la Olbia, descriind oamenii şi evenimentele.

În anii 97-117 şi sudul Moldovei a fost anexat de imperiul roman a cărui autoritate se extinde şi la est de Nistru până la Olbia şi Chersones. „Nu este lipsit de interes faptul că în aceleaşi împrejurări în care sudul de azi al Moldovei era anexat la Moesia Inferior, autoritatea romană se instala pe un întins teritoriu de-a lungul litoralului nord pontic, la est de Nistru, unde se aflau centre urbane ca Olbia şi Chersones"*(I.Ioniţă: Viaţa social-politică şi statală în Dacia liberă, în File din istoria militară a poporului român, vol.17, 1987).*

Pe timpul împăratului Hadrian, zona romană de la nordul Dunării de Jos s-a restrâns, rămânând incorporat imperiului roman numai teritoriul delimitat la nord de Tuluceşti, Vadul lui Isac şi Tatarbunar. Împăratul Hadrian a efectuat o călătorie la Tomis, Troesmis şi Tyras, în anii 123-124.

Legiunea a V-a Macedonica este strămutată la Troesmis. Se construieşte valul roman inferior care porneşte de la Vadul lui Isac pe Prut, merge la nord de lacurile Ialpug şi Catlabug, prin coadele lacurilor Kitai şi Sask, şi ajungea la nord de Tyras.

Procesul de romanizare în regiunea din sudul Basarabiei până la Nistru, are loc în perioada secoleleor II-VI, fiind sub administraţia romană, apoi în cursul secolului al VI-lea pentru scurtă vreme sub dominaţia Imperiului Bizantin, vecinătatea cu Dobrogea romană şi bizantină având o influenţă importantă.

Pătrunderea slavilor în regiunile extracarpatice până la Nistru şi Dunăre are loc la sfârşitul secolului al VI-lea, când începe şi procesul de asimilare a acestora cu populaţia romanizată. *(Dan Gh. Tudor, Civilizaţia romanică la est de Carpaţi în sec. V-VII, 1984, pag.70).*

În secolele II-IV, carpii reprezentau populaţia cea mai puternică la est de Carpaţi, până la Dunăre şi Nistru. Nesupotând hegemonia

carpilor care stăpâneau sudul Basarabiei, roxolanii s-au deplasat în Panonia. În secolul al IV-lea carpii locuiau alături de geți și huni. Carpii au contribuit la etnogeneza poporului român.

În anul 214, carpii au atacat imperiul roman la sud de Dunăre și au dat lupte cu Marcus Aurelius Caracalla. Carpii, coalizați cu geții, au mai atacat, în anul 238, Moesia Inferior și anume cetățile Tomis, Callatis și Tropaeum Traiani. Au fost respinși de guvernatorul Tullius Menophilus și trimiși peste Dunăre.

În anul 245, are loc cea mai mare invazie a carpilor în Moesia Inferior și Tracia. Au fost respinși de Filip Arabul, care a primit titlul de Carpicus Maximus. Carpii, învinși de Dioclețian, în anii 295-297, au fost strămutați în număr mare în Dobrogea și Panonia. În Moldova, carpii au intrat în procesul de conviețuire cu neamurile sarmato-roxolane și germanice. *(D.Protase, M.I., VI, nr.1).*

În secolele III-IV, Moldova este locuită de carpi și daci romanizați, de sarmați și de goți. Mulți migratori și getoromani au fost strămutați de diverși regi și împărați în sudul Dunării. A avut loc și fenomenul invers, migratorii la întoarcerea lor din incursiuniule la sudul Dunării, au adus numeroase populații romanizate din Moesia și Tracia.

În anii 249-250, are loc o puternică invazie, la sud de Dunăre, a geților conduși de Kniva.

În anii 267-268 geții, aliați cu herulii, gepizii, bastarnii și sarmații, invadează Peninsula Balcanică, dar sunt învinși, la Naissos, de Claudiu II Goticul. După retragerea autorităților romane din Dacia (275), Dobrogea și regiunea nordică limitrofă sunt conduse de un „Scythici limitis dux". Aurelian trece Dunărea, îi înfrânge pe goți și le ucide căpetenia Cannabandus. Diocleţian a transportat pe malul drept al Dunării cete de carpi, bastarni, roxolani, care nu aveau loc de goți, ale

căror tabere nu depăşeau la apus regiunea Prutului. *(N. Iorga)*.

În anul 314, goţii au invadat sudul Dunării, dar au fost respinşi. Constantin cel Mare a luat titlul de Gothicus Maximus. În anii 318-319 respinge un atac combinat al goţilor şi carpilor ceea ce i-a adus alături de titlul de Gothicus Maximus şi pe acela de Carpicus Maximus.

În anii 322-323, vizigoţii sub conducerea lui Rausimodus au invadat imperiul, prădând Moesia şi Tracia. Constantin cel Mare i-a respins şi i-a urmărit peste Dunăre, decimându-i pe goţi. În luptă piere şi Rausimodus. Goţii, conduşi de Alica, au mai trecut Dunărea în anii 325-327, dar au fost iarăşi respinşi.

În anul 332, imperiul stabileşte o înţelegere cu vizigoţii. Regele Ariaric îşi trimite feciorul, Athanaric, la Constantinopol, ca ostatic.*(I.Barnea, C.Iliescu, Constantin cel Mare, Buc.,1982)*.

În urma victoriei lui Constantin cel Mare asupra goţilor, teritoriul Munteniei, sudul Moldovei şi sudul Basarabiei au revenit imperiului roman, vizigoţii rămânând federaţi.

Autohtonii erau protejaţi fiind supuşi ai împăratului roman şi nu ai regelui got. Goţii, de altfel, reprezentau o minoritate de războinici, care nu ocupau tot teritoriul.

Superioritatea numerică şi culturală a autohtonilor daco-romani a avut drept consecinţă asimilarea tuturor migratorilor rămaşi în teritoriu.

În anii 364-378, împăratul Valens trece Dunărea la Noviodunum şi îi bate pe greutungi. În estul Munteniei şi sudul Moldovei erau stabiliţi vizigoţi sau tervingi; dincolo de Prut ostrogoţi sau greutungi. Valens duce tratative cu Athanaric, regele goţilor, pe un vas, pe Dunăre. În anul 381, Athanaric trece Dunărea şi este primit în Imperiul Roman.

În anii 370-375, hunii nimicesc regatul ostrogoţilor, apoi pe

vizigoţi, pătrunzând în regiunea Dunării de Jos. Grupuri de ostrogoţi conduşi de Alathaus şi Saphrax trec Dunărea, în Imperiul Roman, odată cu 200.000 de vizigoţi conduşi de Fritigern. În 378, alţi ostrogoţi, alani, taifali au trecut Dunărea, fără aprobarea imperiului. O altă tentativă, cea din 386, a fost respinsă.

Invazia hunilor a produs o slăbire a raporturilor ţinuturilor de la nordul Dunării de Jos cu Imperiul Roman. Ele se vor restabili în a doua jumătate a secolului al V-lea, odată cu restabilirea puterii romano-bizantine la Dunărea de Jos şi va continua până în anul 602. Populaţia daco-romană a intrat în relaţii de convieţuire cu hunii, care au înlocuit dominaţia neamurilor gotice.

Între anii 434-453, Atilla, regele hunilor, subordonează regatului său popoarele migratoare (ostrogoţi, heruli, sciţi, gepizi, alani), precum şi pe autohtonii geto-romani din teritoriul Daciei.

După prăbuşirea imperiului hunic (lupta de la Nedao, din anul 454) s-au reactivat relaţiile poporului daco-roman din nordul Dunării de Jos cu Imperiul Bizantin.

De la dispariţia hunilor şi până la instalarea efectivă a slavilor, romanitatea sud-dunăreană s-a consolidat. Includerea în posesiunile Imperiului Roman a regiunii sudice a interfluviului Siret, Prut, Nistru, unde oraşele cetăţi Barboşi, Aliobrix, Tyras aveau un important rol militar, a consolidat hotarul dunărean al imperiului.

Descoperirile arheologice au confirmat existenţa aşezărilor rurale ale populaţiei daco-romane, compuse din bordee şi locuinţe din lemn, lut şi piatră. Între anii 561-562, în stepele din nordul gurilor Dunării îşi fac apariţia avarii, conduşi de caganul Baian. În 567, avarii se mută în stepele pontice, iar locul lor este ocupat de slavi. O parte din avari trec Dunărea şi se instalează în imperiu ca federaţi,

În cursul secolelor III-VII, un mare număr de prizonieri romanici aduşi din sudul în nordul Dunării de către migratori, în urma invaziilor transdanubiene, au sporit ponderea elementului etnic romanic în spaţiul nord-dunărean.

Începând cu secolul al VI-lea şi până în secolul al IX-lea, slavii (sclavini şi anţi) se aşază în Transilvania, Moldova, Basarabia şi Muntenia.

La jumătatea secolului al VI-lea , sudul Basarabiei era locuit, pe lângă populaţia getă şi romanizată, şi de anţi. În anul 527, anţii trec Dunărea în Scyţia Minor şi în Tracia, ducând lupte cu bizantinii conduşi de Germanus, comandantul suprem al armatei bizantine. În anul 529, anţii sunt respinşi de comandantul gepid Mundus.

În anul 590, slavii, urmaţi de avari, trec Dunărea sub comanda lui Piragast, dau lupte cu bizantinii comandaţi de Petros şi, apoi, de Priscus.

În anul 592, acelaşi general Priscus duce lupte grele, la nordul Dunării, cu slavii (anţii) conduşi de Ardagast şi Musokios. Abia în anul 597 generalul bizantin Petros va repurta victoria asupra lui Piragast, şeful militar al anţilor.

În anul 602, împăratul bizantin Mauriciu părăseşte graniţa dunăreană; majoritatea slavilor (anţilor) trece din nordul Dunării în imperiul bizantin. Cei rămaşi în nordul Dunării sunt asimilaţi de populaţia romanizată, participând la etnogeneza poporului român.

În anul 668, bulgarii conduşi de Asparuh se aşează în sudul Basarabiei. În anul 678, ei trec Dunărea şi pradă Tracia, dar împăratul Constantin Pogonat îi respinge peste Dunăre. În scurt timp însă, bulgarii trec din nou Dunărea şi se stabilesc definitiv în răsăritul Peninsulei Balcanice. Dominaţia avară, în secolul al VIII-lea, este

înlocuită de cea bulgară, dominație mai mult nominală, exercitată prin intermediul unor căpetenii locale românești și slave.

În anul 695, colonia Tyras (actuala Cetatea Albă) ca și Chersonesul păstra o autonomie, aparținând nominal de Bizanț. Se admite o hegemonie a bulgarilor în Bugeac, în cursul secolului al VIII-lea, înțelegându-se prin aceasta „Bulgaria de peste Istru" din unele documente bizantine.

Astăzi este din nou pusă la îndoială sau de-a dreptul contestată, tocmai pe baza unor categorii materiale arheologice care cu puțin timp înainte fuseseră aduse în sprijinul tezei expansiunii protobulgare.*(I.Barnea, Ștefănescu, Din istoria Dobrogei, III, Buc., 1973,p.28)*. Dar ținutul pontic și malurile Dunării rămân ale Imperiului bizantin.*(N. Iorga)*.

În secolul al IX-lea, un detașament al flotei bizantine condus de un „arhonte al Bulgariei" își are sediul la Lycostome, pe brațul Chilia, la vărsarea acestuia în mare. *(I.Barnea, St. Ștefănescu, Din istoria Dobrogei,III,Buc.,1971, pag.12)*.

În anul 896 se constată documentar existența Cetății Albe, numită Aspron în documentele bizantine, fiind continuatoarea vechii colonii grecești Tyras (Constantin Porfirogenetul).

În anul 860, maghiarii, împinși de pecenegi, se stabilesc în Atelhuz, partea sudică a interfluviului Prut-Bug. În anul 896, maghiarii din Atelhuz, în urma unui atac al pecenegilor aliați cu bulgarii, se îndreaptă spre Panonia. În locul lor se instalează pecenegii din tribul Giazicopon. Pecenegii ajung în simbioză cu românii.(*N. Iorga*).

În secolele VIII-X, în Basarabia apar triburile sudice ale slavilor de răsărit: ulicii și tiverții. Cnezii de la Kiev au încercat în nenumărate rânduri să-i subjuge.. În anul 967, cneazul Sviatoslav, chemat de

Nichifor Focas împotriva bulgarilor, traversează sudul Basarabiei, cucereşte de la bulgari 80 de oraşe şi se stabileşte în oraşul Pereisloveţ.

În anul 971, ruşii părăsesc regiunea Dunării de Jos şi se reîntorc la Kiev. Imperiul bizantin îşi reface graniţa dunăreană aşa cum era în secolul al VII-lea, ba cuprinde şi teritorii la nordul Dunării de Jos.

În lucrarea sa „De administrando imperio" Constantin Porfirogenetul aminteşte de oraşe la nordul Dunării de Jos, pustiite de pecenegi. În aceeaşi lucrare se face prima menţionare şi a numelui Chilia şi prima menţiune a Cetăţii Albe ca Maurocastron.

Lărgind interpretarea despre ramura sudică a slavilor răsăriteni – tiverţii şi ulicii – despre a căror prezenţă la Nistru, Dunăre şi Marea Neagră vorbeşte Cronica lui Nestor *(Povest vremennyh let)*, unii autori consideră că aceste triburi au ocupat, în secolele IX-XII, tot teritoriul Moldovei dintre Carpaţi şi Nistru *(Istoria Moldavii,I, Chişinău, 1951, în lb. rusă, pg.50)* iar teritoriul dintre Nistru şi Prut făcea parte din cnezatul kievian. (idem, pag.57).

Cercetări recente *(V.Spinei, Realităţi etnice şi politice în Moldova meridională în sec. X-XIII, Iaşi, 1987, pag.58 şi urm.)*, stabilesc prezenţa tiverţilor în interfluviul dintre Răut şi Nistru, iar a ulicilor între Bug şi Nistru.Prima încercare a cnezatului kievean de a-i încorpora pe tiverţi şi ulici a avut loc în anul 885.

Ulterior, în campaniile din anii 907 şi 944, purtate de cnejii kieveni împotriva Bizanţului, sunt menţionaţi şi tiverţii în rândurile armatei kievene. Ulicii nu au participat la expediţiile kieviene, nerecunoscând suzeranitatea acestora.

De altfel, după înfrângerea suferită de ei din partea statului kievian, în anul 940, ulicii s-au retras în nordul regiunii dintre Nistru şi Bugul inferior. Prezenţa populaţiei autohtone romanizate (deci a românilor)

în toată Moldova este consemnată de autorii menţionaţi *(Istoria Moldavii, I)*. La expediţiile kieviene au participat şi români din Basarabia, fiind antrenaţi de armatele kieviene ce se îndreptau spre Bizanţ.

În documentele de încheiere a păcii sunt desemnaţi şi conducători ai acestei populaţii având nume cu evidente rezonanţe romanice ca Lidul, Raul, Adul, Gomol. *(Istoria Moldavii, 1951, I, pag.56)*.

În ceea ce priveşte apartenenţa tiverţilor şi a populaţiei autohtone din zonă de statul kievian, cercetătorul V. Spinei consideră că privitor la „statutul politic al tiverţilor în sec. al X-lea se poate aprecia că un control deplin al Rusiei kieviene era nerealizabil, dat fiindcă între hotarele lor se interpuneau ulicii, care nu se recunoşteau supuşii cnejilor Kievului".

Când sălaşurile şi fortificaţiile tiverţilor din interfluviul Răut – Nistru au fost violent distruse de pecenegi, în secolele X şi XI, nu se consemnează în nici o cronică ajutor primit din partea Rusiei kieviene.

Dacă în secolele VI-IX triburile slave care s-au statornicit pe teritoriul Daciei s-au asimilat cu populaţia geto-romană, constituindu-se astfel poporul român, triburile sudice ale slavilor răsăriteni au migrat spre nord în secolele IX-XII, atât din cauza cnezatului kievian, cât mai ales a invaziilor popoarelor asiatice (uzii, pecenegii, cumanii ş.a.).

Ulicii şi tiverţii s-au retras la izvoarele Nistrului şi ale Bugului inferior. *(Istoria Moldavii, I, pag.86-87)*.

După anul 1100, cnezatul halician-se desprinde de cnezatul kievian. Nici unul din aceste cnezate nu rezistă atacului tătarilor şi în prima jumătate a secolului al XIII-lea ajung sub dominaţia mongolă. Kievul este cucerit de tătari la 19 noiembrie 1240, iar cnezatul Halici-Volynia îşi continuă existenţa sub suzeranitatea Hoardei de Aur.

În privinţa dependenţei Moldovei, în secolul al XII-lea, de cnezatul Halici, s-au făcut referiri la diploma din 1134 emisă la Bârlad de Ivan Rostislavici.. Cercetări mai vechi şi mai recente arată nerealitatea acestei teorii *(V.Spinei, Moldova în sec.XI-XIV, Buc.,1982, pag.62-63).* Existenţa legăturilor comerciale între acest cnezat şi târgurile din Moldova, precum şi tranzitarea mărfurilor spre Galaţi este reală şi menţionată în mai multe documente.

În secolele VII-IX hanatul chazar a reprezentat o barieră pentru popoarele asiatice (uzii, pecenegii, ungurii, cumanii) care tindeau spre ţinuturile carpato-danubiene. Dacă triburile sudice ale slavilor răsăriteni s-au retras, în sec. IX-XIII şi mai ales după invazia tătarilor (1241), populaţia autohtonă a existat pe teritoriul Daciei, în toată această perioadă fără a se deplasa în nici o parte. În această perioadă, românii din Basarabia ca şi cei din Moldova şi Ţara Românească se găseau sub suzeranitatea pecenegilor, apoi a cumanilor, coexistând pe acelaşi teritoriu, primii ca păstori în regiunile de dealuri şi agricultori în regiunile de câmpie, iar popoarele turanice ca păstori în regiunile de stepă. În anul 934, pecenegii întreprind prima incursiune în Imperiul Bizantin. În anul 1096, pecenegii sunt zdrobiţi de împăratul bizantin Alexios Comnenul.

În timpul domniei lui Constantin Monomahul se produce trecerea în masă a pecenegilor în sudul Dunării. Locul lor este ocupat de uzi, în preajma anului 1050. Dar în anul 1064, sub presiunea cumanilor, uzii părăsesc şi ei malul stâng al Dunării de Jos şi trec în Imperiul Bizantin, cu toată rezistenţa conducătorilor bizantini Vasile Apokapes şi Nichifor Botaneiates. Trecerea Dunării au realizat-o cu burdufuri şi bărci din lemn, acestea din urmă aparţinând populaţiei locale care a rămas în Bugeac.

Uzii, trecând în Peninsula Balcanică, au format mici unități autonome, în regiunea Cavarna. În secolul al XIII-lea, aceste formațiuni s-au reunit într-un stat autonom, statul oguz (găgăuz) sub egida Imperiului Bizantin. În Bula lui Asan II, țarul bulgarilor, dată la 1230 negustorilor din Raguza, se menționează că în zona Cavarna-Balcic s-a organizat un principat turcoman, de religie ortodoxă, denumit Principatul Carvuna (Cavarna). Acest principat depindea eclesiastic de Patriarhia din Constantinopol (Niceea în perioada 1204-1262). Această populație turcomană (oguză) reprezintă populația strămoșilor găgăuzilor de astăzi. (*Anatol Măcriș, Găgăuzii. Opinii și însemnări, Agerpress, București, 2001*). Găgăuzii s-au refugiat, în perioada războaielor turco-rusești din secolele XVIII și XIX care se duceau în arealul locuit de ei, în Bassarabia.

Mihail Psellos și Ana Comnena menționează existența „unui neam al geților" în vecinătatea pecenegilor- la nord de gurile Dunării. *(I. Barnea, Șt. Ștefănescu, Din istoria Dobrogei, III, Buc., 1973, pag.132).*

La mijlocul secolului al XI-lea, Imperiul Bizantin organizează la Dunărea de Jos thema Paristrion sau Paradunavon.

În anul 1064, locul uzilor la nordul Dunării este ocupat de cumani, a căror dominație durează până la năvălirea tătarilor. Populația locală românească a ajuns la o modalitate de conviețuire cu cumanii, în perioada de două sute de ani cât a durat această dominație.

„Emigranții anglo-saxoni, în anul 1075, imediat după cucerirea normandă a pământului englez, au ajuns la Constantinopol, iar de aici la gurile Dunării, acolo unde începea țara scitică,(in initrio Scitice regiones) formând "o nouă Anglie".

În centrul și nordul Dobrogei și în sudul Basarabiei, la nord de gurile Dunării se păstrează mărturii ale unor prezențe culturale

considerate „vikinge" şi atribuite legăturilor varego-bizantine, dar care pot fi chiar ale acestor englezi răsăriteni" *(R. Theodorescu, Istoria văzută de aproape, 1980).*

Împăratul Manuel I Comnenul (1143-1180) îşi extinde controlul politic şi la nordul Dunării de Jos.

Deşi a cunoscut o epocă dificilă, Dobrogea a rămaqs sub controlul trupelor imperiale şi a avut cel mai puţin de suferit de pe urma raidurilor răsculaţilor vlaho-bulgari. Este posibil ca stăpânirea bizantină asupra Dobrogei să fi durat până la 1201-1202.

„Noile date rezultate în urma analizei circulaţiei monetare în Dobrogea după 1204 ne fac să credem că forţele politice bizantine din zona Gurilor Dunării au reuşit să constituie în anii următori căderii Constantinopolului (1204)o formaţiune politică autonomă.

Zona gurilor Dunării va cunoaşte o relativă perioadă de linişte în primele două decenii ale secolului al XIII-lea; situaţia se va degrada după 1222, odată cu începutul deplasării masive spre Vest a triburilor de cumani şi alani din sudul Rusiei, după bătălia de la Kalka.

În anii 50 ai secolului al XIII-lea se plasează şi reorganizarea religioasă a zonei gurilor Dunării şi constituirea episcopatului de Vicina, dependent de patriarhul ecumenic de la Niceea, dovadă că Dobrogea, la acea vreme, nu făcea parte din statul vlaho-bulgar, care îşi avea propria sa patriarhie".*(E. Oberlander-Târnoveanu, Moneda Asăneştilor în contextul circulaţiei monetare din zona Gurilor Dunării, în Răscoala şi statul Asăneştilor, Buc. 1989, pag. 130, 136, 146).*

În anul 1185, cumanii de la nordul Dunării de Jos i-au ajutat pe Petru şi Asan în lupta acestora împotriva Imperiului Bizantin. Nicolae Iorga a intuit aportul cumanilor ca accelerator politic în formarea primelor state româneşti; în perioada anterioară formării acestor state,

românii și cumanii formau ceea ce N. Iorga numește „colaborațiunea româno-cumană". Gh. Șincai își intitulează opera „Hronicul românilor și a mai multor neamuri, întrucât au fost așa de amestecate cu românii, cât lucrarea, întâmplările și faptele unora fără de a altora nu se poate scrie pe înțeles, drept pentru care nu numai bulgarii au bătut pe greci, ci doară mai mult și mai adeseori i-au bătut românii sub numele bulgarilor, al paținachilor și al cumanilor".

În documentele papale ale secolului al XIII-lea privind Episcopia cumană prin Cumania se înțelege Moldova (până la Nistru) și Țara Românească (fără Oltenia).Toponimul Cumania a dispărut odată cu organizarea primelor state românești.

Se consideră că organizarea cumanilor (în secolul al XIII-lea șefii lor se intitulau regi) a influiențat și organizarea românilor în voevodate, care au centralizat obștiile sătești și cnezatele.

Se consideră a fi de origine cumană hidronimele din sudul Basarabiei: Copcui, Cohurlui, Suhurlui, Călmățui precum și toponimele: Acui, Copcui, Bugeac, Copciac, Tabac, Borceac, Tuzla, Conduc, Ialpug, Ciucur, Catalbug, Cahul.

După pătrunderea mongolilor în țările românești marea masă a cumanilor a trecut spre vest în Ungaria și spre sud în Peninsula Balcanică. Grupurile de cumani rămase pe teritoriul extracarpatic au fost absorbite de populația locală.

Basarabia
în secolele XIII-XIX, până în anul 1812

În secolul al XIII-lea, dominația cumană din țările române, care a durat două secole, a fost întreruptă de marea invazie tătară din anul 1241.

Oastea de tătari condusă de Bochetar traversează Nistrul, sudul Basarabiei şi se îndreaptă spre episcopatul cumanilor de pe Milcov. La rândul său, Cadan, după ce supune Bulgaria, trece prin Dobrogea în Bugeac. Regiunea de la nordul Dunării de Jos, ca şi întregul Dest-I-kîpceac, ajung sub dominația Hoardei de Aur. Tătarii dominau populaţia autohtonă şi grupurile turanice răzlețe, rămase în urma invaziei, prin încasarea tributului.

În anul 1261, genovezii, în înțelegere cu bizantinii – împăratul Mihail VIII Paleologul – cu consimțământul tătarilor au stabilit emporii pe litoralul nord-pontic.

Vicina, menționată pentru prima oară în anul 1086 în „Alexiada", era la sfârşitul secolului al XIII-lea un important centru comercial, în care genovezii făceau comerţ cu populaţia din Moldova, Polonia etc. Registrele de comerţ ale Vicinei, în anul 1281, se ţineau la Pera de către Gabriel de Predano (*B. Câmpina, Scrieri alese, pag. 48*). În secolul al

XIV-lea Vicina a cedat locul Chiliei şi Cetăţii Albe (Maurocastro sau Moncastro).

Hanii tătari Cadan, Buri şi Bocek au numit Chilia „oraş". Se apreciază că în secolele XIII şi XIV Chilia avea 5000 de locuitori. *(Radu Şt. Ciobanu, Situaţia demografică în Dobrogea, Muzeul Naţional, VII).*

Licostomo era o anexă a Chiliei, situată mai spre vărsarea braţului, în dreptul actualului sat Periprava.

La Cetatea Albă, pe lângă autohtonii români mai trăiau în secolul al XIII-lea armeni, italieni, genovezi şi veneţieni, greci şi evrei. *(C:C. Giurfescu, Istoria românilor, I, Buc., 1974).*

Pe şantierele de la Cetatea Albă au fost descoperite monede armene emise de Hetum I (1226-1270) şi Hetum II (1289-1305). *(V. Spinei, op.cit).*

La Moncastro şi Vicina, români şi balcanici, saxoni şi italieni, armeni, evrei şi musulmani convieţuiesc într-o civilizaţie de sinteză „internaţională" şi „de frontieră", caracteristică acestor părţi ale Europei răsăritene. *(R. Theodorescu, Istoria văzută de aproape, Buc., 1980, pag.64).*

Neamurile turceşti vechi şi tătarii denumeau Tighina Bender, adică port, deoarece vasele urcau pe Nistru până în dreptul localităţii.

Între anii 1261-1285, autoritatea Imperiului Bizantin se exercită asupra cetăţilor pontice şi dunărene. Un document din 1285 menţionează Vicina drept reşedinţa metropolitană. Stăpânirea reală, însă, era exercitată de tătari. Între anii 1270-1300, la conducerea Bugeacului a ajuns emirul tătar Nogai. După acesta, în anul 1300, la conducerea Bugeacului se instalează fiul hanului Toktai. Deţinerea puterii de către tătari în Basarabia este confirmată şi de portulanele genoveze din acea perioadă.

În Bugeac, pe lângă autohtoni, mai existau sălaşe de cumani, tătari şi alani.

În anul 1302, alanii din sudul Basarabiei au solicitat mitropolitului de Vicina permisiunea de a se stabili pe teritoriul Bizanţului. Alanii au fost antrenaţi din Caucaz spre vest de către tătari.

Stăpânirea tătară în Basarabia a durat de la 1241 până la sfârşitul secolului al XIV-lea.

La sfârşitul secolului al XIII-lea sau la începutul secolului al XIV-lea, tătarii au cucerit cetatea şi ţinutul Orhei, stabilind aici reşedinţa hanului. Oraşul a fost eliberat odată cu organizarea Principatului Moldova.

În anul 1345, Comitele Andrei Lackfi, în numele regelui Ungariei, întreprinde o expediţie împotriva tătarilor care au fost nevoiţi să se retragă până la mare şi dincolo de Nistru. Othlamus, principele tătar, este luat prizonier. În urma acestei expediţii cea mai mare parte a Moldovei a fost eliberată de sub dominaţia tătarilor. *(V. Spinei, op.cit.).*

În perioada domniei lui Bogdan (1359-1365) teritoriul Moldovei nu cuprindea încă sudul Basarabiei, care aparţinea Ţării Româneşti şi Cetatea Albă, unde comanda principele tătar Dimitrie (princeps Demetrius în documentele ungureşti, Timur după N. Iorga), unul din emirii tătari învinşi de lituanieni la Sinie Vodî, în anul 1365. După această dată, principele Dimitrie a devenit independent de Hoarda de Aur. Principele Demetrius împreună cu regii Cadlu şi Caizi au fost ultimii reprezentanţi ai dominaţiei tătare în sudul Basarabiei, până în anul 1368. *(V.Spinei, op.cit.).*

Cronica în versuri despre begul anatolian Umur menţionează (1338) Chilia, care era la graniţa Valahiei. Din timpul domniei lui Basarab al Ţării Româneşti datează denumirea de Basarabia, care s-a

dat porțiunii sudice a teritoriului dintre Prut și Nistru. Din anul 1386, Cetatea Albă se află în stăpânirea Moldovei, sub Roman I *(V.Spinei, Șt. Papacostea).*

La Cetatea Albă exista un episcopat ortodox și unul catolic. Populația era eterogenă, dar precumpănitor românească. După cum se desprinde dintr-o inscripție a tătarilor din 1484, la Cetatea Albă se utiliza limba grecească.*(V.Spinei, op.cit.).*

Cetatea Albă păstra și sub dominația românească o oarecare autonomie. Genovezii recunoșteau autoritatea domnului Moldovei, așa cum recunoscuseră mai înainte pe aceea a hanului tătărăsc. Genovezii exercitau la Cetatea Albă, ca și la Chilia, un patronat economic.

„Călugări dominicani și franciscani au întemeiat episcopate și mănăstiri catolice în principalele orașe carpatice și pontice – Severin, Argeș, Baia, Siret, Monocastro sau Vicina – unde români și balcanici, saxoni și italieni, armeni, evrei și moldoveni conviețuiau într-o civilizație de sinteză și de frontieră".

Edificii precum, în ținutul dintre Dunăre și Mare sau dincolo de gurile Dunării, cele familiare comunelor de pe coasta ligură și venetă, cu „fondachi" și „logge" de felul celor care vor fi fost la Vicina și Moncastro, la Licostomo și Chilia..." *(R. Theodorescu, Istoria văzută de aproape, 1980).*

În anul 1399, Sigismund, regele Ungariei, care cucerise Chilia, renunță la stăpânirea acesteia și îi instalează din nou pe genovezi. În anul 1402, Mircea cel Bătrân îi izgonește pe genovezi din Chilia, ocupă cetatea și unele teritorii la nordul Dunării (*Barbu T. Câmpina, M.L., VII).* În același timp, Alexandru cel Bun, cu acordul lui Mircea cel Bătrân, ocupă Chilia și o apără împotriva încercărilor otomane de a o

lua în stăpânirea lor. (1420,1428). La sfârşitul secolului al XIV-lea o colonie de secui se aşează la Ciubărciu, pe Nistru.

Negustorii din Basarabia erau români, armeni, greci, evrei, tătari şi italieni (genovezi, veneţieni, pisani şi raguzani). Drumul comercial de la Isaccea, mergea la Lăpuşna, Orhei, Soroca şi Iaşi.

De la Chilia, un drum se unea cu cel al Isaccei, al doilea mergea la Tighina. De la Cetatea Albă un drum mergea spre Tighina, iar de aici prin Lăpuşna spre Iaşi.

În anul 1418, Alexandru cel Bun permite unui număr de familii de armeni să se stabilească în Cetatea Albă *(A.D.Xenopol, Istoria românilor din Dacia Traiană, II, Buc., 1986)*.

Oraşele Basarabiei în secolele XV-XVII erau: Cetatea Albă (fostă Tyras, Aspron,Moncastro în perioada bizantină), Chilia (din perioada bizantină), Hotin (întemeiat înainte de organizarea Statului Moldova), Orhei şi Soroca (din timpul lui Ştefan cel Mare), Tighina (cetatea construită de genovezi în sec.XV) şi Târgul Lăpuşna.

Târguri din secolele XV-XVII reduse la statut de sate sau dispărute:

- Kruglic, târg în judeţul Hotin, la sud-vest de oraşul Hotin, astăzi un sat pe acelaşi amplasament

- Tărăsăuţi, târg important pe malul stâng al Prutului, în dreptul oraşului Hotin. În secolul XVII nu mai figurează pe lista târgurilor; după 1630 a devenit un sat

- Şerbanca, oraş pe stânga Prutului, în ţinutul Hotin, mai sus de Ştefăneşti, amintit în anul 1518; astăzi dispărut.

- Târgul Lăpuşna , amintit documentar în 1429, menţionat şi ca reşedinţă de ţinut în 1489. La sfârşitul secolului al XVIII-lea Târgul Lăpuşna devine sat. Astăzi este o comună în curs de dezvoltare în judeţul care-i poartă numele.

- Ciobărciu, târg în secolul al XV-lea, sediu de pârcălabi după ocuparea Cetății Albe de către turci. Locuit de moldoveni şi colonişti unguri, veniți la început ca husiți, apoi redeveniți catolici. În comună sunt două biserici: ortodoxă şi catolică.

- Târgul Săraţii, sediul cazalei (ţinutului) Codru. Astăzi comuna Hănăseni, judeţul Cahul.

- Tintul, oraş la gura Ialpugului, refăcut de Ştefan cel Mare şi dărâmat de turci. În 1596 nu mai exista. Astăzi este comuna Tabac din raionul Bolgrad. Tintul (Tiutul) a fost reşedință de ocol. Ieremia Movilă, în a doua sa domnie (1600-1606) dăruieşte lui Cărăman, velceasnic, mai multe sate între care Ţăpeni pe Ialpug, în ținutul Chigheciului, care acel sat a fost al nostru drept domnesc şi ascultător de ocolul nostru de la Tiutul.

- Greceni Târg, sediul căpitanului de margine, care supraveghea Bugeacul; astăzi sat în județul Cahul.

În anul 1421, se atestă în mod explicit prezenţa românilor (valahilor) la Cetatea Albă, alături de genovezi şi armeni, amintiți de călătorul francez Guillbert de Lannoy. (*A.D.Xenopol, op.cit.)*

Printr-un hrisov din 6 februarie 1431, mănăstirea Bistrița primeşte o prisacă la Gura Botnei, mai jos de Tighina. Între anii 1435-1442, Moldova de Jos, cu Chilia şi Cetatea Albă este stăpânită de domnul Ştefan, iar Moldova de Sus de Iliaş.

Între anii 1443-1445, Moldova de Jos era stăpânită de Roman, fiul lui Iliaş. În anul 1448, Petru al III-lea, pentru a-i mulțumi lui Iancu de Hunedoara pentru aşezarea sa ca domn al Moldovei, dă cetatea Chilia ungurilor, care o dau Ţării Româneşti.

În anul 1436 se pomeneşte de seliştea Chişinăului pe Bâc, în fața crângului unde se găseşte o aşezare tătărască. Întemeietorul satului

Chişinău a fost Vlaicu, pârcălab de Hotin, Orhei şi Cetatea Albă, însuşi unchiul lui Ştefan cel Mare.

În anul 1456, negustorii Cetăţii Albe căpătau privilegiul de a face comerţ în toată libertatea în întreg cuprinsul Imperiului Otoman, privilegiu acordat ca urmare a acceptării de către voievodul Petru Aron şi boierii ţării ca Moldova să plătească primul său tribut Porţii Otomane *(Matei D. Matei, Civilizaţia urbană medievală românească, Contribuţii, Buc.,1989, pag.111).*

În anul 1462, Ştefan cel Mare s-a oprit în faţa cetăţii Chilia, construită de ungurii lui Iancu de Hunedoara, pe uscat, în faţa Ostrovului cu ruinele vechii Chilii genoveze.(*N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, 1966*). O cucereşte abia în anul 1465, când îi instalează aici pe pârcălabii Isaiia şi Buftea, urmaţi de Goian şi Paşcu, iar la 1471 de Neagu şi Ivaşcu. În anul 1479, Ştefan cel Mare construieşte Chilia Nouă, pe malul stâng al braţului Chilia; construcţia se realizează într-o lună (22 iunie-16 iulie) cu 800 zidari şi 16000 salahori *(N. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, 1966).*

Între anii 1476 şi 1479, Ştefan cel Mare reface Cetatea Albă, adăugându-i şanţ şi şanţ de apărare. La Cetatea Albă au fost următorii pârcălabi: Stanciu(1468), Zbierea şi Mârza, fiul lui Stanciu (1469-1471), Luca şi Bâlcu (1471-1475), Duma şi Lucian Herman (1475-1480).

În anii de domnie a lui Ştefan cel Mare, Moldova nu se învecina cu Rusia.

Marele cnezat al Moscovei avea în anul 1462 suprafaţa Moldovei şi era condus de cneazul Ivan al II-lea. Acesta, datorită alianţei cu Mengli Ghirai al Crimeii şi Ştefan cel Mare al Moldovei, a reuşit să se emancipeze de sub dominaţia Hoardei de Aur şi să încorporeze la

Marele cnezat al Moscovei teritorii întinse fără a da vreo luptă.

După mărturia baronului Herberstein (în „*Rerum moscovitarum comentarii Sigismundi liberi baronis Herberstein*"), Ştefan cel Mare s-a exprimat că: „în timp ce cuscrul său îşi măreşte teritoriul ţării, stând acasă, chefuind şi dormind, el, deşi luptă zi de zi, de abia îşi poate apăra hotarele ţării" (*Al. Boldur, Istoria lui Ştefan cel Mare, pag.67, nota 6*: „Magnus ille Stephanus Moldaviae Palatinus, crebo in conviviis ejus mentione faciens, dicerit: illum domi sidendo et dormindo imperium suum augere, se vero pugnando quotidie vix limite defendere posse").

În această perioadă, spaţiul pontic, dincolo de Nistru până la Nipru era aproape pustiu, populaţia sa fiind compusă în special din români.

La 14 iulie 1484, Chilia cu zona din jur este ocupată de turci. Ultimii pârcălabi au fost Ivaşcu şi Maxim, care au murit în timpul atacului. La 5 august a fost ocupată şi Cetatea Albă. Pârcălăbia de Cetatea Albă s-a mutat la Ciubărciu pe Nistru. Ultimii pârcălabi de Cetatea Albă au fost Herman şi Oană.

Aceste cetăţi au fost cuprinse în sangiacul Silistra, transformat ulterior în paşalâcul Dobrogea (Silistra). Ocuparea cetăţilor Chilia şi Cetatea Albă a constituit o pierdere grea pentru ţările române, îndepărtându-le de traficul maritim internaţional. La Cetatea Albă turcii l-au instalat guvernator pe Malcoci-beg.

În anul 1486, sultanul retrocedează Moldovei toate gârlele care se varsă în Dunăre, inclusiv lacurile Cahul, Ialpug, Cartal şi zona adiacentă până la Oblucița, vis-a-vis de Isaccea.

În anul 1510, coloanele tătare, întorcându-se din Lituania, pradă în jos de Lăpuşna şi Tigheciu. O oaste moldovenească, condusă de boierul Corpaciu, nu-i poate opri şi tătarii pustiesc zona.

După 1510, Bogdan cel Chior colonizează masiv moldoveni de-a-

lungul Ialpugului, de la Greceni până la Codrul Tigheciului.*(Ioan I.Nistor, Basarabia, pivotul politic al Moldovei medievale, Buc.,1944, pag.12).*

În anul 1538, Tighina este transformată în raia turcească, în timpul sultanului Selim. Totodată Imperiul Otoman a ocupat și Bugeacul. Acesta este dat în administrația hanatului Crimeei, suzeran Imperiului Otoman.

La sud de Tighina, pe Nistru, în șapte sate cu centru în Ciubărciu, s-a păstrat administrația moldovenească până în anul 1595, când au fost date de domnul Moldovei, Ieremia Movilă, hanului Crimeei Gazi-Ghirai. De atunci satele acestea se numesc „sate hănești".

Din anul 1540, creștinii din raialele Ismail, Chilia, Cetatea Albă și Tighina, precum și cei din Bugeac, au trecut sub raport religios sub mitropolia Proilavei (Brăila). *(C.C.Giurescu, Istoria românilor).*

În chiar același an 1540, domnul Moldovei Cornea atacă cetățile Chilia, Cetatea Albă și Tighina, ca un protest împotriva ocupării Bugeacului.

Iacob Heraclite Despot într-o proclamație adresată, în anul 1562, moldovenilor spunea: „voi, oameni viteji și neam războinic, coborîtori din valoroșii romani, care au făcut să tremure lumea, nădăjduiesc să cuceresc în curând locurile Moldovei mele ce le ține păgânul, adică malurile Dunării (este vorba de ținuturile intrate în stăpânirea directă a turcilor, după expediția din 1538 în Moldova a sultanului Soliman Magnificul) și nu numai acelea, dar și Tara Românească și apoi toată Grecia... Și astfel ne vom face cunoscuți lumii întregi ca adevărați romani și urmași ai lor" *(N. Iorga, Scrisori de boieri, Scrisori de domni, ediția a III-a, Vălenii de Munte, 1932, pag. 209-210).*

În anul 1568, hanul Crimeei Devlet Chirai I ibn Mengli, din ordinul

sultanului turc Selim al II-lea, a strămutat 30.000 de tătari nogai în Bugeac.

În anii următori o parte din ei au fost retraşi în Cuban.

Ţinutul Tigheciului până la sud de Cahul a rămas teritoriu al Moldovei . Aici, la Tigheci în anul 1570 este menţionat documentar pârcălabul Toader.

Dimitrie Cantemir, în „Descrierea Moldovei", prezintă astfel situaţia etnică şi demografică din Basarabia de Sud în anul1568:

„Târguşoarele şi satele de pe malurile Dunării sunt pline de moldoveni. Ţara ocupată de turci şi de tătari cuprinde patru părţi: a) Bugeac, ocupat de tătari nogai din două triburi: Orac Uglî şi Orumbet Uglî, care îşi au sediul la Căuşani; b) Cetatea Albă, condusă de un agă de ieniceri; c) Chilia; d) Ismail, numit de moldoveni Smil, condus de un mutaveli. Reni, căruia turcii îi spun Tomorova, este locuit numai de moldoveni, dar condus de un beşliagă turc".

La gura râului Ialpug se găseşte o cetate veche Tint, pe care Ştefan cel Mare a înălţat-o din ruine, dar pe care turcii au distrus-o. Din dărâmăturile cetăţii s-a construit târguşorul Tabac.

Sub raport militar, tighecenii ascultau de Căpitanul de Tigheci, numit mai târziu şi Căpitanul de Codru. În anul 1563, Dorman adjunctul lui Ştefan Tomşa, era serdar de Tigheci. *(A. Gonţa, Legături economice, Buc.)*

Într-un document din 11 martie 1628 este amintit Gabor, Căpitanul de Tigheci, care cu neamurile şi răzeşii săi câştigă procesul pentru satele Negrileşti, Briţcani şi Balta Geamănul în ţinutul Tigheci, împotriva boierului Grigore Ureche.*(A.Gonţa, Satul în Moldova medievală, Buc.,1986, pag.248).*

În anul 1574, Ioan Vodă cel Viteaz împrăştie o oaste otomană în

Bugeac şi ocupă Tighina; un detaşament de cazaci, aliaţi cu Ioan Vodă, ocupă Cetatea Albă. Confruntarea cu marea armată otomană are loc la sud-est de lacul Cahul, lângă satul Cartal (Roşcani); din cauza trădării pârcălabului Ieremia Cernăuţeanu, războiul a fost pierdut şi turcii, dar mai ales tătarii, conduşi de Devlet-Ghirai şi Islam-Ghirai, pustiesc toată Moldova.

În anul 1595, cazacii conduşi de hatmanii Lobodă şi Nalivaico au reuşit să ocupe punctul fortificat Smil (Ismail). După recucerirea acestui punct de către turci, aceştia au construit cetatea Ismail. În anul 1595, Mihai Viteazul alungă garnizoanele turceşti din Chilia şi Cetatea Albă. În anul 1610, tătarii nogai s-au reîntors din Cuban, unul dintre emirii cei mai remarcabili ai tribului Nogai din Mansur – Cantemir îşi stabileşte sediul la Akkerman şi nu recunoaşte autoritatea hanului Crimeei. Cantemir Mârza a condus autarhic Bugeacul timp de aproape trei decenii. El a fost prieten cu unii dintre domnitorii Moldovei ca Ştefan Tomşa, Miron Barnovschi şi duşman cu Mihnea Vodă, Movilă ş.a. În anul 1621, în urma unei expediţii a turcilor împotriva polonilor, cu rezultate nedecise, armata turcă s-a întors spre Oblucița – Isaccea foarte slăbită. Ca represalii împotriva moldovenilor, care nu i-ar fi ajutat în suficientă măsură, turcii au ocupat oraşul Tomorova (Reni) şi 9 sate din stânga Dunării dintre Reni şi Ismail.

În anul 1634, Djanibek, hanul Crimeei, reuşeşte să-i mute pe tătarii nogai din Bugeac în Cuban, dar în 1637, Cantemir Mârza îi readuce. Sultanul îl cheamă pe Cantemir Mârza la Constantinopol şi îi taie capul. Nogaii sunt readuşi în Cuban, dar cu timpul s-au reîntors.

Românii au locuit în permanenţă Bugeacul ocupat de tătari. Redăm în cele ce urmează situaţia de la Nistrul inferior văzută de martorul ocular Niccolo Barsi:

... În anul 1639, Vasile Lupu trimite o solie în Circasia pentru a o aduce pe Ecaterina, viitoarea sa soție. Solia a avut peripeții pe tot traseul din Caucaz până la Tighina. În Basarabia, au trecut Nistru cu bărcile şi au ajuns la Ciubărciu „care în ciuda faptului că se găseşte în țara moldovenilor este totuşi în stăpânirea hanului, împreună cu alte şapte sate aflate unul lângă altul toate lângă Nistru.

Acest sat Ciubărciu este cel mai mare din toate şi ne-am odihnit în timpul nopţii; în afara faptului că se găsesc foarte mulţi moldoveni, acolo se află şi 30 de case de unguri catolici, ca şi o biserică clădită de curând.

În dimineaţa următoare am plecat spre un orăşel numit Bender; pentru a ajunge acolo am fost nevoiți să umblăm două zile fără a da de vreo locuinţă".*(Al. Ligor, Prin Moldova în timpul lui Vasile Vodă, Buc.,1987, pag.82)*

În anul 1643 -1648, Vasile Lupu reface bisericile principale în Ismail şi Chilia .(*Al. Ligor, idem*). N. Vornicescu care citează Letopisețul indică timpul de construcție la Chilia de la 1 martie 1647 la 30 mai 1648 *(Glasul naţiunii nr. 26, anul VI, iulie 1994, pag.7)*.

În anul 1651, Evia Celebi, călător turc prin țările române, care a lăsat însemnări interesante, a vizitat şi Chilia Nouă – un oraş cu unsprezece mahalale, două mii de case etc. şi Cetatea Albă, un oraş cu climă plăcută şi oameni sănătoşi.

În tot secolul al XVII-lea, la Chilia, Ismail şi Cetatea Albă se face un comeţ intens cu produse moldoveneşti şi tătărăşti (piei tăbăcite - marochin).

Limba română era limba francă a Bugeacului, fiind întrebuințată şi de organele administrative. Însuşi begul de Bender a trimis o scrisoare în limba română starostelui polonez de la Raşcov.

În anul 1672, în timpul domniei lui Duca Vodă, tătarii împing hotarul mai spre nord şi nord-vest, până în dreptul Valului lui Traian superior.

Acest hotar se numeşte „vatra lui Halil Paşa", după numele seraschierului din Babadag. Tătarii din tribul Orak-oglu s-au aşezat pe râurile Sărata şi Cogălnic, iar cei din tribul Boru-Mehmet-oglu, pe câmpia Ialpugului, la nord şi sud de Comrat.

Bugeacul era o regiune agricolă, bine organizată de turci, pentru a le servi ca principal depozit de aprovizionare."Era plin peste măsură de grâu, orz şi mei, cu adevărat rivalul Egiptului şi grânarul Constantinopolului", spunea Kuniţki, comandantul cazacilor.

În anul 1683, în timpul războiului polono-turc, cazacii au pătruns în Bugeac, după jaf. Cazacii, împrăştiaţi după prăzi – după nenorocitul obicei căzăcesc – fură loviţi de hanul tătărăsc care s-a întors de la Viena şi împrăştiaţi *(V. Papacostea, Curs de Istoria românilor,în Civilizaţie românească şi civilizaţie balcanică, Buc, 1983, pag.45-225).*

În anul 1698, Constantin Brâncoveanu ridică o biserică la Ismail *(C.C.Giurescu, Istoria românilor, Buc. 1971, pag.412).*

În anul 1703, printr-un act de hotărnicie din 14 octombrie, palatinul polonez de Braţlav, Martin Chanetowski, spune: „inter nos et Valachiam ipse Deus flumen Tyras delimitant"(între noi – Polonia – şi Valahia însuşi Dumnezeu a stabilit fluviul Nistru ca hotar) *(Ion I. Nistor, Basarabia, pivotul politic al Moldovei medievale, Buc. 1944).*

În anul 1711, armata rusă, condusă de Petru cel Mare, şi armata moldovenilor au fost învinse la Stănileşti pe Prut de către turci. Dimitrie Cantemir, însoţit de boieri şi ostaşi, se retrage în Rusia. Turcii ocupă ţinutul Hotin şi îl transformă în raia turcească.

După anul 1711, ţinutul Codrului este înglobat în ţinutul Fălciu şi

are reşedinţa în târgul Fălciu, unde îşi aveau sediul ispravnicul şi căpitanul de Codru.

În anul 1716, domnul Moldovei, Mavrocordat, aplanează conflictul dintre episcopul Huşilor şi Ioanichie, mitropolitul Proilavei pentru apartenenţa satelor Sultan-Câslaşi şi Musair-Câslaşi din Bugeac, locuite de moldoveni. Domnul decide ca aceste localităţi să rămână sub ascultarea episcopului de Huşi.*(M.Eminescu, Basarabia, Ed. Mileniul trei, 1990, pag.30).*

Dintr-un firman din 2-11 decembrie 1720 aflăm că Mihai Racoviță protestase împotriva unor rapturi teritoriale comise de tătari în zona Tighinei şi Hotinului. Sultanul a poruncit să se distrugă câşlele ”înființate fără sinet (act) de cei din neamul tătarilor pe locurile ce sunt de drept ale Moldovei. *(Matei D. Vlad, Mihai Racoviță, MI,XIII,5,1989,pag.18).*

În anul 1756 se reconfirmă hotarul lui Halil Paşa care , între timp, fusese călcat în mai multe rânduri de către tătari. (Teritoriul liber dintre hotarul Moldovei şi cazalele Akerman, Bender, Ismail şi Sărata care nu se află în posesia nimănui şi care este cunoscut ca vatra lui Halil Paşa (Halil Paşa Yurdu). Se dăduse voie înainte de război, ca pe o întindere de 32 ceasuri lungime şi 2 ceasuri lăţime din acest teritoriu să poată fi utilizat de tătari, aceştia plătiseră zeciuiala şi dările şi alâmul şi darea de stupi şi taxa pentru iarba cosită şi darea de familie *(Documente turceşti privind istoria României, Buc.,volI,II,III, 1976,1983,1986).*

Tătarii, însă, încălcară deseori înțelegerea. Astfel, tătarii de la Bei Mârza, o localitate pe Cogălnic, la sud de Hânceşti, în anul 1756, au ocupat terenul agricol al locuitorilor din Hânceşti până la marginea satului. În anul 1763, ajung de folosesc terenul satului Bubuiogi al Mânăstirii Golia.

Dimitrie Cantemir, în „Descrierea Moldovei" (1714) indică următoarele localităţi româneşti din Bugeac (în afara oraşelor Căuşani (sediul mârzacului tătar al Bugeacului), Slobozia, Copanca, Albina, Andrei, Ciubărciu, Lebedzeni, Petriceni, Tintul, Tabac, Cartal. Nu menţionează sălaşurile tătărăşti.

Totuşi, în afara Căuşanilor – reşedinţa tătarilor din Bugeac – mai trebuie menționată la granița cu ținutul Tigheciului, localitatea Comrat (sau Comurat, uneori Comceac), sediul mârzacului tătar din tribul Orumbet-oglu. Prin iarlâkul din 27 octombrie 1764, tătarilor din acest trib li se interzice să atace târgul Fălciu *(Documente turceşti privind istoria României, vol.II,Buc.1983)*

În anul 1742, se înființează în Moldova, la marginea Bugeacului, ţinuturile Hotărniceni, Codru (fost Tigheciu) şi Greceni. În târgul Greceni îşi aveau sediul autoritățile moldovene care supravegheau graniţa spre tătarii din Bugeac, ca şi serdarul şi căpitanul de Codru şi pârcălabul de Lăpuşna.

Începând cu sfârşitul secolului al XIX-lea, importanța târgului Lăpuşna scade şi creşte importanţa târgului Chişinău, în care se opreau ruşii în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în drumul lor spre Iaşi.

După ocuparea Basarabiei, ruşii îl declară capitala Basarabiei (începând cu 1818); Chişinăul se dezvoltă lent până la 1860, când începe construcția actualului centru al Chişinăului.

Începând cu 1739 se declanşează seria războaielor dintre ruşi şi turci, care se derulează de cele mai multe ori şi pe teritoriul Basarabiei.

Mareşalul rus Munich a intrat în Iaşi la 3 septembrie 1739. În octombrie, acelaşi an, după încheierea păcii, Munich părăseşte cu regret Moldova.

În septembrie 1769, ruşii au ocupat Hotinul, fără lupte, iar la 7

octombrie locotenentul general Elmpt şi-a făcut intrarea în Iaşi. Generalul Staffeln, succesorul lui Elmpt, a desăvârşit ocuparea Moldovei.

După moartea prematură a generalului Staffeln, în iunie 1770, ruşii se retrag din Ţara Românească şi Moldova, dar la 25 noiembrie 1770 cuceresc din nou Bucureştii.

Abia după încheierea păcii de la Kuciuk-Kainargi, la 10/21 iulie 1774 ruşii se retrag din Principatele dunărene.

Localizarea satului Roşcani, unde Ioan Vodă a fost învins de turci

În Dicţionarul Enciclopedic ilustrat, lucrare monumentală şi valoroasă, apărută la Editura Cartier în anul 1999, s-au strecurat şi inevitabile greşeli. Astfel, satul Roşcani (pagina 1657 din Dicţionar), unde Ioan Vodă cel Cumplit a fost învins, este localizat ca fiind în apropierea oraşului Cahul.

În realitate satul Roşcani, lângă oraşul Cahul nu există, iar Roşcanii despre care se vorbeşte în articolul din Dicţionar se găseşte la sudul lacului Cahul, în faţa oraşului dobrogean Isaccea. C.C. Giurescu numeşte uneori lacul Cahul „Iezerul Cahul".

B.P.Haşdeu precizează că lupta s-a dat pe podişul din faţa lacului Caşena, marcat pe harta lui C.C.Giurescu ca fiind un lac complet secat la acea dată.

Cercetând hărţi mai detaliate am stabilit că denumirea Caşena se referă la una din „coadele" lacului Cartal, care îl leagă pe acesta de lacul Cahul.

Tabăra moldovenilor era pe malul lacului Cahul pe o înălţime ce se

numea Roşcani. B.P.Haşdeu scrie că acolo era şi un sat Roşcani, care în timpul luptelor a fost distrus complet.

A rămas celebru răspunsul lui Ioan Vodă la întrebarea „Care este numărul păgânilor? Îi vom socoti în luptă" a răspuns Ioan Vodă. Remarcăm totodată că trădarea i-a aparţinut lui Eremia Cernăuţeanu. În unele manuale este numit Golia. Şi Golia a fost un duşman al lui Ioan Vodă, dar el nu a condus cavaleria. Conducătorul acesteia a murit în luptă. Golia, care mai corect se numea Golea sau Golâi, a avut funcţii importante sub urmaşul la tron al lui Ioan Vodă cel Cumplit. Localizarea greşită a satului Roşcani a făcut ca în oraşul Cahul să existe un cult al lui Ioan Vodă cel Cumplit (statuie, denumiri de şcoli etc) ceea ce nu este deloc rău.

În apropierea oraşului Cahul sunt două monumente, ambele închinate generalului rus Rumeanțev, care i-a bătut pe turci în campania din 1768-1774 (monumentul este lângă râul Cahul pe şoseaua Vulcăneşti-Cahul) şi aceea din 1787-1791 (monumentul este în dreptul comunei Bădicu . În urma acestor campanii au apărut primii colonişti bulgari şi găgăuzi în Basarabia).

În anul 1784, Hanatul Crimeei, inclusiv cetatea Oceakov, a fost cucerit de ruşi. Un număr important de tătari sosesc în Bugeac. Tătarii din Bugeac sunt conduşi de hanii Şabhaz Ghirai (1787-1789) şi Baht Ghirai (1789-1792), numiți direct de Poartă. În anul 1792, prin Pacea de la Iaşi, ruşii ocupă ţinutul Edisan până la Nistru. Bugeacul rămâne sub turci. Ruşii construiesc pe Nistru cetatea Tiraspol în fața Tighinei şi Ovidiopol în fața Cetăţii Albe. Pentru a evita ravagiile războaielor ruso-turceşti care se desfăşurau în Bugeac, armenii din Chilia, Ismail, Căuşeni etc. pleacă peste Nistru, înfiinţând oraşul Grigoriopol.

În 1776, tătarii şi-au aşezat sălaşe şi peste hotarul acestui teritoriu.

La plângerea domnitorului Moldovei turcii au dat ordin, în 12 mai 1793, tătarilor să se întâlnească cu moldovenii pentru a cădea la pace. Întâlnirea (medjilisul) a avut loc în localitatea Tigheciu, din ţinutul Codru şi s-a convenit ca un număr de şapte sate de pe întinderea cu hotarele numite „de 16 ceasuri", cunoscute sub numele de „moşia Hotărniceni" să fie ridicate şi duse la Hotarul lui Halil Paşa.

„Din cele 42 de sate rămase în celelalte „16 ceasuri să fie scoase cu totul 6 sate şi anume: Haidaroglu, Togan şi Cigur, aflate pe malul pârâului Sărata; Miş, de pe malul pârâului Tigheci; Tigheci-Borogani şi Islan, aflate pe malul pârâului Larga; iar celelalte 36 de sate să rămână, dar în afara bugecenilor care locuiesc în ele să nu primească alţi locuitori" *(Documente turceşti privind istoria României, vol.III, doc.20).*

La finele secolului al XVIII-lea când organizarea militară a Moldovei era aproape inexistentă paza marginii la Tighina şi Bugeac era asigurată de două căpitănii: Salcea şi Băleni.

În anul 1811, se face un recensământ al moldovenilor, bulgarilor şi găgăuzilor veniţi în zonele libere din Bugeac părăsite de tătari şi reocupate de Moldova. Moldovenii au venit din ţinuturile din centrul şi nordul Basarabiei, precum şi din Moldova (Huşi, Fălciu), unde se colonizaseră cu câteva decenii mai înainte şi de peste Dunăre.

Au fost recenzate 1400 de familii de români şi tot atâtea de găgăuzi şi bulgari, veniţi de peste Dunăre (*Şt. Ciobanu, documentul 3146 din Arhivele statului Chişinău)*.

Rezultatul recensământului arată:

A.Bulgari şi găgăuzi veniţi de peste Dunăre:

a. Ţinutul Tomorova (Reni):comuna Tomorova – 68 familii; Cişmechioi – 16 familii; Otuluichioi (Etulia) – 66 familii; Cavagaci – 24 familii; Cartal – 12 familii; Bolboaca – 53 familii; Curci – 26 familii;

Vulcăneşti – 55 familii.

b. Ținutul Ismail: comuna Babele – 3 familii; Cubei – 73 familii; Satâlâc Hagi – 16 familii; Dolutoi – 17 familii.

c. Ținutul Bender: comuna Enichioi – 28 familii; Comrat (Comceac) – 53 familii; Chiriet Lunga – 5 familii; Dezghingea – 4 familii; Beşghioz – 18 familii; Hristan (Chirsova) – 10 familii; Beşalma – 20 familii; Congaz – 12 familii; Enichioi – 28 familii; Eschitroian – 4 familii.

d. Ținutul Greceni: comuna Pelinei Silişte – 5 familii; Pelinei – 12 familii; Ceşdamgazi – 68 familii; Şamailia – 71 familii; Cazaclia -. 4 familii; Luceşti – 33 familii; Taraclia – 66 familii; Ciobalaccia – 12 familii; Coştangalia – 46 familii; Tinsuliu – 36 familii; Tinsuliu Mare – 16 familii; Chiat (Căietu) – 26 familii; Docuz – 25 familii; Aluatu – 8 familii; Ciumai – 75 familii; Hagichioi – 23 familii; Borceag – 29 familii; Cuicurmezi – 22 familii; Baimaclia – 15 familii; Tartaul – 5 familii; Chiagan – 2 familii.

e. Ținutul Codru: comuna Capaclia – 4 familii; Ciotma – 8 familii; Sişiul – 11 familii; Sadîc – 15 familii; Taraclia – 10 familii; Eschichioi – 9 familii; Enichioi – 17 familii; Baimaclia – 15 familii.

f. Ținutul Hotărniceni: comuna Tomai – 28 familii; Orac Murza – 10 familii; Ceadîr – 11 familii; Chiusuliu – 22 familii.

g. Ținutul Fălciu: comuna Peicani – 29 familii; Popeni – 4 familii; Tighileci – 5 familii.

Total: 1472 de familii.

B. Români veniți de peste Dunăre

a. Ținutul Tomorova (Reni): în comuna Tomorova – 223 familii; Anadol – 37 familii; Frecăţei – 68 familii; Cişmechioi – 16 familii; Cioronovca – 13 familii; Cartal Petrichi – 75 familii; Cartal – 110

familii; Enichioi – 90 familii; Barta – 24 familii; Împuţita – 7 familii; Vulcăneşti – 7 familii; Brânza – 6 familii; Slobozia – 11 familii; Bubuieşti – 61 familii; Chisliţa – 9 familii; Vadul Boului – 39 familii; Giurgiuleşti – 84 familii; Mândreşti – 21 familii.

b. Ţinutul Ismail: în comuna Babele – 20 familii; Corneia – 47 familii; Ediburnu – 8 familii.

c. Ţinutul Greceni: comuna Cazaclia – 25 familii; Tartaul – 7 familii

Total 1.008 familii.

În Bugeac, alături de tătari

a. pe Nistru: în comunele Talmaz, Ciubăroiu, Răsculaţi, Purcani, Olăneşti, Tudorani

b. în stepă, în comunele Ermolia, Feştelița, Frumuşica, Han Câşla, Valea Perjei, Furmanca şi Chitai, în medie circa 30 de familii în fiecare din aceste localităţi.

În total alte 400 de familii.

Din enumerarea comunelor din ţinuturile Tomorova, Ismail şi Bender se constată că faţă de hotarul lui Halil Paşa şi faţă de înțelegerea din 1793, Moldova a recuperat de la tătari comunele din teritoriul lui Halil Paşa şi al celor „32 ceasuri", organizând din nou teritoriile Tomorova, Ismail, Bender şi Hotin pe lângă ţinuturile limitrofe existente la sfârşitul secolului al XVIII-lea: Greceni, Codru, Hotărniceni şi Fălciu, care se întindea pe ambele maluri ale Prutului. Din cauza războaielor ruso-turce, tătarii s-au retras în interiorul Bugeacului *(Al.Arbore, Influienţe etnografice, Cernăuţi, 1920)*.

Numărul românilor şi cel al alogenilor veniţi de peste Dunăre este egal. Se mai constată, de asemenea, că 400 de familii de români se

aşează chiar în Bugeac, alături de tătari.

În concluzie, se constată ocuparea în etape a Bugeacului şi tendinţa continuă a Moldovei de a recâştiga suprafeţe din Bugeac.

Basarabia între anii 1812-1918

În anul 1812, sudul Basarabiei, odată cu întreaga Moldovă dintre Prut şi Nistru, a fost ocupat de Imperiul ţarist rus. Acesta a extins numele de Basarabia asupra întregii Moldove dintre Prut şi Nistru.

La 29 mai se semnează la Bucureşti tratatul de pace dintre Imperiul Otoman şi Imperiul rus. Hotarul se stabileşte pe Prut, Dunăre şi braţul Chilia. *(M.Mehmet, Documente turceşti privind istoria României, vol.III,Buc,1986).*

Astfel, Poarta a cedat Rusiei Moldova dintre Prut şi Nistru (Basarabia) care nu-i aparţinea. Poarta, dându-şi seama că s-a grăbit să cedeze Basarabia, a încercat la Congresul de la Viena, din 1815, să o recupereze, având şi sprijinul lui Metternich, dar nu a avut succes. Motivul care a determinat extinderea denumirii de Basarabia pentru întregul teritoriu dintrre Prut şi Nistru este de natură politică. În diferite convenţii, documente, se stipula retragerea ruşilor din Ţara Românească şi Moldova , nediscutându-se despre Basarabia (Bugeac), care era sub conducerea directă a Imperiului otoman.

Extinzându-se denumirea s-au eludat prevederile privitoare la Moldova. Tătarii din Bugeac sunt alungaţi în totalitate peste Nistru .

Populaţie majoritară, moldovenii rămân pe locurile lor, dar tătarii sunt trimişi în Crimeea şi o parte se retrag în Dobrogea. În locul lor, în Bugeac sunt aduşi colonişti moldoveni, bulgari şi găgăuzi.

Coloniştii moldoveni din centrul Basarabiei şi din dreapta Prutului organizează sate dintre care multe poartă numele fostelor aşezări tătărăşti: Sahaidac, Cenac, Beştemac, Ceadâr, Tomai, Abaclia, Batâr, Cicur Mingir, Cimişlia, Orac, Taraclia, Baccialia, Topal, Şamailia, Başcalia ş.a. în Republica Moldova de astăzi şi Hasan-Batâr, Hasan Aspaga, Erdec Burnu, Eschipolos, Carahasan, Hagi-Curda ş.a. în fostele judeţe româneşti Ismail şi Cetatea Albă, în prezent în Ucraina.

După 1812, continuă popularea locurilor pustii cu moldoveni, bulgari, găgăuzi, ucraineni şi nemţi. Cu toate acestea, sudul Basarabiei rămâne preponderent românesc.

În judeţul Cetatea Albă, cel mai eterogen etnic, pe primul loc sunt românii, urmaţi de bulgari, nemţi, ucraineni, găgăuzi. În celelalte judeţe – Ismail, Cahul, Tighina – preponderenţa românilor este mult mai mare.

Bulgarii şi găgăuzii vin din judeţul Fălciu şi din Dobrogea. Ei îşi întemeiază sate, bulgarii având centrul la Bolgrad, iar găgăuzii la Comrat. Ulterior mai sunt colonizaţi nemţi şi elveţieni, primii având centrul la Tarutino, iar secunzii la Şaba.

Din punctul de vedere al organizării administrative, în anul 1812, ruşii, ocupând teritoriul dintre Prut şi Nistru, au răpit Moldovei 12 ţinuturi (judeţe) şi două fragmente şi anume: (vezi *Al.Boldur, Istoria Basarabiei, vol.III, Chişinău, 1937*)

Ţinutul	număr oraşe (târguri)	număr sate
Greceni	–	14
Codru	1	13

Ţinutul	număr oraşe (târguri)	număr sate
Hotărniceni	–	17
Orhei	3	248
Soroca	4	138
Hotin	3	168
Bender (Tighina)		
Akkerman		
Cetatea Albă)	4	70
Chilia		
Căuşani		
Reni (Tomorova)	1	19
Ismail	1	5

De asemenea, au preluat o parte din ţinutul Iaşi, care se întindea pe ambele maluri ale Prutului şi câteva sate care aparţineau judeţului Fălciu şi erau în stânga Prutului.

N. Iorga în „Neamul românesc în Basarabia" (Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti 1965, cu trimitere la Uricariu,VI, pag.320-321) scrie: „La 1816 se arendau moşiile lui Costachi Ghica, nepotul lui Grigore Alexandru Vodă: Leova, Tigheciul, Copceiul, Cazangicul, Baimacli, Coştanglia, Boroganii de Sus,Chieciul, Chiosălăul Mic, Jugmanul, Ciobalcia, Baurci, Ienichioi, Borceagul, Lărguţa, Chiosălăul Mare, Sădicul, locul dintre Tărăclăul-Greci la Bărăganii Tătărăşti, Sasighiol, Huluboaia, Docutbai, Ciocurnaş, Baimaclăua Tătărască, Taraclăul Tătărăsc, Lungeşti, Beşteleagul".

În anul 1814, ruşii reorganizează împărţirea administrativă a Basarabiei, stabilind 9 ținuturi şi anume: Hotin, Orhei, Soroca, Iaşi (sau Făleşti), Bender (Tighina), Hotărniceni, Codru, Greceni, Tomorova (sau Ismail). În anul 1817, ținutul Hotărniceni a fost înglobat în ținutul Codru, rămânând numai 8 ţinuturi. În anul 1818, printr-o nouă reorganizare au mai rămas doar 6 ţinuturi: Hotin, Iaşi (Bălți), Chişinău, Bender (Tighina), Akkerman (Cetatea Albă) şi Ismail.

În anul 1830, judeţul Ismail, fără oraşul Ismail, care devine de subordonare gubernială, capătă denumirea de Leova, instituțiile ţinutale mutându-se în localitatea Leova. Cârmuirea orăşenească Ismail cuprindea oraşele Ismail, Chilia, Reni, Vâlcov precum şi cele 15 sate din jur. În anul 1835, se înființează ținutul Orhei şi Soroca, numărul ţinuturilor ajungând iarăşi la 8. Judeţul Leova se numeşte Cahul, instituțiile județene mutându-se în târgul Frumoasa, care se transformă în oraşul Cahul.

În anul 1843, ţinuturile capătă denumirea de județe şi acestea vor fi: Hotin, Soroca, Iaşi, Orhei, Chişinău, Bender (Tighina), Cahul, Akkerman (Cetatea Albă) şi oraşul gubernial Ismail.

În anul 1856, au fost retrocedate Moldovei, conform Tratatului de la Paris, o parte din judeţele Chişinău, Cahul şi Akkerman (Cetatea Albă). Moldovenii au înființat 3 județe: Cahul, Bolgrad, Ismail. Județul Ismail cuprindea oraşele Ismail, Chilia, Reni, Vâlcov şi târgurile Tuzla şi Nicolaevca.

În anul 1857, partea rămasă din județul Cahul se transformă în judeţul Comrat, dar la 19 august 1858 acesta se desfiinţează, iar satele sunt împărțite între județul Bender (Tighina) şi anume ocolul Bugeacului de Sus, locuit în majoritate de colonişti bulgari, şi Akkerman (Cetatea Albă) şi anume ocolul Bugeacului de Jos, precum şi

coloniile germane. Județul Comrat a fost creat pentru a prelua o parte din satele pe care rușii nu le-au cedat, deși erau stipulate în harta stabilită de Congresul de la Paris.

Au rămas deci 7 județe: Hotin,Soroca, Iași, Orhei, Chișinău, Bender (Tighina) și Akkerman (Cetatea Albă).

În anul 1878, județele care fuseseră retrocedate Moldovei au fost reocupate de ruși, care reînființează județul Ismail. Din 1878, județul Iași se va numi Bălți, probabil pentru a face uitat trecutul.

În primii ani după ocuparea de către ruși a Basarabiei, aceasta a avut statut de autonomie. Dar în anul 1828, printr-un decret imperial se înființează gubernia Basarabia, desființându-se administrația românească și introducându-se instituțiile și sistemul fiscal rusești, interzicându-se folosirea limbii moldovenilor *(Istoria Moldavii, Chișinău, 1951, pag.397).*

La ocuparea Basarabiei de către Imperiul țarist, în anul 1812, românii constituiau 86 la sută din totalul populației și anume 419.240 din cei 482.630 locuitori. Imperiul țarist a dus o politică de rusificare forțată a populației din Basarabia și de dispersare a elementului românesc de la Gurile Dunării și de la Marea Neagră. Această politică a produs schimbări fundamentale în compoziția etnografică a Basarabiei, în special în sudul acestei provincii românești. Statistica anului 1897 arată că dintr-o populație de 1.935.412 de locuitori românii erau doar 920.918, adică 47,58 la sută, restul fiind ucraineni, bulgari, nemți, evrei, găgăuzi, ruși ș.a. Sudul Basarabiei devenit mozaic de popoare rămâne, totuși, ținut românesc. Românii rămân preponderenți ca etnie chiar și în județul Cetatea Albă, cel mai eterogen din punct de vedere etnic, ei fiind urmați aici de bulgari, germani și ucraineni. În celelalte județe preponderența românilor este absolută, în

pofida eforturilor ocupanților de a schimba sau mistifica această realitate.

La 25 aprilie 1828, Rusia ocupă Moldova, iar în luna mai a aceluiași an și Țara Românească și declară război Imperiului otoman. „În urma păcii de la Adrianopol, din 1829, Moldova, Țara Românească și Silistra erau menținute sub ocupație țaristă drept garanție că guvernul otoman va plăti la termenele scadente datoriile de război.

Promisiuni ademnenitoare pentru boierimea română privind formarea unui mare regat românesc sub sceptrul unui suveran din familia Romanovilor se combinau cu manevrele de culise de la Constantinopol pe lângă demnitarii otomani pentru a-i convinge de avantajele renunțării la drepturile de suzeranitate asupra celor două principate"

„Suzeranitatea otomană era preferabilă protectoratului rusesc, întrucât locuitorii din Turcia de alte etnii se bucură de anumite drepturi, având unele instituții naționale pe când în Imperiul țarist nici un popor subjugat nu și-a păstrat vreo instituție națională" *(A.Iordache, A.Stan, op.cit,pag163).*

Astfel, după ce regele Solomon II al Imeretiei (Gruzia de vest) a acceptat, în 1804, protectoratul rus, la 1810, țara sa a fost anexată Imperiului rus. Situația s-a repetat și în cazul Kartliei și Kahetiei (Gruzia de est).

La 21 iunie 1853, fără nici o declarație de război, armatele țariste trec Prutul și ocupă Moldova și Muntenia, alungându-i pe domnii români Barbu Știrbei și Grigore Al. Ghica.

Prin Conferința de la Viena (15 martie – 4 iunie 1855) și Tratatul de pace de la Paris (30 martie 1856) protectoratul rus este abolit și înlocuit cu protectoratul colectiv al marilor puteri. În acest mod s-au evitat

consecinţele nefaste ale unui protectorat care într-o perioadă de 87 ani (1769-1856) a ocupat efectiv peste 20 de ani țările române cu tendința permanentă de a le anexa.

Convenţia de la Paris din 19 august 1858 a stabilit statutul Principatelor române ca „Principatele unite ale Moldovei şi Valahiei".

După redobândirea de către Moldova, în anul 1856, a unor părţi din județele Chişinău, Cahul şi Cetatea Albă şi când iau ființă cele 3 judeţe Cahul, Bolgrad şi Ismail în aceste teritorii se instalează nu doar instituții administrative şi judecătoreşti ci se înființează şi şcoli primare şi secundare româneşti. Minorităţile naţionale s-au bucurat de toleranţă religioasă, culturală având şcoli şi biserici proprii. Cu ajutorul statului român, bulgarii au înființat primul liceu bulgăresc, la Bolgrad; la acea dată în Bulgaria nu exista un liceu în limba bulgară! În anul 1862, se înființează Şcoala normală la Ismail (C.C.Giurescu, Viața şi opera lui Cuza Vodă, Bucureşti,1966, pag.414).

În anul 1861 se organizează navigaţia curentă pe Prut, între Leova şi Galaţi.

La 4 aprilie 1877, se semnează la Bucureşti Convenţia româno-rusă prin care se permitea trecerea armatelor ruseşti pe teritoriul României spre Balcani; guvernul rus se obliga să menţină şi să respecte integritatea teritorială a României. Convenția s-a încheiat de pe poziţii de egalitate între state suverane. Pentru prima oară trupele ruseşti intrau pe teritoriul României în baza unei Convenții încheiate cu guvernul român.

După încheierea păcii de la San Stefano (19 februarie 1878), trupele ţariste retrase din Balcani au pus stăpânire pe importante puncte strategice ale ţării, încălcând grosolan Convenţia din 4 aprilie 1877. Pentru a opune rezistenţă, regele Carol I şi-a concentrat principalele

unități militare în Oltenia, unde s-a retras și numai protestul celorlalte puteri europene au împiedicat Imperiul țarist să-și pună în aplicare planurile anexioniste.

La Congresul de Pace de la Berlin (5 iulie 1878) cele trei județe ale Basarabiei au fost din nou răpite de către Rusia. Chiar și marii comandanți și diplomați ruși care își dădeau seama de neloialitatea Rusiei față de Convenția pe care-și puseseră semnătura la 4 aprilie 1877 au stăruit în această pretenție acaparatoare „pentru a nu-l indispune pe țar".

Iată textul articolului din Tratat care stipulează acest rapt:

„*Art.45.* Principatul României retrocedează M.S.Împăratului Rusiei porțiunea teritoriului Basarabiei, despărțită de Rusia în urma Tratatului de la Paris din 1856, care, la apus se mărginește cu talvegul Prutului, iar la miazăzi cu talvegul brațului Chiliei și cu gura Stari-Stambulului.

Art.46. Insulele formând Delta Dunării, precum și Insula Șerpilor, sangeacul Tulcea cuprinzând districtele (cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța, Medgidia sunt întrupate cu România.".

Astăzi hotarul nu mai este nici pe talvegul brațului Chilia și nici pe canalul principal al Micii Delte a brațului Chilia, ci pe un canal secundar de pe teritoriul României, care apropie astfel granița la mică distanță de Sulina. După declararea independenței de stat a României, în anul 1878, imperiul țarist s-a convins că nu poate anexa întreaga Moldovă cum intenționase până atunci. În anul1884, rușii au schimbat numele județului Iași din Basarabia în Bălți pentru a se uita legătura cu județul Iași din dreapta Prutului *(A.Boldur,Istoria Basarabiei, vol.III, Chișinău, 1937)*.

În ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, Imperiul ţarist a intensificat măsurile de rusificare a Basarabiei interzicând limba română atât în şcoli cât şi în biserici. S-a intensificat totodată şi acţiunea de colonizare prin strămutarea ţăranilor moldoveni în sudul Ucrainei şi nordul Caucazului. De asemenea, începând cu anul 1874, basarabenii pierd privilegiul de a nu face serviciul militar în armata rusă. Încorporaţi, moldovenii sunt trimişi să facă armata în Caucaz, în Europa, în Extremul Orient. În războiul ruso-japonez din anul 1906, moldovenii au avut o participare masivă în rândurile armatei ruse. La demobilizare, neavând bani pentru plata transportului spre locul de baştină mulţi basarabeni au rămas în jurul Vladivostocului, urmaşi ai acestora vieţuind şi astăzi prin acele îndepărtate locuri.

Primul ministru al guvernului ţarist, Stolîpin, a dus o politică de mutare forţată a moldovenilor din Basarabia în Siberia, Asia Centrală şi Orientul Îndepărtat. În perioada 1906-1914 au fost mutaţi circa 60.000 de moldoveni din care 14.000 la Vladivostok *(Istoria Moldavii, 1951, Chişinău, pag.596)*.

Se prezumează că în perioada 1880-1914 circa un milion de basarabeni nemai suportând teroarea ocupaţiei s-au refugiat în Moldova din dreapta Prutului (I.Pavelescu, Basarabia, R.L.,1 feb.1991,pag.5).

Cu toată această disipare forţată a populaţiei româneşti din Basarabia, aceasta rămâne majoritară. Astfel, în anul 1918 populaţia Basarabiei era de 2.725.000 locuitori din care populaţia românească reprezenta peste 66,5 la sută, restul de 33,5 fiind constituit din: ruşi 12 la sută, bulgari şi găgăuzi 7,7 la sută, nemţi 2,7 la sută, evrei 9,8 la sută şi alţii 1,5 la sută.

După o altă statistică, cea a lui A.Zasciuc, din 1862, populaţia

Basarabiei era de 990.274 de locuitori din care românii reprezentau 74 la sută, ucrainenii 12 la sută, evreii 8 la sută, bulgarii şi găgăuzii 4,8 la sută, nemţii 2,4 la sută, ţiganii 1,1 la sută iar ruşii doar 0,6 la sută.

Basarabia între 1917-1940

Încă din primele zile ale lui aprilie 1917, după abia o lună de la căderea regimului ţarist, efervescenţa revoluţionară se propagă şi în rândul populaţiei basarabene şi capătă de la început un aspect naţional.

În primăvara anului 1917 o delegaţie a Societăţii basarabenilor din Petrograd, alcătuită din Ion Inculeţ, Pantelimon Erhan, Daniel Ciugureanu şi Pan Halippa, s-a prezentat la Lenin pentru a-l întreba despre autodeterminarea moldovenilor din Basarabia. Lenin le-a spus:"Sigur că da, moldovenii sunt un popor diferit de cel rus, se pot autodetermina, formându-şi uin stat separat de cel al Rusiei, numai că nu se ştie dacă poporul moldovean, după libertatea pe care a primit-o prin revoluţia din Rusia, va dori să se supună unei monarhii, România fiind Regat"...

Cu timpul se naşte o vastă mişcare cu un caracter esenţialmente popular, colectiv şi anonim. Şefii mişcării sunt ridicaţi la suprafaţă de valurile revoluţiei. În 1917, un congres al deputaţilor şi soldaţilor basarabeni a votat în şedinţa sa din 25 octombrie pentru autonomia teritorială şi politică a Basarabiei. La acest congres s-a hotărît înfiinţarea unui Consiliu suprem executiv moldovenesc compus din 130 de membri aleşi de diferite naţionalităţi, proporţional cu numărul acestora (105 moldoveni şi 25 minoritari).

La 21 noiembrie, Consiliul, numit „Sfatul Ţării", s-a reunit în prima

sa ședință. Constituindu-se în Adunare legislativă, Sfatul Țării proclamă la 2 decembrie 1917 Republica democratică federativă moldovenească a Basarabiei, federată nominal cu Republica rusă, dar despărțită de aceasta de Ucraina, care din noiembrie 1917 s-a declarat stat autonom. Întrucât dușmanii Republicii democratice federative Moldova nu încetau șicanele, o delegație a șefilor Republicii Moldova s-a deplasat la 10 decembrie 1917, din nou la Petrograd, la Lenin, pentru a cere ieșirea din Federație. Lenin le-a spus delegaților: „Nu pierdeți timpul aici la Petrograd, duceți-vă voi în Basarabia și organizați-vă. Aveți tot dreptul la autodeterminare; faceți tot ce credeți că este în interesul poporului".

Dar situația în Basarabia era complcată. Redăm un fragment din raportul chestorului Gh. *Andronache, șeful miliției județului Chișinău (după I.Țurcanu, Pierdută a fost și s-a aflat, L.A., nr.12, 22 martie 1990, pag. 3 și 4)*:"dezordine pretutindeni, sătenii sunt mereu amenințați de jafuri, omoruri și foc. Faptul acesta se datorește retragerii de pe Frontul român a grupurilor de soldați din fosta armată rusă, fără comandanți, dezordonați și înfuriați ca fiarele sălbatice, înnebuniți de băuturi alcoolice".

Forțele militare staționate în Basarabia erau divizate în două tabere, cea a bolșevicilor și extremiștilor și cea a Sfatului Țării. Aceasta din urmă era alcătuită din două regimente de infanterie, două de carabinieri - cavalerie, 16 cohorte a câte 100 oameni fiecare și câteva baterii de artilerie. Dar aceste unități erau puține față de puhoiul de soldați ruși care se revărsau dinspre front. În această situație, în special după ce Ucraina s-a declarat stat independent, la 12 ianuarie 1918, asigurarea securității Basarabiei putea fi realizată numai prin unirea ei cu Regatul român *(N.Dianu, Principala revendicare a României în fața*

Conferinței de Pace. Frontiera Nord-orientală a României.Basarabia și Bucovina de Nord, Paris, 1946 –în limba franceză).

La 22 decembrie 1917, Consiliul directorilor generali din Basarabia a trimis ministrului de război al României următoarea scrisoare: „Conform hotărîrii Consiliului Directorilor generali ai republicii Moldoveneşti Vă rugăm să binevoiţi a dispune trimiterea la Chişinău a unui regiment ardelenesc cu posibilități urgente. Totodată vă rugăm să ordonaţi ca acest regiment să steie la dispoziţia Directoratului Republicii Moldoveneşti". Semnează: P.Erhan, preşedintele Consiliului, I.Pelivan, Directorul general de externe şi V.Christi, Directorul general de interne. La 7 ianuarie 1918, o delegaţie formată din Ion Pelivan şi Nicolae Suruceanu a plecat la Iaşi prin Leova şi Huşi.

Dând curs solicitărilor şi de acord cu reprezentanţii armatelor aliate pe lângă Marele Cartier General de la Iaşi, Guvernul român a trimis o divizie însărcinată să restabilească ordinea în Basarabia. La 13 ianuarie 1918, Chişinăul este ocupat de armata română, iar bandele anarhice au fost trimise peste Nistru.

În urma restabilirii ordinei, Sfatul Țării s-a reunit din nou şi a proclamat , în unanimitate, în şedinţa sa din 24 ianuarie 1918, independenţa Republicii Moldoveneşti a Basarabiei. Declararea republicii autonome Ucraina ca independentă la 12 ianuarie 1918, a condus la ruperea legăturilor federative ale Republicii Moldoveneşti, fictive dealtfel, cu Republica federativă rusă (*N.Dianu, op.cit*).

Ucraina recunoaşte Nistrul ca frontieră a Statului Ucrainean. La conferința de pace de la Brest-Litovsk, Ucraina a declarat că Basarabia nu face parte din teritoriul său naţional şi în Tratatul din 9 februarie 1918, Basarabia nu figurează printre provinciile a căror posesiune era

atribuită Statului Ucrainean. În iulie 1918, Rada Ucrainei a recunoscut oficial unirea Basarabiei cu România, totodată Nistrul ca frontieră definitivă. Nota oficială a fost adresată guvernului român de prof. Matievici, şeful Legaţiei Ucrainei la Bucureşti. Ulterior, însă, Uniunea Sovietică care a cuprins Ucraina bolşevizată şi sovietizată, nu a mai recunoscut aceste declaraţii ale Ucrainei independente.

Dar nici proclamarea independenței Republicii Moldoveneşti nu a oferit Basarabiei o perspectivă sigură în special sub aspectul realizării dezideratelor naționale. De aceea, o nouă delegație a Sfatului Țării formată din I. Inculeţ, D. Ciugureanu şi E. Cantelli pleacă la Iaşi. Guvernul român a luat act de cererea delegaţiei Sfatului Ţării, dar a decis ca hotărîrea să fie adoptată mai întâi de către Sfatul Ţării.

Ion Inculeţ, preşedintele Sfatului Ţării de la Chişinău şi Daniel Ciugureanu, prim ministru al Basarabiei, întorcându-se la 22 martie de la tratativele preliminare de pace cu nemţii, de la Buftea, tratative la care participase şi C. Stere, s-au oprit la Iaşi unde au fost primiţi de guvernul român şi de regele Ferdinand.

Tot atunci sosise la Iaşi şi Pan Halippa, care fiind întrebat de rege „Vă este necesar acolo şi Stere?", Halippa a răspuns: „În situația grea din Basarabia, unde Partidul Blocului Moldovenesc optează pentru unire, în timp ce fracțiunea țărănească şi minoritățile rusă, ucraineană şi evreească se opun, prezența lui Stere ne este necesară ca lumina soarelui!". Atunci s-a stabilit ca unirea Basarabiei cu Regatul Român să se facă numai prin votul secret al Sfatului Țării, aşa cum a propus Stere şi nu prin forţa armelor cum preconiza A. Marghiloman.

Stere, împreună cu cei trei delegaţi basarabeni au plecat la Chişinău la 24 martie. Aici Stere a reuşit să convingă atât fracţiunea ţărănească cât şi o bună parte din militari, încât la vot din cei 125 de deputaţi

prezenţi, 86 au votat pentru unire, 3 contra (un bulgar şi doi ucraineni), iar 35 s-au abţinut (în majoritate străini).

La deschiderea lucrărilor Sfatului Ţării au asistat ca invitaţi primul ministru al României Al. Marghiloman şi ministrul armatei, Hărjeu. Apoi au urmat dezbateri timp de trei zile.

C. Stere a rostit discursuri în limbile română şi rusă pentru a explica necesitatea unirii. În timpul dezbaterilor, Stere a declarat:"Neamul românesc nu este un neam de cuceritori şi noi nu ne-am apărat decât glia strămoşească de străinii hrăpăreţi, pentru că noi de aici suntem şi nimeni nu are dreptul să ne alunge pe alte meleaguri", iar Ion Buzdugan, lider al Blocului moldovenesc a spus: „În baza principiului de autodeterminare a popoarelor, astăzi, domnilor deputaţi, noi suntem chemaţi să înfăptuim cel mai revoluţionar act în istoria poporului nostru mult încercat de suferinţe, să votăm pentru unirea Basarabiei cu România".

Textul Declaraţiei de Unire propus de Blocul Moldovenesc şi adoptat în şedinţa Sfatului Ţării din 27 martie 1918 este următorul:

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Ţării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de Neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu Mama sa România. Această unire se face pe următoarele baze:

Sfatul Ţării actual rămâne mai departe pentru rezolvarea şi realizarea reformei agrare, după nevoile şi cererile norodului. Aceste hotărîri se vor recunoaşte de Guvernul român.

Basarabia îşi păstrează autonomia provincială, având un Sfat al Ţării

(Dietă) ales pe viitor prin vot universal, egal, direct şi secret, cu un organ împlinitor şi administraţie proprie.

Competinţa Sfatului Ţării este: a) votarea bugetelor locale; b) controlul tuturor organelor Zemstvelor şi oraşelor; c) numirea tuturor funcţionarilor administraţiei locale prin organul său împlinitor, iar funcţionarii înalţi sunt întăriţi de Guvern.

Recrutarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale.

Legile în vigoare şi organizaţiile locale (Zemstve şi oraşe) rămân în putere şi vor putea fi schimbate de parlamentul român, numai după ce vor lua parte la lucrările lui şi reprezentanţii Basarabiei.

Respectarea drepturilor minorităţilor din Basarabia.

Doi reprezentanţi vor intra în Consiliul de miniştri român, acum desemnaţi de Sfatul Ţării, iar în viitor luaţi din sânul reprezentanilor Basarabiei din parlamentul român.

Basarabia va trimite În Parlamentul român un număr de reprezentanţi proporţional cu populaţia, aleşi pe baza votului universal,egal,direct şi secret.

Toate alegerile din Basarabia pentru voloste, sate, oraşe, Zemstve şi Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, direct şi secret.

Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a'credinţei, a adunărilor şi toate libertăţile obşteşti vor fi garantate prin Constituţie.

Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile turburi ale prefacerilor din urmă sunt amnistiate.

Basarabia, unindu-se ca fiică cu Mama sa România, Parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a Constituantei, în care vor intra proporţional cu populaţia şi reprezentanţii Basarabiei, aleşi prin vot universal, egal direct şi secret, spre a hotărî împreună cu toţii înscrierea în Constituţie a principiilor şi garanţiilor de mai sus.

Trăiască Unirea Basarabiei cu România deapururea şi pentru totdeauna!

Preşedintele Sfatului Ţării, I. Inculeţ
Vicepreşedinte Pan Halippa
Secretarul Sfatului Ţării, I. Buzdugan

În urma votului secret, 86 de deputați s-au pronunțat „pentru", 3 „împotrivă", 36 s-au abţinut. Nu au fost prezenţi 13 deputați.

Ca urmare a Actului Unirii, Ion Inculeţ şi Dr. Daniel Ciugureanu sunt numiți Miniştri secretari de Stat fără portofoliu, iar pentru Administrarea Basarabiei se constituie un Consiliu de directori, având ca preşedinte pe Dr. P.Cazacu şi ca membri pe Ion Costin, N.N.Codreanu, Şt. Ciobanu, Vlad Chiorescu, Gh. Grosu, Emanoil Coletti şi Isac Gherman.

A urmat firesc actul de ratificare a Unirii Basarabiei cu România:

„Ferdinand I, prin grația lui Dumnezeu şi voința națională, Rege al României, la toți de față şi viitori sănătate. Corpurile Legiuitoare au votat şi adoptat, iar Noi sancționăm ce urmează: LEGE ASUPRA UNIRII BASARABIEI CU VECHIUL REGAT AL ROMÂNIEI.

Art. unic. Se ratifică, investindu-se cu putere de lege, Decretul-Lege Nr.842 din 9 aprilie 1918, publicat în Monitorul Oficial nr.8, din 10 aprilie 1918, privitor la Unirea Basarabiei cu Vechiul Regat al României, cu cuprinderea următoare: Ferdinand I, Prin grația lui Dumnezeu şi voința națională, Rege al României, La toți de față şi viitori sănătate: Sfatul Ţării din Basarabia, în şedința lui de la 27 martie (9 aprilie) 1918, votând prin 86 voturi pentru, 3 contra, fiind

şi 36 abţineri, a adoptat următoarea rezoluţie:

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Ţării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut,Nistru, Marea Neagră şi vechile graniţe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută de ani şi mai bine din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de Neam, pe baza principiului că popoarele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna, se uneşte cu Mama sa România.

Şi Preşedintele Consiliului Nostru de miniştri declară că: În numele Poporului român şi al Regelui M.S. Ferdinand I al României, iau act de acest vot quasiunanim şi declar la rândul meu Basarabia unită cu România pe veci, una şi nedespărţită. Dat la Iaşi, la 9 aprilie 1918. Ferdinand I; Preşedintele Consiliului de Miniştri, Al.Marghiloman; Ministru de Justiţie, D.Dobrescu".

La semnarea tratatului pentru Basarabia, de la Paris, de către Anglia, Franţa, Italia şi Japonia, la 28 octombrie 1920, au participat din partea Basarabiei: Ion Codreanu, S.Cujbă, Ion Pelivan, Gh. Năstase. Acest tratat cuprinde 9 articole şi un preambul. Din Preambul cităm: „Considerăm că din punct de vedere geografic, istoric şi economic unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată". Mai redăm articolul 5: „În timp de 2 ani, cu începere de la punerea în vigoare a prezentului tratat, locuitorii care depindeau de vechiul imperiu rus, mai mari de 18 ani şi stabiliţi pe teritoriul Basarabiei, vizat la art.1, vor avea facultatea să opteze pentru orice naţionalitate vor vrea. Optarea soţului va antrena pe aceea a soţiei şi optarea părinţilor va antrena pe aceea a copiilor mai mici de 18 ani. Persoanele care au optat ca mai sus vor trebui să-şi transporte domiciliul lor în statul în favoarea căruia au

optat, în cele 12 luni care vor urma. Ele vor fi libere să păstreze bunurile imobile pe care le posedă pe teritoriul român. Vor putea să ducă cu ei bunurile mobile de orice natură. Pentru aceasta nu vor fi supuşi la nici o taxă de ieşire (export)."

Semnarea Protocolului de la Paris, din 28 octombrie 1920, a provocat o declaraţie sovietică formală de nerecunoaştere, la 1 noiembrie 1920. România a făcut continui demersuri pentru stabilirea unei înţelegeri cu Rusia în ceea ce priveşte, în primul rând, recunoaşterea Nistrului ca frontieră. La convorbirile româno-sovietice din 26 septembrie 1922 la Varşovia, între ambasadorul român Filaliti şi Karahan, reprezentantul Comisarului sovietic pentru problemele externe, acesta din urmă a propus recunoaşterea Basarabiei ca aparţinând României, în schimbul renunţării de către România la tezaurul său depus în timpul războiului la Petrograd. România a respins această ofertă: **„A fost aici o mare greşeală a diplomaţiei române, care n-a ştiut să se folosească de nişte împrejurări atât de prielnice. A vrut totul sau nimic şi a greşit deoarece tezaurul tot nu l-a avut".** (*Radu Meitani*).

La întâlnirea de la Haga dintre M. Litvinov şi C. Diamandy, discuţiile au fost mai destinse. În cele ce urmează redăm o scrisoare a lui D. Ciotori către I.P.Crivăţ *(Virgil Muru Pătru, Baricada, Anul II, nr.1, 8 ianuarie 1991)*: „Crivăţ dragă, iată, ţi-am găsit tot ceea ce-ţi trebuia. Ai tot ce-i mai important; negocierile pentru recunoaşterea unirii Basarabiei cu România le-am început eu, în 1921, la Copenhaga, cu Litvinov. Atunci ruşii doreau să obţină un pact de neagresiune în schimbul recunoaşterii Basarabiei. Negocierile au continuat la Londra, unde am primit instrucţiuni de la generalul Averescu în acest sens. În august 1922, am fost numit delegat la conferinţa de la Varşovia.

Negocierile cu Karachan, ambasador rus în Polonia şi cel mai distins colaborator al lui Cicerin – care dorea înțelegerea cu România; conferinţa de la Varşovia era pe punctul de a ajunge la un acord cu ruşii. Au intervenit neînțelegeri serioase între Averescu şi Take Ionescu. Averescu, el însuşi basarabean, dorea să obţină recunoaşterea unirii Basarabiei cu România. Acelaşi lucru îl dorea şi Take Ionescu, dar era influiențat de alte forțe politice. S-a recurs la arbitrajul lui Ionel Brătianu, care a fost de părere să se întrerupă discuțiile de la Varşovia (Dorea să aibă el succesul diplomatic). Am fost chemat personal de către Brătianu la conferinţa de la Geneva. Era însă prea târziu. Ruşii erau recunoscuţi de Puterile Occidentale, iar recunoaşterea lor de către România nu mai avea valoare..."

Un alt moment în care România şi Rusia Sovietică şi-au făcut cunoscute pozițiile a fost Conferința de la Lausanne, unde au avut loc discuţii între I. Gh. Duca, pe de o parte, Cicerin şi Cr. Rakovski, pe de alta. Ultimul i-a mărturisit ministrului român de externe că „Basarabia nu este o chestiune esențială pentru Rusia". Rusia Sovietică este mereu dispusă să negocieze cu România dar pretenţiile sale cresc. Este vorba mai întâi de a obţine de la Guvernul român, în schimbul renunțării la Basarabia, abandonul formal al oricărei pretenţii pecuniare, inclusiv tezaurul şi încheierea simultană a unui pact de neagresiune *(V. Fl.Dobrinescu, Problema Basarabiei în contextul raporturilor româno-sovietice – 1920-1940, Moldova, Anul I, nr.4, pag.15-16).*

N. Titulescu consideră că ruşii au renunțat definitiv la Basarabia, semnând la 3 iulie 1933, Convenția de la Londra de definire a agresorului, afirmând în 1934 la intrarea URSS în Societatea Naţiunilor că nu are rezerve în privinţa frontierelor. Semnând la 21 mai un proiect de protocol (N. Titulescu şi M. Litvinov) ce trebuia să stea la

baza tratatului de asistenţă mutuală sovieto-română, M. Litvinov spunea: „Îmi dau perfect de bine seama că cu definiția Dvs. a teritoriului conţinută în Convenţia despre agresiune semnată la Londra, noi am pierdut Basarabia din punct de vedere juridic". Şi totuşi...

Până în anul 1918, în Basarabia nu exista nici o şcoală, primară sau secundară, în limba română, în timp ce toate minoritățile, evreii, bulgarii, armenii, germanii şi alţii aveau asemenea şcoli. Intenţia autorităților ruseşti era să-i oblige pe moldoveni să urmeze şcolile ruseşti.

La Congresul general al învăţătorilor din 10-13 aprilie 1917, care a avut loc la Chişinău, majoritatea învățătorilor erau ruşi sau minoritari rusificaţi. Când Pan Halippa a ridicat problema naționalizării învățământului românii, deşi majoritari, nu aveau şcoli în limba română, directorul învăţământului din Basarabia, Sikomeatnikov a combătut ideea învăţământului în limba română deoarece, spunea el, „limba moldovenească este o limbă săracă, a unui popor primitiv, care se află în acelaşi stadiu de dezvoltare cu samoezii din nordul Siberiei! Limba moldovenească nu are decât vreo sută sau două sute de cuvinte, pentru uzul casnic şi pentru o agricultură rudimentară" *(V.Harea, Basarabia pe drumul unirii, Buc,1995, pag.76).*

După Unire, viaţa socială, economică şi culturală din Basarabia s-a dezvoltat în ritm rapid. Chişinăul a devenit unul din centrele urbane importante ale României.

În ceea ce priveşte învăţământul, s-a realizat o reţea întinsă de şcoli primare în limba română (2355), practic în toate comunele. Minoritățile naționale, care aveau şcoli în perioada de până la 1918 s-au bucurat în continuare de aceste facilităţi, vechilor şcoli care au

funcţionat pe mai departe adăugându-li-se altele noi: este vorba de şcoli în limba rusă, armeană, greacă, germană, bulgară şi de şcoli evreeşti. S-au reorganizat şi liceele în toate oraşele importante şi gimnazii în oraşele mici şi în târguri, în total 129 şcoli secundare. La Chişinău funcţionau 4 licee de băieţi şi 3 de fete. Liceul Bogdan Haşdeu este continuatorul primului liceu înfiinţat în Basarabia, în anul 1833. Liceul real din Chişinău („Alecu Russo") era un liceu real de primă mărime. Alte şcoli secundare din Chişinău de valoare erau Liceul militar, Liceul Comercial, Liceul de fete „principesa Dadiani", Liceul de fete „Regina Maria", Liceul Eparhial de fete şi Seminarul Teologic. Al doilea liceu real din Basarabia era Liceul „Dimitrie Cantemir" din Comrat. Alte licee importante s-au organizat la Bălţi, Soroca, Orhei, Tighina, Cetatea Albă, Cahul, Ismail, Hotin. Au fost înfiinţate 13 gimnazii şi licee industriale de băieți şi de fete, şcoli care lipseau cu desăvârşire până la Unire.

Ruşii nu au creat învăţământ superior în Basarabia. Exista din anul 1875 un institut pedagogic superior, în limba rusă „Rumianțev", care pregătea profesoare pentru învăţământul liceal. În anul 1915 s-a deschis un Institut învățătoresc superior în limba rusă fireşte. Directorul acestui institut a afirmat într-o convorbire cu studenţii că nu poate introduce învăţământul în limba moldovenească, pentru că aceasta nu are decât două sute de cuvinte *(România Nouă, nr.53, 23 martie 1918)*. Imediat după unire, Institutul acesta s-a desfiinţat, înființându-se în schimb 11 şcoli normale în limba română.

O importanţă deosebită s-a acordat solemnităţii prilejuite de deschiderea Universității Populare din Chişinău, care, în intenția iniţiatorilor, trebuia să se transforme într-o Universitate. La 18 februarie 1918 se înfiinţează Universitatea populară din Chişinău

(Moldovenească) din inițiativa lui Pan Halippa, Şt. Ciobanu, I. Pelivan, P. Erhan, E. Alistar, N. Alexandri ş.a. cu sediul în Casa Eparhială. Era considerată a 5-a Universitate a României după cele dinBucureşti, Iaşi, Cluj, Cernăuți. Profesori invitați: Vasile Horea, Sergiu Cujbă, Şt. Ciobanu, Iustin Frăţinean, Leon Boga, Ion Nistor, Titus Hotnag, Romulus Cioflec, Constantin Simionescu, Mişi Tuliu, Scarlat Panaitescu, membru al Academiei Române.

Nu s-a realizat proiectata transformare argumentându-se apropierea Universității din Iaşi şi preponderența populației străine în Chişinău (evrei şi ruşi). Argumentele potrivnicilor s-au dovedit false, rezultatele pe care le-a obţinut Universitatea din Cluj demonstrând rolul Universităţii în viața unei provincii.

În anul 1926, se înfiinţează ASTRA – Basarabia. Una din preocupările principale ale societății ASTRA BASARABIA a fost înființarea Universității din Chişinău. În Biblioteca ASTRA s-a tipărit lucrarea lui Onisifor Ghibu „A cincea Universitate a României. Universitatea din Chişinău". În prima etapă, se preconiza înființarea unei Facultăţi de Ştiințe şi a unei Facultăţi de Agronomie. De asemenea s-a propus să devină instituții de stat Conservatorul Unirea din Chişinău, condus de Anastasia Dicescu din 1919, Conservatorul Național (1928-1990), Conservatorul Municipal (1935-1940), Şcoala de Belle-Arte, condusă de A. Plămădeală.

Susţinătorii înființării unei Academii de Teologie sau a unei Facultăți de Teologie fiind numeroşi în rândul preoțimii basarabene, care reprezenta o felie importantă a intelectualității moldoveneşti din Basarabia, au avut câştig de cauză. Pentru înființarea Facultății de Teologie în Chişinău, parlamentarul Preot Pavel Guciujna a fost un „militant neobosit". Pentru acelaşi ţel au mai militat V.Haneş, C.

Găvănescu, T. Iacobescu, prof. univ. I. Bărbulescu şi, în special, Ministrul Instrucţiunii Publice, Ion Petrovici. Împotrivă era Mitropolitul Pimen al Moldovei. Decizia 97118 din august 1926 stabileşte înfiinţarea Facultăţii de Teologie Chişinău în subordinea Universităţii din Iaşi. La deschiderea cursurilor, aceasta a fost reprezentată de Ioan Bogdan. Au participat viitorul Mitropolit al Moldovei Ion Mihălescu, Ioan Lupaş, Nichifor Crainic, Gala Galaction, Sergiu F. Niţă, ministrul Basarabiei, Pr. Pavel Guciujna. Până în 1940, Facultatea de Teologie din Chişinău a acordat 5 doctorate. De asemenea Facultatea de Teologie şi-a asumat rolul de misionar printre alogeni, sectanţi şi comunişti – atei. Unul din subiectele principale era introducerea noului calendar. *(Boris Buzilă, Din istoria vieţii bisericeşti din Basarabia, Editura Fundaţiei Culturale Române, Buc.-Chişinău, pag.167-184).*

La începutul anului universitar 1932/1933, Institutul de agronomie de la Iaşi s-a transferat la Chişinău sub forma unei Facultăţi de Agronomie, aparţinând de Universitatea din Iaşi. Această realizare se datorează lui Anton Crihan, subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, care a militat pe toate căile şi care a dotat această facultate cu tot ce este necesar, în special cu mijloacele pentru cercetare şi practica pe teren. Din păcate, Universitatea din Chişinău nu s-a înfiinţat până în 1940

În domeniul ecleziastic, s-a înfiinţat Mitropolia Basarabiei şi trei episcopii. În domeniul sanitar, s-au înfiinţat spitale noil la Hotin şi Tighina şi pavilioane noi de contagioşi şi de chirurgie la Ismail, Cahul, Cetatea Albă, Călăraşi, Orhei, Reni, Chilia , sanatoriu la Vorniceni şi sanatoriul de talie europeană la Bugaz, pe malul Mării Negre şi al lacului Şabolat.

În domeniul căilor de comunicație, s-a realizat linia C.F. Căinari – Revaca, poduri C.F. metalice Galați – Reni şi Zorleni – Basarabeasca, ambele peste Prut şi podul de la Tighina peste Nistru. S-au realizat şosele de la reşedinţele de judeţ la Chişinău şi poduri rutiere peste Prut la Sculeni, Horecea, Albiţa, Ungheni, Lipcani, Oancea şi şoseaua asfaltată Cetatea Albă – Budachi, staţiune maritimă de importanţă europeană, vizitată în special de vilegiaturişti central-europeni (Polonia, Cehoslovacia, Germania, Austria, Ungaria).

Au fost înființate 51 de societăți anonime, 55 de societăți bancare şi 11 societăţi comerciale. Agricultura, pomicultura, viticultura (Zaporoscenco, Cavaliotti, Zahariade), apicultura au cunoscut o dezvoltare corespunzătoare dezvoltării generale a vieții din Basarabia.

Stațiunile balneare maritime au cunoscut o dezvoltare impresionantă. Bugaz, Budachi, Burnas au fost amenajate complex şi compact.

De exemplu, Burnas era un oraş cu mici bloc-hausuri, cu străzi drepte, cu trotuare, dispunea de o instalație de extragere a sării marine, o cherhanea de sturioni etc. În anul 1927, se pun bazele stațiunii Şabalat Bad, pe malul lacului marin Şabalat.

Perioada 1918-1940 a fost perioada cea mai fastă a Basarabiei. S-a instalat un regim democratic. Cultura românilor din Basarabia a ieşit din întunericul în care fusese ținută sub imperiul țarist.

Au apărut numeroase reviste şi ziare, dări de seamă ale cercetărilor de istorie şi de sociologie rurală (campania D. Gusti). Liceele din Basarabia au scos absolvenţi, care urmând şcolile superioare s-au evidenţiat ca specialişti de marcă în cele mai diferite domenii, recunoscuți prin profesionalismul, dar şi prin corectitudinea şi patriotismul lor.

Din Vechiul Regat au venit profesori de liceu şi universitari de primă mărime. Minoritățile naționale se bucurau de toate drepturile chiar dacă nu cunoşteau limba română. Minoritatea cea mai puţin cunoscută, găgăuzii, s-a manifestat plenar în cadrul vieții politice şi culturale româneşti, dând zeci de profesori de liceu, profesori universitari, deputaţi şi miniştri, medici şi ingineri şi agronomi. Aceştia şi-au desfăşurat activitatea atât în Basarabia cât şi în restul României. Pentru prima oară au apărut în această perioadă cărți în limba găgăuză. Profesorul Mihail Ciachir a editat dicționarul găgăuzo-român şi româno-găgăuz.

Au fost şi lipsuri, aparatul administrativ venit din Vechiul Regat, în special cel rural, nu a fost în unele cazuri de ținută şi comportament corespunzător. Astfel de cazuri izolate au fost intens speculate de duşmanii românilor care se străduiau să reducă activitatea din Basarabia la aceste cazuri, ignorând cu vădită rea intenţie realizările şi comportamentul extrem de civilizat cu minorităţile, în special minoritatea rusă, ucraineană, evreească, bulgară, găgăuză, şi germană.

Basarabia anilor 1918-1940 a fost Basarabia Felix pentru toți locuitorii săi inclusiv pentru românii majoritari din Basarabia care fuseseră obidiți, neglijați şi înjurați de autoritățile țariste.

Toți cei care au trăit în Basarabia anilor 1918-1940, începând cu ruşii veniți din toată Rusia, românii din Vechiul Regat, evreii, nemţii şi toți ceilalți îşi aduc aminte cu dulce nostalgie de Basarabia, unde au trăit fericiţi.

Toți aceşti gândesc şi chiar o spun pentru cei ce vor să-i asculte:

ET IN BASARABIA EGO!

Intențiile URSS referitoare la Basarabia

Începând cu ianuarie 1938 încep şi semnalele şi ameninţările URSS astfel:

03.01.1938. Ambasadorul sovietic la Bucureşti, Mihail Ostrovski, adresându-se funcţionarilor Legaţiei Sovietice, vorbeşte deschis despre intenţia URSS de a ocupa Basarabia.

16.06.1938. Ministrul Afacerilor Externe Sovietice face cunoscut legaţiei române la Moscova, că el nu va mai accepta notele româneşti în care vorbindu-se de Basarabia se va folosi expresia „teritoriu român". La fel nu va mai accepta expresia „fluviu român Nistru", nici aceia de „frontieră" şi nici chiar acela de „grăniceri români".

28.08.1939. Printr-o telegramă adresată lui Stalin, Hitler acceptă proiectul pactului de neagresiune, care peste câteva zile se va semna la Moscova.

23.08.1939. Ribbentrop şi Molotov semnează la Moscova Pactul de neagresiune. Pactul conţine un protocol secret, care s-a dezvăluit abia în 1948. Acesta prevedea la art.3: „În ce priveşte sud-estul Europei, URSS subliniază interesul pe care îl poartă Basarabiei. Germania declară că ea nu are nici un interes politic în această regiune".

24.08.1939. Guvernul Marii Britanii comunică României că garanţiile acordate rămân în vigoare.

01.10.1939. Cu prilejul unei vizite la Berlin, Hitler îi spune lui Ciano:"Dacă România îşi modifică politica de strictă neutralitate, atunci Germania va încuraja atacul contra României, ea va ajuta prin toate mijloacele Rusia, Ungaria şi Bulgaria, care vor fi ţările destinate a lichida problema română".

15.10.1939. Genertalul Palasse, atașatul militar francez la Moscova, confirmă informațiile Statului Major Român asupra concentrării a trei grupe de forțe armate sovietice în apropierea frontierei de pe Nistru.

04.11.1939. Însărcinatul cu afaceri român de la Riga, Grigore Niculescu-Buzești, raportează la București: "În timpul negocierilor pentru tratatul militar ruso-leton, șeful delegației sovietice, Isacov, vice-comisar pentru marină și război, a declarat șefului de stat major leton că după terminarea negocierilor cu Finlanda, va trebui să se aștepte o acțiune sovietică contra Basarabiei și că în acest scop importante contingente se găsesc, de pe acum, în zonele militar Harkov și Odessa".

14.12.1939. William L. Shirer, corespondent american la Moscova scria: „Toată lumea la Moscova, în frunte cu Stalin, își imagina că armata roșie va fi la Helsdinki, într-o săptămână de la declanșarea atacului. Ei erau atât de siguri de aceasta, încât ei au fixat data de 6 decembrie pentru atacul Basarabiei, însă ei l-au contramandat în ultimul moment".

26.12.1939. La Roma, contele Ciano primește pe Victor Antonescu, reprezentantul României, și îi spune: „dacă Rusia atacă România și dacă aceasta opune rezistență armată, Italia nu se va sustrage de a-i da asistență, prin toate mijloacele posibile".

29.03.1940. În ședința Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice, V. M. Molotov spune: „Printre țările meridionale vecine, pe care eu le-am citat, este una cu care noi nu avem un pact de neagresiune, România. Aceasta se explică prin existența unei chestiuni litigioase, nerezolvate, aceea a Basarabiei, a cărei anexare de către România nu a fost niciodată recunoscută de Uniunea Sovietică, cu toate acestea, noi nu am pus vreodată chestiunea înapoierii Basarabiei, pe cale militară. Astfel nu

există nici un motiv de agravare a relațiilor sovieto-române".

09.04.1940. Regele Carol II consemnează în notele lui zilnice o convorbire avută cu atașatul militar al Italiei în care îi spune acestuia că „URSS duce în România și mai ales în Basarabia o acțiune de spionaj și de propagandă, la scară planetară".

10.04.1940. Molotov convoacă pe Davidescu, ministrul român la Moscova, și îi reproșează o serie de incidente la frontieră, care „depășesc orice limită" și adaugă că „guvernul sovietic va ști să nu tolereze repetarea unor asemenea cazuri". După efectuarea anchetei de către autoritățile românești, incidentele se dovedesc a fi imaginare.

13.04.1940. Ministrul Italiei la București, Pelegrino Ghigi, într-un raport către Ciano, sublinia că Ministrul Germaniei la București a admis posibilitatea unei acțiuni a URSS în Basarabia.

19.04.1940. Molotov a convocat pe ministrul român la Moscova, la orele 22,30 și îi reproșează pe ton amenințător „incidentele" de frontieră. El pretinde că în 15 cazuri trupele române au tras spre frontiera URSS.

22.05.1940. Grigore Gafencu, ministrul român de externe, a atras atenția ministrului german la București, Fabricius, asupra neobișnuitei concentrări de trupe sovietice la frontiera Nistrului. Acesta dă de înțeles că România trebuie să se înțeleagă cu vecinul din Est. Cerându-i-se relații suplimentare Fabricius răspunde: "rușii se plâng că Odessa este un port lipsit de activitate, deoarece este prea aproape de frontieră și cum nu se poate muta Odessa din locul ei, s-ar putea muta frontiera ceva mai departe".

20.06.1940. Ambasadorul Italiei la Moscova, Augustu Russo, în urma unei convorbiri avute cu Molotov, transmite într-un raport punctul acestuia de vedere privind relațiile cu România: "Uniunea

Sovietică doreşte să-şi realizeze pretenţiile ei asupra Basarabiei, de preferinţă fără război, dar dacă acest lucru nu este posibil, este hotărîtă să recurgă la forţă".

15.06.1940. După ultimile informaţii parvenite guvernului român, 26 divizii ruseşti se află concentrate în lungul frontierei Basarabiei şi Bucovinei. Drumurile strategice noi construite converg spre Nistru.

22.06.1940. Franţa capitulează. Una din puterile garante ale României căzuse, cealaltă, Anglia, suporta bombardamentele germane şi căuta să-şi salveze armata din Franţa şi se pregătea să preîntâmpine invazia. Era un moment potrivit pentru Rusia Sovietică de a cotropi Basarabia. Peste patru zile, ea va adresa României ultimatumul şi va trece la agresiunea armată.

*23.06.1940.*Ambasadorul german la Moscova va informa Berlinul despre discuţia avută cu Molotov: "Guvernul sovietic se mai străduieşte încă să realizeze o soluţionare paşnică a Basarabiei, însă este hotărîtă să folosească forţa în caz că guvernul român refuză o înţelegere paşnică".

24.06.1940. Hitler a primit nota, care reamintea acordul secret, în care nu era cuprinsă Bucovina şi când a aflat că revendicările ruseşti cuprindeau acum şi Bucovina, el ar fi strigat: „Nu vreau să fiu luat drept un imbecil de către ruşi". (Apoi se va conveni la o parte din Bucovina).

25.06.1940. Ambasadorul german la Moscova transmite nota guvernului său: „Guvernul respectă angajamentele luate prin Pactul de la Moscova şi protocoalele sale secrete, din 23 august 1939. Pentru aceasta ea nu se interesează de problema Basarabiei, ci numai de soarta celor 100.000 de germani...".

26.06.1940. Molotov convoacă ambasadorul german la Moscova şi-i comunică că guvernul sovietic îşi limitează cererile, în ce priveşte Bucovina, la partea nordică a acesteia, incluzând oraşul Cernăuţi.

Reprezentantul german sugerează, că o soluţionare paşnică s-ar putea realiza dacă guvernul sovietic ar restitui tezaurul dat în păstrare. Molotov răspunde că această problemă nici nu poate fi pusă, deoarece România a exploatat un timp destul de îndelungat, Basarabia.

26.06.1940. Generalul român Florea Ţenescu prezintă Palatului o notă scurtă:"începând cu această noapte, pregătirile ruseşti sunt terminate şi ofensiva rusă poate fi dezlănţuită în orice moment. Statul Major aşteaptă ordine".

Raptul Basarabiei în anul 1940

La începutul celui de al doilea război mondial, soarta Basarabiei a fost pecetluită odată cu semnarea Tratatului de neagresiune sovieto-german din 23 august 1939, cunoscut sub numele de Pactul Ribbentrop – Molotov. Punctul 3 al protocolului adiţional secret prevede: „În privinţa Europei sud-estice, partea sovietică accentuiază interesul pe care îl manifestă pentru Basarabia. Partea germană declară totalul dezinteres politic faţă de aceste teritorii".

La 26 iunie 1940, guvernul URSS trimite o notă ultimativă guvernului român prin ambasadorul român la Moscova, Gh. Davidescu, notă prin care cere părăsirea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord.

Ultimatumul cuprindea:

„1) Că România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut în 1918 de la Uniunea Sovietică o parte din teritoriul ei, Basarabia, populată în principal de ucraineni (!! n.a.) şi care ar fi avut „o unitate seculară cu Republica Sovietică Ucraineană"; că URSS nu s-a

împăcat niciodată cu faptul luării cu forţa a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată şi deschis în faţa lumii; că populaţia Bucovinei de Nord este legată în mod organic, în marea sa majoritate, cu Ucraina Sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât şi prin comunitatea de limbă şi compoziţie naţională".

2) Că acum când slăbiciunea militară a URSS este de domeniul trecutului şi când situaţia internaţională favorizează soluţionarea problemelor moştenite din trecut, în interesul restabilirii adevărului, este necesar şi oportun ca URSS şi România să păşească împreună la înapoierea Basarabiei către URSS;

3) Că pentru ca URSS să fie în parte despăgubită de daunele pe care dominaţia României i le-a produs timp de 22 de ani, este necesar să i se transmită URSS şi partea de nord a Bucovinei".

Răspunsul era aşteptat la 27 iunie.

În cuprinsul restrâns al unei note s-au adunat atâtea neadevăruri sfruntate de ordin istoric, demografic şi politic, incât este clar că pe autorii notei nici măcar nu i-a interesat dacă vor fi crezuţi sau nu. Efectul a fost acela al unei lovituri de măciucă, iar rezultatul – paralizarea efectivă a instituţiilor române, începând cu forurile conducătoare şi terminând cu armata.

Consiliul de coroană din 27 iunie 1940, seara, după dezbateri furtunoase, a votat acceptarea ultimatumului cu 6 voturi împotrivă (N. Iorga, V. Iamandi, Ştefan Ciobanu, Silviu Dragomir, Traian Pop, E. Urdăreanu). Nota ultimativă sovietică cuprindea o hartă pe care era marcat cu o linie groasă noul hotar. Astfel marcat pe hartă, hotarul reprezenta o fâşie de circa 10 km, fără posibilitatea de a stabili de ce parte sunt localităţile din fâşie. *(V.Fl. Dobrinescu, România şi organizarea postbelică a lumii, 1945-1947, Buc,Ed. Academiei, 1988).*

Acest hotar cuprindea şi o parte a judeţului Dorohoi, care nu făcuse parte niciodată din Bucovina. Acest teritoriu cuprindea oraşul Herţa şi nouă sate din jurul acestuia. Toate încercările diplomaţiei române de a scoate ţinutul Herţa de sub ocupaţia sovietică au fost zadarnice. Intrarea trupelor sovietice în oraşul Herţa a condus şi la un conflict militar care s-a închis în defavoarea României.

O altă zonă în care sovieticii au intervenit brutal a fost braţul Chilia şi gurile de vărsare a acestuia în Marea Neagră. Hotarul pe braţul Chilia trebuia să respecte talvegul braţului, insulele acestui braţ trebuiau să respecte şi să fie considerate în raport de acest talveg. Dar pe teren, sovieticii au ocupat patru ostroave care ne reveneau (Tătarul Mare, Maican, Dalerul Mic şi Dalerul Mare).Deasemenea, sovieticii au ocupat canalul Stari-Stambul, prin care se scurge cel mai mare debit de apă al braţului Chilia şi care reprezintă un hotar. Sovieticii au împins frontiera spre vest, ocupând insula Limba şi stabilind graniţa pe canalul Musura. Acest canal secundar are un debit redus şi prin depunerile importante de aluviuni se apropie an de an de oraşul Sulina *(V. Fl. Dobrinescu, op,cit.)*.

Şi după terminarea celui de al doilea război mondial, în care am fost aliaţi pe frontul de vest, sovieticii au refuzat să discute aceste erori şi ajustări de frontieră, toate în defavoarea României.

Odată cu ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord în anul1940, începe drama a peste trei milioane şi jumătate de români. Dezmembrarea Basarabiei, încorporarea Bucovinei de Nord în Ucraina, deportarea moldovenilor în Siberia, Kazahstan şi Nordul Îndepărtat, impunerea alfabetului chirilic, falsificarea istoriei acestor provincii româneşti, tratarea românilor ca un popor de categoria a doua (existau şcoli la care accesul românilor era interzis), toate acestea

conduceau la desfiinţarea poporului român din Uniunea Sovietică.

Deşi la Cernăuţi, Ismail, Cetatea Albă şi în alte oraşe şi sate au avut loc adunări în care se exprima dorinţa ca toţi basarabenii şi bucovinenii să intre în componența RSS Moldoveneşti, Stalin i-a permis lui Hruşciov să croiască harta după bunul său plac. Provinciile răpite au fost fărâmiţate: Bucovina de Nord şi partea de nord a Basarabiei au format o regiune a Ucrainei; partea de sud a Basarabiei a fost înglobată regiunii Odessa a Ucrainei; partea centrală a Basarabiei şi o parte a RASS Moldovenească din Transnistria au format Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Un important număr de români au fost deportaţi în Siberia, Basarabia şi Bucovina fiind masiv colonizate cu ruşi şi ucraineni. Desprinderea, la 2 august 1940, a sudului Basarabiei şi a județului Hotin de restul Basarabiei a fost o operație artificială, ilustrativă pentru diabolica iscusință a lui Stalin de a învrăjbi naţionalităţile conlocuitoare. Pe basarabeni nu i-a consultat nimeni. Moldovenii de dincolo de Nistru, care au fost, într-un fel, consultați, au propus ca numai o parte a județului Hotin şi a Județului Cetatea-Albă să treacă la Ucraina. Această propunere a fost susţinută şi de secretarul Prezidiului Sovietului Suprem a URSS, A. Gorkin, pentrucă, motiva el:

- populația plăşilor Reni, Bolgrad şi Ismail este constituită în majoritate din români;

- oraşul Ismail este centrul cultural şi economic al acestor plăşi şi al unei părţi a județului Cahul

Totuşi, Stalin a aprobat propunerea lui Hruşciov, urmărind de fapt îndepărtarea Moldovei de Dunăre, Gurile Dunării şi Marea Neagră. Apartenența acestei zone la o republică slavă îi conferea mai multă siguranţă în stăpânirea navigaţiei pe Dunăre.

2.7. Bibliografie
(în ordinea apariţiei referinţei în text)

Protase D., *Magazin istoric,VI, nr.1, 1982*

Barnea, I., Iliescu, O., *Constantin cel Mare, Bucureşti, 1982*

Barnea, I., Ştefănescu, St., *Din istoria Dobrogei, III, Bucureşti, 1971*

******* *Istoria Moldavii, I, 1951, (în limba rusă)*

Spinei, V., *Realităţi etnice şi politice în Moldova meridională în sec.X-XIII, Iaşi, 1987*

******* *Moldova în secolele XI-XIV, Bucureşti, 1982*

Măcriş, A., *Segmente şi fragmente de istorie, Ed.Agerpress Typo, Bucureşti,2000*

Xenopol, A., *Istoria românilor din Dacia Traiana, I,II, Bucureşti, 1986*

Oberlander-Târnoveanu, E., *Moneda Asăneştilor în contextul circulaţiei monetare din zona Gurilor Dunării, în Răscoala şi Statul Asăneştilor, Bucureşti,1989*

Iorga, N., *Colaboraţiunea româno - cumană, în Evul Mediu românesc, Buc.,*

Ciobanu, Radu St., *Situaţia demografică în Dobrogea, Muzeul Naţional, VII*

Giurescu, C.C., *Istoria românilor, I,II, Bucureşti, 1974*

Theodorescu, R., *Istoria văzută de aproape, Bucureşti, 1980*

Iorga, N., *Istoria lui Ştefan cel Mare, Bucureşti,1966*

Nistor, Ion, *Basarabia, pivotul politic al Moldovei medievale, Bucureşti, 1944*

Iorga, N., *Scrisori de boieri şi scrisori de domni, ed.III, Vălenii de*

Munte, 1932

Gonţa, A., *Satul în Moldova medievală, Bucureşti, 1986*

Ligor, A., *Prin Moldova în timpul lui Vasile Lupu, Bucureşti, 1987*

Papacostea, V., *Curs de Istoria românilor, în Civilizaţie românească şi balcanică, Bucureşti, 1983*

Eminescu, M., *Basarabia, Editura Milenium trei, 1990*

Matei,D. Vlad, *Mihai Racoviţă, M.I.,XIII, 5, 1989*

******* *Documente turceşti privind istoria României, I,II,III, Bucureşti, 1976, 1983, 1986*

Ciobanu, Şt., *Arhivele Statului, Chişinău, Documentul 3146*

Arbore, Al., *Influenţe etnografice, Cernăuţi, 1920*

Boldur, Al., *Istoria Basarabiei, III, Chişinău, 1937*

Giurescu, C.C., *Viaţa şi opera lui Cuza Vodă, Bucureşti, 1966*

Pavelescu, I., *Basarabia, România liberă, 1 feb.1991*

Ţurcanu, I., *Pierdută a fost şi s-a aflat, Chişinău, L.A., nr.12/22 martie 1990*

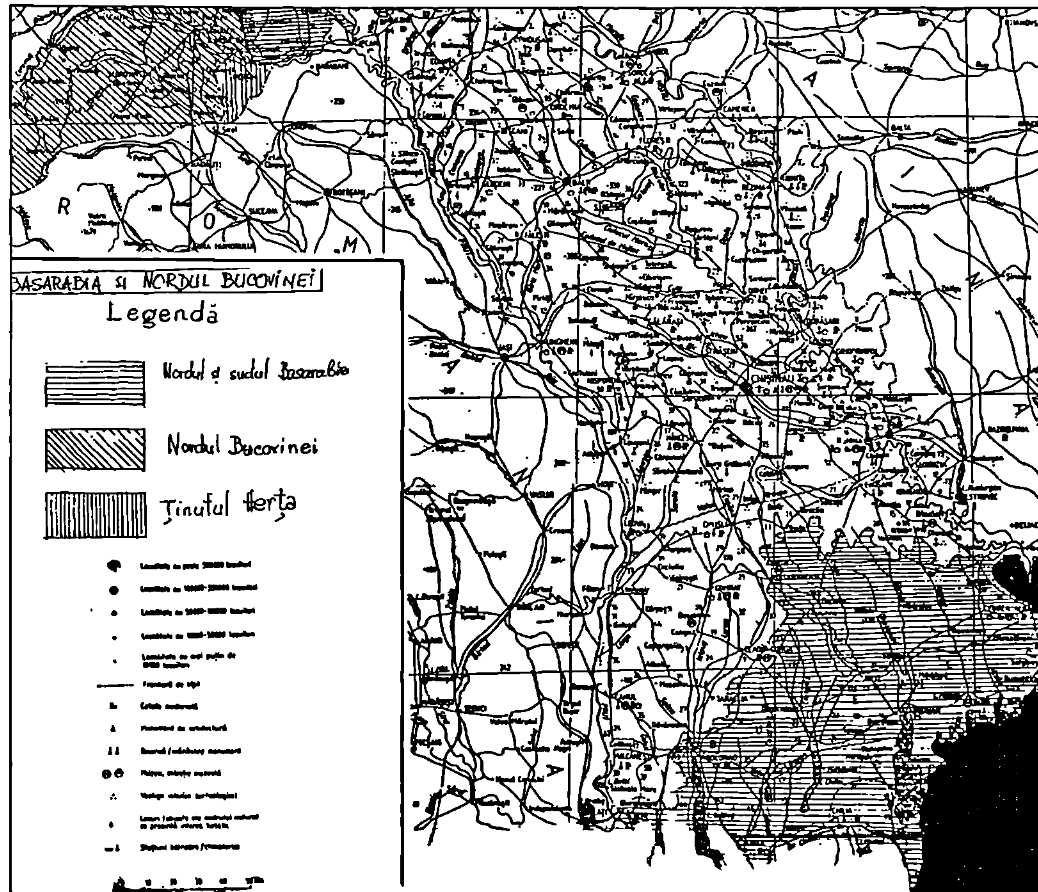
Dianu, N., *Principala revendicare a României în faţa Conferinţei de Pace: Frontiera nord-orientală a României – Basarabia şi Bucovina, Paris, 1946 (în limba franceză).*

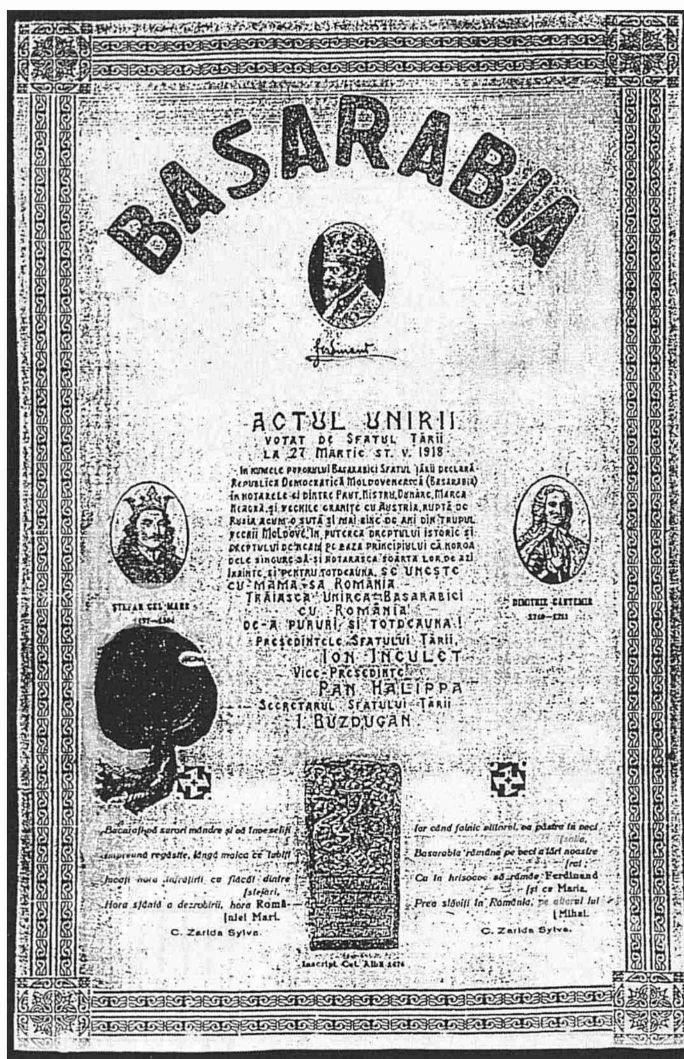
Haşdeu, Bogdan-Petriceicu, *Ioan Vodă cel Cumplit, Bucureşti, 1969*

Ciobanu, Şt., *Basarabia, populaţia, istoria, cultura, Bucureşti, 1941, S tudii şi cercetări, Academia Română, vol.XIII.*

Gherman, Ion, *Românii din jurul României, Ed. Vremea,, Buc. 2003*

Neaga, Nicolae, *prof. dr., Câteva observaţii pe marginea cărţii „Istoricul „destinderii" şi abandonarea Basarabiei în 1940, Cronica, Iaşi, nr.7, iulie 2005".*

BASARABIA ŞI NORDUL BUCOVINEI
Legendă
Nordul şi sudul Basarabiei
Nordul Bucovinei
Ţinutul Herţa
CHIŞINĂU
IAŞI

BASARABIA

ACTUL UNIRII
VOTAT DE SFATUL ŢĂRII
LA 27 MARTIE ST. V. 1918

În numele poporului Basarabiei Sfatul Ţării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută şi mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-şi hotărască soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna se uneşte cu mama sa România.

Trăiască unirea Basarabiei cu România de-a pururi şi totdeauna!

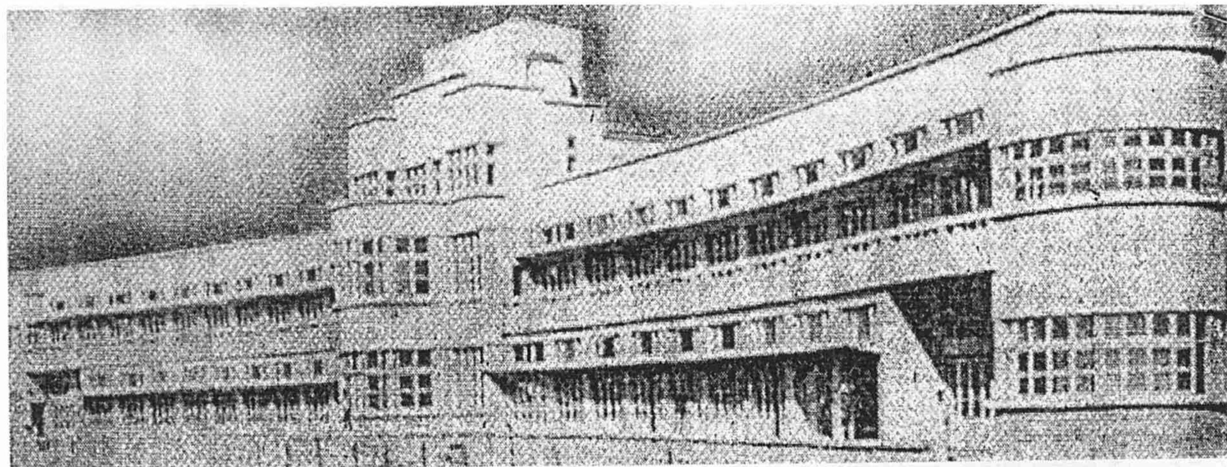
Preşedintele Sfatului Ţării,
ION INCULEŢ
Vice-Preşedinte
PAN HALIPPA
Secretarul Sfatului Ţării
I. BUZDUGAN

Basarabia, surori mândre şi vă înveseliţi
Împreună regăsite, lângă maica ce iubiţi
Jucaţi hora înfrăţirii cu flăcăi dintre stejari,
Hora sfântă a dezrobirii, hora României Mari.
C. Zarida Sylva.

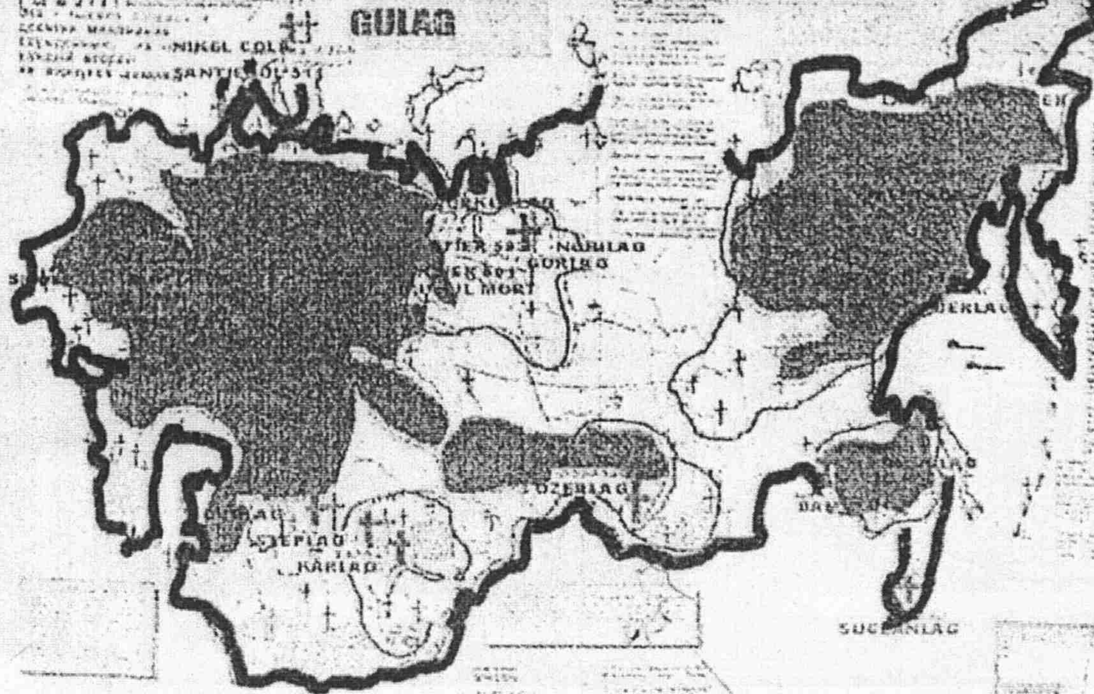
Inscript. Cet. Albă 1476

Iar când falnic altarul va păstra în veci Isolia,
Basarabia rămâne pe veci a ţării noastre frai;
Ca în hrisoave să rămâne Ferdinand şi ce Maria.
Prea slăviţi în România, pe altarul lui Mihai.
C. Zarida Sylva.

Act obținut de la prof. Victor Macarici (Bac.)
Conține în plus față de actul folosit în literatura istorică poezia Sylvei Zarida şi inscripția de la Cetatea Albă

Sanatoriu - Tuberculoză Bugaz Basarabia

Deportările sovietice au făcut sute de mii de victime în Basarabia şi Bucovina

HOTARE STABILITE ÎN CANCELARIILE IMPERIILOR

În tratativele de pace, care se încheiau la sfârşitul războaielor, în secolele al XIX-lea şi al XX-lea, se stabileau hotare în funcție de relația învingător-învins, dar şi de abilitatea sau mai exact de capacitatea de a prezenta neadevăruri a unora din diplomații participanți la tratative.

Hotarele trasate nu ţineau seamă de elemente geografice, istorice, etnografice, demografice, sociale, economice, comerciale, culturale şi de tradiţii ale locuitorilor afectaţi de aceste hotare, având urmări negative importante sau foarte importante asupra acestora.

Mari specialişti în trasarea unor astfel de hotare artificiale au fost şi au rămas ruşii, indiferent dacă erau învingători sau învinşi.

După războaiele Crimeei, după cel ruso-turc din 1877 ca şi după cel de al doilea război mondial, ruşii au excelat în a trasa hotarele după dorinţa ţarilor sau , ulterior, a lui Stalin.

Vom prezenta câteva studii de caz, arătând şi consecințele unor asemenea hotare.

În aceste cazuri, dacă se înlătură cauza, dispar şi efectele, consecințele: „Sublata causa, tollitur effectus", cum se spunea în latina clasică sau „Cessante causa, cessat effectus", cum se spune în latina evului mediu (Sorbona), mai apropiată de limbile latine actuale.

Sudul Basarabiei în perioada apartenenței la Moldova (România), în anii 1856-1878

După ocuparea Basarabiei de către Imperiul rus, în 1812, tătarii din sudul Basarabiei au fost alungaţi în Cuban. Bugeacul a rămas locuit de moldovenii autohtoni, aşezaţi de-a-lungul râurilor Nistru, Prut şi Dunăre, precum şi în câteva sate din mijlocul Bugeacului, printre sălaşele tătarilor. Imperiul rus a adus colonişti din sudul Dunării (bulgari, găgăuzi, români, albanezi), apoi nemţi, francezi şi elveţieni. Au venit şi moldoveni din centrul şi nordul Basarabiei. Bulgarii, găgăuzii, românii transdunăreni şi albanezii s-au constituit într-o autocârmuire, cu centrul la Bolgrad, împărţită în patru ocoale: Comrat, Bolgrad, Ivăneşti şi Hagiabdul. Frontiera ruso-romînă din 1857 a divizat aceste ocoluri. În plus, au trecut de partea română şi 102 comune din judeţul Cahul, 8 din plasa Tuzla, oraşele Ismail, Reni, Chilia şi 11 comune din nordul Dunării neintrate în autocârmuire.

Această frontieră a produs emoţii pozitive la românii din Basarabia şi nelinişte la bulgari. În cele ce urmează, vom arăta evoluția istorică a teritoriului trecut la România, în cei 22 de ani de stăpânire românească

Administrația românească a fost percepută de populație ca fiind mai modernă, mai apropiată de nevoile populației. La retrocedarea din 1878, atât români cât şi bulgari au trecut în România, în dreapta Prutului, în zona din sudul Bârladului spre Nicoreşti.

La 18/30 martie 1856 s-a semnat Tratatul de la Paris ca urmare a războiului Crimeei, pierdut de Imperiul Rus. Rusia cedează Moldovei teritoriul cuprins între localitatea Cotul Morii de pe Prut, apoi spre sud

Sărăţica, râul Ialpug, apoi spre est, la nord de Bolgrad şi pe Valul lui Traian până la ţărmul Mării Negre, la est de staţiunea maritimă Burnas. Localităţile ce urmau să treacă la Moldova sunt:

- din judeţul Cahul, 102 comune de proprietari, de răzeşi, sate mănăstireşti şi oraşul Cahul;
- 40 de comune din autocârmuire (bulgari, găgăuzi şi români transdunăreni şi din restul Basarabiei);
- 27 de comune ale ţăranilor aşezaţi pe terenurile statului, în afara autocârmuirii;-
- din judeţul Cetatea Albă, localitatea Tuzla, 8 comune de ţărani şi 3 aşezări căzăceşti;
- din Guvernământul Ismail – oraşele Ismail, Reni şi Chilia, precum şi 11 comune din afara autocârmuirii;
- din judeţul Chişinău, 4 comune, toate acestea cu o populaţie de 447.997 locuitori.

(Datele sunt din S.L. Novakov Dezvoltarea social-economică a satelor bulgăreşti şi găgăuzeşti din Basarabia anilor 1857-1917, Chişinău,2004, pag.32-64).

La 17 mai 1856, o comisie mixtă turcă, moldavă, franceză, engleză, pe de o parte, şi rusă, pe de altă parte, a examinat traseul de la Bolgrad la Cotul Morii şi de la Bolgrad spre est la Burnas de pe malul Mării Negre.

Din autocârmuire au trecut la Moldova 40 de comune şi anume:

- 20 de colonii bulgăreşti: Bolgrad, Tabac, Banova, Vaisal, Taşbunar, Doluchioi, Cairaclia, Dermendere, Cişmea Văruită, Caracurt, Împuţita, Satul Nou, Caragaci, Anadol, Fântâna Zânelor, Şirlichitai, Novopocrovca, Stari Troian, Trapaclo, Noul Caragaci.
- 7 colonii găgăuzeşti: Vulcăneşti, Congaz, Cişmechioi, Curci, Bolboaca, Etulia, Enichioi.

- 13 colonii locuite de moldoveni şi români transdunăreni: Colibaşi, Brânza, Giurgiuleşti, Văleni, Slobozia, Câşliţa, Frecăţei, Hagiabdul, Barta, Cartal, Babele, Erdecburnu, Eskipolos.

Discuţii aprinse au fost legate de pretenţia ruşilor ca oraşul Bolgrad să rămână la ei. Au trebuit să renunţe întrucât cedarea Bolgradului ar fi împărţit teritoriul discutat în două prin lacul Ialpug, fără comunicaţie terestră, iar lacul Ialpug nu este navigabil. Singura legătură între cele două părţi este pe la nordul lacului, prin oraşul Bolgrad. Dar ruşii au reuşit să-şi oprească oraşul Comrat şi comunele Desghingea, Chirsova şi Beşalma, deşi erau pe malul drept al Ialpugului considerat hotar. În perioada discuţiilor referitoare la hotarul părţii cedate o seamă familii bulgăreşti s-au mutat în Basarabia rămasă la ruşi dar din lipsă de terenuri libere au fost dirijate spre ţărmul Mării de Azov.

La 7 martie 1857, Comisia a semnat, în comuna Cubei, Actul final (harta 1).

- Din partea Rusiei, Actul a fost semnat de generalul Iavlinski, generalul Bitenev şi reprezentantul autocârmuirii bulgăreşti şi găgăuze Islovin

- Din partea Moldovei, vel-logofătul Rosseti Bălăcescu, vornicul Cantacuzino şi spătarul Cerchez, iar din partea Turciei, colonelul Alibei.

Punctele de vamă s-au mutat astfel:

- Vama Ismail, în comuna Cubei;
- Vama Reni, în Tatar Bunar;
- Vama Leova, în comuna Cărpineni;
- Vama Sulina, în oraşul Comrat.

În urma schimbărilor de frontieră numărul locuitorilor trecuţi la Moldova a fost de 127.912.

Pentru preluarea teritoriului, detaşamentul trupelor moldave, cu fanfara în frunte, s-a pus în mişcare la 1-13 martie 1857 şi la ora 4 p.m. toate trupele se găseau pe noul teritoriu al Moldovei la Reni. Această operaţie a fost executată în prezenţa autorităţilor ruseşti în uniformă de paradă. La Reni, în piaţa publică, clerul a oficiat slujba, în limba română.

Moldova a organizat în teritoriul nou obţinut trei judeţe:

- judeţul Cahul, cu reşedinţa în oraşul Cahul, cuprindea partea de nord-est a teritoriului, de la Cotul Morii în jos, pe stânga Prutului până la Vadul lui Isac (Valul lui Traian de Jos).

- judeţul Bolgrad, cu reşedinţa în oraşul Bolgrad, cu satele din sudul teritoriului.

- judeţul Ismail, cu oraşele Ismail, Reni, Chilia, Vâlcov şi târgurile Tuzla şi Nicolaevka şi satele din acest areal.

Încă din 4 februarie 1856, Caimacanul Teodor Balş à dat o proclamaţie că se vor menţine toate privilegiile date de administraţia rusă locuitorilor din autocârmuirea coloniştilor. Teritoriul obţinut de Moldova era condus de o Comisie provizorie în frunte cu logofătul Crupenschi, din care mai făceau parte vornicul Cantacuzino şi postelnicul Mihalache. Prefect al judeţului Bolgrad, cu un număr important de colonişti, a fost numit Ion Ionescu de la Brad.

Locuitorii judeţului l-au considerat un şef excepţional. A adus administraţia mai aproape de locuitori, organizând plase care aveau subprefecţi, judecători, notari. A reorganizat învăţământul. Dacă autocârmuirea avea numai 29 de şcoli, cu sedii improvizate în case particulare, în perioada administraţiei româneşti s-au înfiinţat peste 150 de şcoli în toate comunele, inclusiv 60 de şcoli în autocârmuire.

La 1 ianuarie 1857, o delegaţie a coloniştilor trecuţi la Moldova s-a

prezentat la Iaşi, la ministrul de finanţe N. Vogoride. Cu hrisovul din 6 iunie 1858 li s-au dat fonduri pentru înființarea unui liceu la Bolgrad. De asemenea, şcoala de fete a devenit liceu.

S-a înființat Seminarul teologic la Ismail, iar la 1873 s-a înființat Şcoala Normală tot la Ismail *(C.C.Giurescu, Viaţa şi opera lui Cuza Vodă, Bucureşti, 1966)*. În şcoli se studia în limba locuitorilor. În şcolile cu limba de predare bulgară, limba română era obiect de studiu. La Liceul din Bolgrad erau clase în limba română şi clase în limba bulgară.

Ion Ionescu de la Brad a permis locuitorilor de origine bulgară să facă cererile către oficialităţi în limba bulgară.

În anul 1860, după Unirea Principatelor române, a venit în teritoriul nou încorporat în Moldova, pentru luare de contact, primul ministru al României, Mihail Kogălniceanu. Acesta a fost impresionat de bunăstarea coloniştilor. A înnoptat la un om înstărit din comuna Dermendere. Acesta avea 40 hectare de pământ, 20 de cai, 100 de cornute. Întrebat cu câţi muncitori angajați lucrează, proprietarul a răspuns: eu, soția şi cei 6 copii ai mei. Kogălniceanu şi-a dat seama ce înseamnă să fii proprietar al pământului şi s-a convins dacă mai era nevoie de necesitatea reformei agrare, pe care, împreună cu Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, a efectuat-o în 1864, cu toată împotrivirea marilor latifundiari.

În sudul Basarabiei cotele de împroprietărire a țăranilor au fost stabilite mai mari decât în restul României. Regiunea sudului Basarabiei a cunoscut o deosebită prosperitate şi s-a bucurat de beneficiile administraţiei româneşti până în 1878, când acest teritoriu a fost reocupat de Imperiul rus. După 1878, sistemul administrativ al teritoriului reocupat a fost păstrat: comune, plăşi, primării, consilii populare etc.

Normal ar fi fost ca românii să redobândească întreaga Basarabie pe care ruşii au ocupat-o în 1812, în urma războiului ruso-turc, teritoriul acesta neaparţinând Turciei având doar statut de vasalitate. În 1878, ruşii, deşi eram aliaţi şi declaraseră pe cuvânt de onoare că nu vor atenta la nici un petic de pământ românesc, şi-au călcat cuvântul şi au reanexat sudul Basarabiei.

În Basarabia, care rămăsese rusească, ruşii, încercând să fie cât mai aproape de standardul pe care-l atinseseră şcolile înfiinţate de români, în Basarabia românească, au înfiinţat la Comrat, Şcoala Superioară Centrală Basarabeană, nucleul viitorului Liceu real de băieţi, ulterior Liceul „Dimitrie Cantemir", un liceu de renume.

Toate legile româneşti din Basarabia românească au rămas valabile în acest teritoriu şi după 1878, administraţia românească fiind mult mai modernă decât cea rusească. La retrocedarea teritoriului către Imperiul rus un număr important de moldoveni, dar şi de bulgari au trecut în dreapta Prutului, stabilindu-se între Bârlad şi Nicoreşti.

Studiul de caz expus mai sus arată neajunsurile şi frustrările locuitorilor din zonele cu frontiere trasate din cancelariile imperialiste. Interesele părţilor aflate la tratative nu corespund cu dorinţele şi drepturile populaţiilor din zonă. Este necesar să se facă studii pe teren, studii sociologice, sondaje pentru a separa habitaturi integrate, cu obiceiuri şi tradiţii de durată

Al doilea rapt al Basarabiei

La 26 iunie 1940, V. Molotov, ministru de externe în guvernul sovietic a solicitat României, prin ultimatum, cedarea Basarabiei, justificând această practică neîntâlnită în relațiile dintre state de cât la Hitler prin faptul că..." Basarabia, populată în principal de ucraineni (!!!), care ar fi avut „ o unitate seculară cu Republica Sovietică Ucraineană"; că URSS nu s-a împăcat nici odată cu faptul luării cu forţa a Basarabiei, ceea ce guvernul sovietic a declarat nu o singură dată şi deschis în faţa lumii"; că populaţia Bucovinei de Nord este legată în mod organic, în marea sa majoritate, cu Ucraina Sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât şi prin comunitatea de limbă şi compoziţie naţională". Că pentru ca URSS să fie în parte despăgubită de daunele pe care dominaţia Romîniei i le-a produs timp de 22 de ani, este necesar să i se transmită URSS şi partea de nord a Bucovinei"

În cuprinsul restrâns al acestei note s-au adunat atâtea neadevăruri sfruntate, de ordin istoric, demografic şi politic, încât este clar că pe autorii ei nici măcar nu i-a interesat dacă vor fi crezuţi sau nu. Efectul a fost acela al unei lovituri de măciucă, iar rezultatul - paralizarea efectivă a instituțiilor române, începând cu forurile conducătoare şi terminând cu armata.

Cum este posibil ca un înalt funcţionar al URSS să mintă „ordinar", fiindcă nu e de crezut că Molotov nu ar fi fost pus la curent cu adevărata componenţă etnică a Basarabiei. Astăzi, după 65 de ani de sovietizare şi rusificare a Basarabiei, recensământul populaţiei din Republica

Moldova din septembrie 2004 arată următoarea componenţă a populaţiei din Republica Moldova, fără Transnistria:

- moldoveni	76,1%	adică 2.945.300
- ucraineni	8,4%	
- ruşi	5,8%	
- găgăuzi	4,4%	
- români	2,1%	adică 70.275
- bulgari	1,9%	
- alţii	1,3%	
total		3.346.000

din care:

moldoveni + români 3.016.575 adică 78,2 %

Sudul şi nordul Basarabiei adăugate la Republica Moldova ar aduce procentul ucrainenilor la 11%. Afirmaţia lui V.Molotov este infracţiune nu numai în dreptul internaţional, dar şi în dreptul penal încadrabilă la „exprimare de neadevăruri în scopul obţinerii de avantaje materiale".

Şi mai ordinară este motivarea raptului nordului Bucovinei, de parcă anumite ţări sau provincii pot fi negociate ca o marfă oarecare.

Molotov s-a prezentat la Berlin cu pretenţia de a ocupa întreaga Bucovină şi numai obiecţiile părţii germane „că Bucovina nu a fost obiect al pactului germano-rus" a făcut ca Molotov să se mulţumească numai cu nordul acestei provincii.

Se pune problema că dacă Bucovina a fost ocupată pentru a compensa pagubele Uniunii Sovietice şi ale Basarabiei, consecinţă a celor 22 de ani de „ocupaţie" românească, acum după scurgerea a 65 de ani de ocupaţie sovietică (Ucraina având atât drepturile cât şi obligaţiile URSS), nordul Bucovinei ar trebui restituit imediat României.

Nota ultimativă sovietică cuprindea o hartă pe care era marcat intenționat cu o linie groasă noul hotar. Este o infracțiune şi aceasta, care nu poate fi justificată de lipsa unui creion normal în mâna lui Molotov sau a lui Stalin. Astfel marcat pe hartă, hotarul reprezenta pe teren o fâşie de circa 10 kilometri între localităţile Mihăileni şi Pelihceni (judeţul Dorohoi), fără posibilitatea de a stabili de ce parte sunt localitățile din fâşie. *(V. Fl. Dobrinescu, România şi organizarea postbelică a lumii, 1945-1947, Buc.,Ed. Academiei, 1988).* Acest hotar cuprindea şi o parte a județului Dorohoi, care nu făcuse parte nici odată din Bucovina.

Regiunea Herţa este situată în nordul Moldovei (ţinutul Dorohoi), pe malul drept al Prutului.

Acoperă o suprafaţă de 350 Kmp. Are o populaţie de 30.082 locuitori, potrivit recensământului din 1930 şi de 27.708 locuitori, potrivit celui din august 1940, după reocuparea de către România.

Ţinutul Herţa includea oraşul cu acelaşi nume, cu cele trei suburbii ale sale, Barahca, Fundul Herţei şi Poiana, care au fost lăsate României de linia de demarcaţie.

Oraşul Herța avea o populație de 8454 locuitori, potrivit recensământului din 1930 şi de 3.535 locuitori după retragerea trupelor sovietice.

Regiunea Herța mai includea următoarele 26 de sate: Bancend, Beceşti, Buda-Mare, Buda-Mică, Cotu-Boian, Culiceni, Fundoaia, Godineşti, Horbova, Hrațca, Lucovița, Lunca, Mamornița, Mihorani, Mogoşeşti, Molniţa, Pasat, Pilipăuţi, Probobeşti, Pueni, Sinihau, Slobozia-Mogoşeşti, Streanga, Tureatca, Văleni.

Populaţia acestor 26 de sate însuma 21.628 locuitori, potrivit recensământului din 1930 şi 24.173 potrivit celui din 1941.

Recensământul din 1930 indică pentru întreaga regiune Herţa următoarea structură etnică:

Naţionalitatea	Număr de locuitori	Procent din total
Români	27.919	92,8 %
Evrei	1.931	6,4 %
Alţii	232	0,8 %
TOTAL	30.082	100 %

Armistiţiul semnat între România şi Puterile Aliate pe 13 septembrie 1944 a restabilit graniţa din 1940 între România şi Uniunea Sovietică, regiunea Herţa fiind din nou luată de Uniunea Sovietică, împreună cu Basarabia şi Bucovina de Nord. Însă frontiera din 1944 nu corespundea pe deplin cu cea din 1940. Astfel, şi satul Prisaca, aparţinând administrativ de oraşul Oroftiana, a fost încorporat de URSS, deşi în 1940 acesta rămăsese României. Frontiera stabilită de Uniunea Sovietică în iunie 1944 avansează linia de demarcație în teritoriul românesc pe o lungime de 10-12 kilometri şi o adâncime de 3 kilometri. În iunie 1945, frontiera a fost din nou împinsă în teritoriul românesc cu peste 4 kilometri lungime şi o adâncime de 500-600 metri. În martie 1946, autorităţile sovietice au împins din nou frontiera aceasta cu aproape 1200 metri lungime şi adâncime de 70 de metri, între satele Fundul Herţei şi Movila Herței. Țăranii ale căror case au fost tăiate în două de această nouă linie de demarcaţie au fost obligaţi să le părăsească. *(Document păstrat la Institutul Hoover, Palo Alto,SUA, Brutus Coste Papers, box no.2 după „Documente străine despre Basarabia şi Bucovina, 1918-1944, Selecţia documentelor şi studiu introductiv de Valeriu Florin Dobrinescu şi Ion Pătroiu, Editura Vremea, Buc.,2003")* . Toate încercările diplomaţiei române de a scoate ţinutul

Herţa de sub ocupaţia sovietică au fost zadarnice. Intrarea trupelor sovietice în oraşul Herţa a condus şi la un conflict militar, care s-a închis în defavoarea României şi cu moartea unor militari români. Locuitorii ţinutului Herţei trebuie să înveţe limba ucraineană pentru a se adresa autorităţilor.

O altă zonă în care sovieticii au intervenit brutal a fost braţul Chilia şi gurile de vărsare a acestuia în Marea Neagră. Hotarul pe braţul Chilia trebuia să respecte talvegul, insulele acestui braţ trebuiau să respecte şi să fie considerate în raport de acest talveg. Dar pe teren, trupele NKVD au ocupat hoţeşte în noaptea de 25-26 octombrie 1940 patru ostroave care ne reveneau (Tătarul Mare, Maican, Dalerul Mic, Dalerul Mare).

De asemenea, sovieticii au ocupat canalul Stari-Stambul, prin care se scurge cel mai mare debit de apă al braţului Chilia şi care reprezintă un hotar. Sovieticii au împins frontiera spre vest, ocupând insula Limba şi stabilind graniţa pe canalul Musura. Acest canal secundar are un debit redus şi prin depunerile importante de aluviuni se apropie an de an de oraşul Sulina. *(V.FL.Dobrinescu, op.cit.)*. În următorii 30-40 de ani, grănicerul ucrainean va sta pe malul nordic al braţului Sulina, în faţa oraşului Sulina.

La Conferinţa de pace de la Paris, în 1947, sovieticii solicitau şi Gurile Dunării. Diplomaţia americană înclina să accepte, dar s-au opus celelalte părţi. *(V.Fl.Dobrinescu, op. Cit.)*. Ulterior, acelaşi Molotov a încercat să ocupe litoralul românesc al Mării Negre de la Musura la Vama Veche, motivând că Delta, Jurilovka şi satul 2 Mai sunt locuite de lipoveni. Dorea să se repete procedura de acaparare a Insulei Şerpilor, prin proces-verbal de predare-primire. Numai dispariţia lui Stalin a dus la îndepărtarea acestui „odios croitor de frontiere".

Divizarea Basarabiei

Odată cu ocuparea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord, în anul 1940, începe drama a peste trei milioane şi jumătate de români. Dezmembrarea Basarabiei, încorporarea Bucovinei de Nord în Ucraina, deportarea moldovenilor în Siberia, Kazahstan şi Nordul Îndepărtat, impunerea alfabetului chirilic, falsificarea istoriei acestor provincii româneşti, tratarea românilor ca un popor de mâna a doua, iată cele mai izbitoare faţete ale acestui calvar nesfârşit pe deplin nici astăzi.

Oraşul Comrat, din sudul Basarabiei avea în 1940 peste 18.000 de locuitori. În anul 1946 a ajuns la numai 4600 de locuitori. O parte au plecat, în 1940 şi 1944, în România, un număr important de familii au fost deportate , iar cea mai mare parte a murit de foame în anii 1946-1947, foame ordonată de Stalin care a dispus ridicarea tuturor proviziilor de care dispunea populaţia.

Divizarea Basarabiei între o Republică Moldova şi Republica Ucraina a avut consecinţe grave. În acest proces, artizanul principal a fost Nikita Hruşciov.

Acesta a ajuns în fruntea ierarhiei comuniste din Ucraina şi din această postură a ciopârţit Basarabia.

Deşi la Cernăuţi, Ismail, Cetatea Albă şi în alte oraşe şi sate au avut loc adunări în care se exprima dorinţa ca toţi basarabenii şi ucrainenii cu care aceştia convieţuiau să intre în componenţa RSS Moldoveneşti, Stalin a acceptat ca Hruşciov să croiască harta după bunul său plac.

Provinciile răpite au fost fărâmiţate: Bucovina de Nord şi partea de nord a Basarabiei au format o regiune a Ucrainei; partea de sud a Basarabiei a intrat în componenţa regiunii Odessa din Ucraina; partea centrală a Basarabiei şi o parte a RASS Moldovenească din Transnistria au format Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Un important număr de români au fost deportaţi în Siberia; Basarabia şi Bucovina au fost masiv colonizate cu ruşi şi ucraineni.

Detaşarea, la 2 august 1940, a sudului Basarabiei şi a judeţului Hotin de restul Basarabiei a fost o operaţie artificială, o găselniţă pentru învrăjbirea naţionalităţilor conlocuitoare. Pe basarabeni nu i-a consultat nimeni. Moldovenii de dincolo de Nistru, care au fost consultaţi, au propus ca numai o parte a judeţului Hotin şi a judeţului Cetatea-Albă să treacă la Ucraina. Această propunere a fost susţinută şi de Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, A. Gorkin, pentr că, motiva el:

„- populaţia plăşilor Reni, Bolgrad şi Ismail este constituită în majoritate de români;

- oraşul Ismail este centrul cultural şi economic al acestor plăşi şi al unei părţi a judeţului Cahul".

Cu toate acestea, Stalin a aprobat propunerea lui Hruşciov care urmărea de fapt îndepărtarea Moldovei de la Dunăre, de la Gurile Dunării şi Marea Neagră.

Totuşi, Stalin i-a făcut, ca o ironie, probabil, o observaţie lui Hruşciov că nu i-a lăsat Moldovei acces la Dunăre. Hruşciov, ştiind că nimeni nu va verifica operaţia accesului Moldovei la Dunăre, i-a acordat acesteia 500 de metri la Giurgiuleşti. Pe 500 de metri nu se poate organiza nici cel mai modest port.

O elevă din Frumuşica, comună situată la câţiva kilometri de

hotarul Ucrainei cu Moldova era disperată că trebuie să învețe în limba ucraineană, când la nici zece kilometri peste graniță conaționalii săi învață în limba maternă, româna. Dacă Basarabia nu ar fi fost ciopârţită de Nikita Hruşciov, în august 1940, astăzi problema Pactului Molotov-Ribbentrop ar fi avut poate aceleaşi consecinţe ca pentru Ţările Baltice, adică solicitarea unei reparaţii din punct de vedere moral, a REPUBLICII Basarabia faţă de URSS. Astăzi sudul şi nordul Basarabiei reprezintă o piatră de moară în relaţiile româno-ruso-ucrainene.

Dacă Republica Moldova ar fi fost întreaga Basarabie, ar exista numai problema relaţiilor dintre cele două state româneşti. În prezent, Ucraina, care a suferit jugul rusesc timp de aproape 350 de ani, nu înțelege să repare nedreptatea făcută de Hruşciov poporului român.

Dacă nu ar fi fost Basarabia divizată, astăzi nu am fi avut probleme cu Ucraina de cât în ceea ce priveşte nordul Bucovinei; nu ar fi existat nici problema Bâstroe, nici aceea a Insulei Şerpilor şi nici problema şcolilor româneşti în nordul şi sudul Basarabiei.

Rusia nu vrea să anuleze efectele prelungite anacronic ale Pactului Molotov-Ribbentrop, deşi pierderile teritoriale ale Poloniei şi României nu mai sunt pe teritoriul Federației Ruse, ci la Belarus şi Ucraina.

Principiul juridic fundamental „Honeste vivere nemini ledere, cui que suum tribuere" nu este practicat de Rusia. George W. Bush încearcă să atragă Rusia spre acest mod de coexistenţă, dar Rusia crede că G.W.Bush ar dori să ocupe Rusia.

Nu cred, fie şi numai din lecţiile trecutelor conflicte şi înfruntări, nu cred să mai existe astăzi naivi sau nebuni cărora să le treacă prin minte că poporul rus ar putea fi obiectul unor aventuri de cucerire..

E oare frământarea mea valabilă şi viceversa? Ezit să-mi răspund.

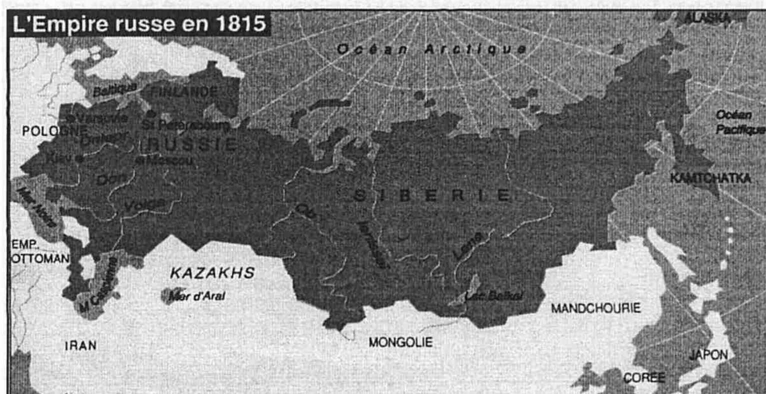
Ezit, întrucât prea multe fapte și întâmplări vor parcă să mențină mereu într-o stridentă actualitate vorbele împărătesei Ecaterina potrivit cărora „n-am cum să-mi apăr hotarele (ale Rusiei, evident –n.a.) decât dacă le extind permanent".

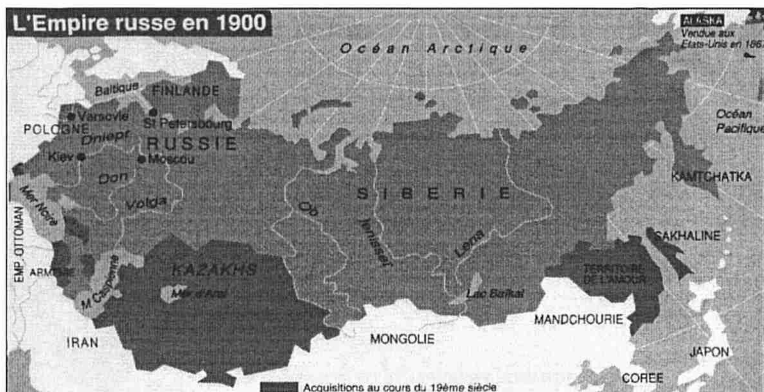
Deși, de la rostirea acestui cinic și monstruos principiu au trecut mult peste două sute de ani și lumea a descoperit între timp și alte moduri de a concepe viața pe această planetă numită pământ.

La Moscovie des 15 et 16èmes siècles
ALASKA
Océan Arctique
ROYAUME DE SUEDE
Baltique
GRD DUCHE DE LITUANIE
Dniepr
Kiev
Océan Pacifique
KAMTCHATKA
S I B E R I E
Ob
Ienisseï
Lena
Mer Noire
EMP. OTTOMAN
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
IRAN
JAPON
COREE
LAGRANDE-PRINCIPAUTE DE MOSCOU (1462)
LA RUSSIE D'IVAN LE TERRIBLE (1533)

La Russie en 1689
Océan Arctique
Baltique
FINLANDE
POLOGNE
Dniepr
RUSSIE
Kiev
Moscou
Don
Volga
Océan Pacifique
KAMTCHATKA
S I B E R I E
Ob
Lena
Mer Noire
EMPIRE OTTOMAN
KAZAKHS
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
IRAN
CHINE
JAPON
COREE

L'Empire russe en 1815
ALASKA
Océan Arctique
Baltique
FINLANDE
Varsovie
St Pétersbourg
POLOGNE
Dniepr
RUSSIE
Kiev
Moscou
Don
Volga
Océan Pacifique
KAMTCHATKA
S I B E R I E
Ob
Lena
Mer Noire
EMP. OTTOMAN
KAZAKHS
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
MANDCHOURIE
IRAN
MONGOLIE
JAPON
COREE

L'Empire russe en 1900
Océan Arctique
ALASKA
Vendue aux Etats-Unis en 1867
Baltique
FINLANDE
Varsovie
St Petersbourg
POLOGNE
Dniepr
RUSSIE
Kiev
Moscou
Océan Pacifique
Don
KAMTCHATKA
SIBERIE
Volga
Mer Noire
Ob
Ienissei
EMP. OTTOMAN
SAKHALINE
Lena
ARMENIE
KAZAKHS
TERRITOIRE DE L'AMOUR
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
MANDCHOURIE
IRAN
MONGOLIE
JAPON
COREE
Acquisitions au cours du 19ème siècle

L'U.R.S.S. en 1922
Océan Arctique
FINLANDE
LITUANIE
ESTONIE
POLOGNE
LETTONIE
Océan Pacifique
BESSARABIE
Dniepr
Kiev
Moscou
KAMTCHATKA
Don
UNION DES REPUBLIQUES SOCIALISTES SOVIETIQUES
Volga
Ob
SIBERIE
Mer Noire
Ienissei
SAKHALINE
Lena
KARS
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
MANDCHOURIE
IRAN
MONGOLIE
JAPON
COREE
LITUANIE Territoires de l'Empire russe perdus par la Russie soviétique

L'U.R.S.S. en 1946
Océan Arctique
Océan Pacifique
Dniepr
Kiev
Moscou
KAMTCHATKA
Don
UNION DES REPUBLIQUES SOCIALISTES SOVIETIQUES
Mer Noire
Volga
Ob
SIBERIE
Ienissei
SAKHALINE
Lena
M Caspienne
Mer d'Aral
Lac Baïkal
MANDCHOURIE
IRAN
MONGOLIE
JAPON
COREE

HISTORIA INCREMENTORUM ATQUE DECREMENTORUM AULAE ROSIA (ISTORIA CREŞTERII ŞI A DESCREŞTERII IMPERIULUI RUS)

Ce înseamnă un imperiu? Este o organizaţie statală formată dintr-un popor stăpânitor având un teritoriu propriu şi o serie de alte teritorii limitrofe sau nu, locuite de alte popoare, ocupate prin forţă sau vicleşug de poporul dominant. Unele imperii, în istoria lumii, au fost de durată, altele au avut o existenţă efemeră. Imperiul roman, apoi cel bizantin, au durat câte un mileniu, altele, ca imperiul mongol, au durat până la dispariţia cuceritorului care l-a întemeiat.

În Europa, până la primul război mondial, au existat trei imperii: imperiul rus, imperiul austro-ungar şi imperiul otoman. După 1918, imperiul austro-ungar s-a destrămat, imperiul turc a pierdut teritorii şi s-a laicizat, apoi s-a democratizat devenind republică, iar imperiul rus, care trezise europenilor speranţa că se va fragmenta, a supravieţuit ca imperiu sovietic, nerecunoscând decât independenţa Finlandei, dar nu

şi pe cea a Poloniei, Basarabiei, Ţărilor Baltice, a Georgiei, Armeniei, Azerbaidjanului şi a Asiei Centrale. Mai mult, imperiul roşu, cum era supranumită URSS, a mai ocupat un teritoriu finlandez în nordul ţării, îndepărtând Finlanda de Oceanul Arctic, a ocupat hanatele şi emiratele Asiei Centrale, Ţările Baltice, Basarabia, o parte din Polonia, iar după al doilea război mondial Konigsbergul, Republica Tuva, insulele Curile, Sahalinul, Ucraina Subcarpatică, ajungând în centrul Europei, la 100 km de Budapesta. În acest mod, imperiul sovietic a devenit cel mai întins imperiu cunoscut vreodată, ocupând o şesime din planeta Pământ. În plus, a obţinut tutela asupra Bulgariei, României, Albaniei, Jugoslaviei, Ungariei, Cehoslovaciei, Poloniei şi a Germaniei de răsărit..

Rusia, o ţară pe care o parcurgi cu trenul de la vest la est în zece zile, este o ţară care dezechilibrează orice alianţă din care face parte, denumită frecvent şi nu fără temei închisoare a popoarelor era adevărată sperietoare pentru vecinii săi.

Cine şi-ar fi închipuit, în epoca lui Ştefan cel Mare, că Marele cnezat al Moscovei, care se afla sub jugul Hoardei de Aur, va deveni Imperiul de mai tîrziu?

Marele cnezat al Moscovei, care se va transforma în imperiul Rus, apoi Sovietic, avea în anul 1462 suprafaţa Moldovei şi era condus de cneazul Ivan al III-lea. Acesta, datorită alianţei cu Mengli Ghirai al Crimeii şi Ştefan cel Mare al Moldovei, a reuşit să se emancipeze de sub dominaţia Hoardei de Aur şi să incorporeze la Marele cnezat al Moscovei teritorii întinse fără a da vreo luptă. După mărturia baronului Herbenstein (în „Rerum moscovitarum commentarii Sigismundi liberi baronis Herbenstein"). Ştefan cel Mare s-a exprimat că „în timp ce cuscrul său îşi măreşte teritoriul ţării, stând acasă şi dormind, el, deşi luptă zi de zi, de abia îşi poate apăra hotarele ţării". *(Al.Boldur, Istoria lui*

Ştefan cel Mare, pag.67, nota 6: „Magnus ille Stephanus Moldaviae Palatinus, crebo in conviviis ejus mentione faciens, dicerit:illum domi sidendo et dormindo imperium suum augere, se vero pugnando quootidie vix limite defender posse").

În această perioadă, spaţiul nord pontic, dincolo de Nistru până la Nipru era aproape pustiu, populaţia sa fiind compusă în special din români. N.Iorga scria: „Noua Moldovă era numele teritoriului aşezat pe malul stâng al Nistrului, la est de Soroca, unde au fost colonizaţi, după 1670, moldoveni, organizați în slobozii; această regiune a fost răscumpărată de coloniştii moldoveni de la tătari" *(Locul românilor în istoria universală, Buc., 1985).*

O constantă a istoriei Rusiei a fost considerarea tuturor vecinilor ca inamici potenţiali. Rusia este stăpânită de frica de încercuire; de aici dorința de a organiza un cordon de-a lungul frontierei.

Sufletul rusesc este complicat, situat între pragmatism şi fatalism. Dostoievschi scrie în jurnalul său: „Destinul Rusiei este indiscutabil, paneuropean şi indiscutabil panmondial. Rusul este un om al Universului. Rusia trebuie să fie a treia Romă. Rusia nu uită că este şi o țară asiatică, nu numai europeană. Un anumit sentiment asiatic trebuie căutat şi în psihologia colectivă rusă. El se degajă dintr-un anumit fel de a percepe spațiul. Pentru rus un spațiu este un fel de infinit de cucerit".

Începând cu sec. al XIV-lea, ruşii înaintau vertiginos spre oceanele şi mările lumii, Arctic, Pacific, Marea Baltică, Marea Caspică, Marea Neagră, Bosfor.

În anul 1325, „marele principe de Vladimir şi al întregii Rusii" ocupa un principat de mărimea Moldovei. Însă , an după an, Rusia ocupă noi teritorii şi în 1462 scutură jugul de 200 de ani al mongolilor şi se întinde spre sud (pe Volga în jos) şi spre est, fără a obține însă un

debuşeu maritim.*(fig.1, L'evenement du Jeudi,5 au 11 septembre 1991, ag.48)*. În 1613 la conducerea Rusiei vine familia Romanov. Peste aproape un secol, între 1618 şi 1689, ruşii cuceresc spaţii imense din Siberia, ajungând la Oceanul Pacific. Rusia devine cea mai mare ţară a lumii *(fig.2)*, în aceeaşi perioadă ajunge şi la Marea Caspică.

Petru cel Mare, obţine, la începutul secolului al XVIII-lea, accesul la Marea Baltică şi fondează noua sa capitală Sankt-Petersburg. Ecaterina cea Mare, la rândul său, a lărgit imperiul spre vest şi mai ales spre sud. În 1774, ajunge la Marea Neagră, iar în 1792 la Nistru. Atât Varşovia cât şi Basarabia erau, după 1812, posesiuni ruseşti (răpite)(*fig.3*). De asemenea, Georgia şi Azerbaidjanul. În nordul Caucazului mai rămân câteva enclave neocupate de ruşi (Osetia, Cecenia, Balkaria). Acestea vor fi ocupate de-a lungul secolului al XIX-lea, când Rusia ocupă şi hanatele Asiei Centrale şi Teritoriul Amurului, smuls de la China. În 1867, vinde Alaska Statelor Unite (*fig.4*). În 1905, Rusia pierde Sahalinul, ca urmare a pierderii războiului cu Japonia. În 1918, Rusia pierde Finlanda, Ţările Baltice, Polonia şi Basarabia *(fig.5)*.

În 1946, Rusia, acum URSS, ajunge la extinderea sa maximă, *(fig.6)*ocupând teritorii noi ca Ucraina Subcarpatică, Konigsbergul, Insula Şerpilor, insulele Curile, Tuva. Extinzându-şi dominaţia şi asupra unor ţări independente din centrul şi sud-estul Europei, URSS devine a doua putere a lumii, Stalin având toate motivele să fie arogant şi agresiv chiar faţă de SUA şi să se amestece în politica mondială într-o manieră cu totul specifică celor care mizează numai şi numai pe forţă. Rusia sovietizată este la apogeul puterii sale, temută de toate ţările lumii, fiind deţinătorul celui mai mare arsenal nuclear şi unul din marii exportatori de arme clasice.

Este drumul visat de panslaviştii din imperiul rus.

Constantin Leontiev, scriitor şi filosof rus, care a trăit în a doua jumătate a secolului trecut, considera că va lua naştere o confederaţie ortodoxo-greco-slavă, în frunte cu imperiul rus. Leontiev cunoştea bine Balcanii, fiindcă mulţi ani a fost secretar la Consulatele ruseşti din Adrianopol, Tulcea, Ianina, Salonic. „Rusia, scria el, ştie că în afara cehilor, bulgarilor şi altor slavi, care ar urma să facă parte din acest megastat confederativ, mai sunt românii, maghiarii şi grecii; primele două popoare neslave, fiind prin forţa lucrurilor insule în marea slavă, vor fi nevoite să-i împărtăşească soarta."

Leontiev considera că imperiul rus trebuie să-şi mute capitala de la Sankt-Petersburg la Kiev, iar Constantinopolul, care este centrul natural al tuturor popoarelor slave, trebuie să aparţină imperiului rus, dar să nu fie capitală administrativă, ci centru spiritual al confederaţiei greco-slave. *(V.I. Grosul, Bizantinismul lui C. Leontiev, în Revue des etudes sud-est europeene, tom XXXIV, 1996, nr.265-273, Bucureşti).*

Dar nivelul economic al URSS nu era proporţional cu efortul militar, situaţia economică a acestui colos era în continuă degradare. Scăderea nivelului de trai devine tot mai drastică, iar posibilităţile relaţiilor comerciale cu restul lumii se diminuează evident. În clasamentul activităţii economice globale, Rusia ocupă la data alcătuirii acestei lucrări abia locul 10, după SUA, China, Japonia şi chiar Brazilia. Contribuţia Rusiei la PIB-ul mondial este de 2,5%, a Chinei de 12%. Contribuţia Rusiei la bugetul ONU este egal cu al unei ţări mici precum Olanda.

„*Ziarul Financiar*" de vineri 11.03.2005, în pagina 5 publica următoarea ştire:

„Miniştrii de finanţe ai Grupului celor şapte ţări industrializate vor refuza cererea Rusiei de a deveni membru şi de a conduce deliberările

de anul viitor în ceea ce priveşte politica economică a grupului. Economia Rusiei, a 16-a din lume (în 2003 era a 10-a! – n.a.), nu este însă destul de puternică în comparaţie cu ceilalţi membri ai G-7. „Economia Rusiei este prea mică şi nu este destul de liberă pentru a merita să devină membru", declara într-un interviu Stuart Eizenstat, fostul secretar de stat al SUA. Totuşi, lui Vladimir Putin i-a fost permis să găzduiască summit-ul anual din 2006, ceea ce explică speranţa Rusiei de a fi acceptată ca membru de această dată.

În ultima decadă a secolului trecut, destrămarea Uniunii Sovietice şi degradarea economică din tranziţia postcomunistă au diminuat dramatic statutul de mare putere asiatică al Rusiei.

Degringolada Rusiei provocată de destrămarea URSS în decembrie 1991 a fost puternică. După o perioadă îndelungată de stagnare economică sub comunism, Rusia a trecut printr-o tranziţie marcată de fraude şi ezitări. Terapia de şoc din perioada Elţân a fost urmată de o degradare economică dezolantă. O mare parte din populația Rusiei ajunge să considere că reforma, revoluţia şi democraţia par sinonime cu sărăcia, haosul şi suferinţa, nu cu libertatea.

Venit la putere în 2000, preşedintele rus Vladimir Putin a acţionat prompt ca să curme revoluţia începută de predecesorul său, Boris Elțân. Putin a considerat că decada 1990-2000 nu a reprezentat o perioadă de tranziţie de la dictatura comunistă spre democraţie, ci o epocă aberantă de instabilitate politică, de anarhie economică şi de destrămare progresivă a autorităţii statului rus. Întrebat de corespondenții străini despre măsurile drastice impuse de el împotriva structurilor democrate din Rusia, Putin a răspuns că „dacă democrația înseamnă uzurparea statului, atunci noi nu avem nevoie de asemenea

democraţie". Într-adevăr, Putin a eliminat centrele de putere care i-ar fi putut îngrădi autoritatea. Putin a decretat că guvernatorii celor 89 de provincii ale Federaţiei Ruse nu vor mai fi aleşi de cetăţenii respectivi, ci vor fi numiţi de către preşedinte.

Aproape două treimi din ruşi sunt convinşi că ţara lor este încă o mare putere. Ei sunt conştienţi că în ultimul deceniu Rusia a avut o evoluţie „defavorabilă". Dar refuză să accepte că schimbările post-sovietice sunt o derulare ireversibilă a unei perioade post-imperiale şi rămân convinşi că, inevitabil, ţara lor va reveni la statutul dominant anterior.

Dacă Putin este aparent calm şi adept al democraţiei „gen rusesc", ministrul apărării naționale clamează, în orice ocazie, că Rusia îşi va permite să intervină în orice parte a lumii, unde interesele sale sunt în pericol, acolo unde sunt minorități ruseşti cărora nu li se permite accesul la putere folosind limba rusă ca limbă de stat.

Moscova întreţine relaţii strânse şi sprijină pe faţă dictatori locali din Belarusia, Abhazia, Transnistria, Osetia de Sud. La întrunirea OSCE de la Sofia, din decembrie 2004, ministrul rus de externe Serghei Lavrov, a refuzat orice discuție în legătură cu angajamentele lui Boris Elţân de la Istambul din 1999 de a retrage trupele ruseşti din Georgia, Moldova şi Belarus. La începutul lunii decembrie 2004, Rusia a impus o blocadă împotriva Abhaziei şi a oprit aprovizionarea cu energie electrică şi a sistat transportul feroviar pentru că alegerile nu au fost câştigate de candidatul prorus.

Rusia doreşte să-şi afirme influenţa în ţările Asiei Centrale, unde americanii au avut un „pied à terre" în Kazahstan şi Kirghistan. În Orientul Extrem rusesc cu o suprafaţă cât toată Europa, locuiesc numai 7 milioane de ruşi şi minoritari, din cei 16 milioane care locuiesc peste

Ural, în toată Siberia. La sud de fluviul Amur locuiesc 107 milioane de chinezi.

O teamă istorică a Rusiei a fost că aceşti chinezi, înfometaţi, disperaţi sau întărîtaţi, vor năvăli şi vor ocupa teritoriile depopulate ale Rusiei Asiatice. Până acum acest „pericol galben" nu s-a adeverit. Ceea ce nu înseamnă că în viitor Rusia, în declin postimperial şi în criză demografică, nu ar putea fi expusă unor revendicări teritoriale din această zonă suprapopulată.

Rusia, în lunile de iarnă din 2000-2001, nu a fost în stare să aprovizioneze cu combustibil lichid regiunea nord-estică a Siberiei; centralele electrice din Magadan, Habarovsk şi Vladivostok nu au putut funcţiona şi oamenii au degerat, au murit din cauza frigului. În aceste condiţii, guvernatorii acestor regiuni nu mai ascultau ordinele Moscovei. Abia în 2002 Moscova a reuşit să realimenteze aceste regiuni.

Sintagma „a treia Romă" se datorează Călugărului Filotei din Pskov, care într-o scrisoare adresată ţarului Vasile al III-lea, în anul 1511, scria: "Două Rome au căzut, dar a treia – Moscova - a rămas şi a patra nu va fi niciodată".

Există o pătură din rândul intelectualilor care încearcă să dirijeze poporul rus spre preocupări legate de perfecţionarea vieţii interne a ruşilor, spre asigurarea unui nivel moral şi material superior. Aceştia consideră că ruşii trebuie să se ocupe de ei înşişi. Aceşti gânditori se împart în două grupe, după modul în care văd ridicarea Rusiei.

Una din variante este cea a lui Soljeniţin, recent decedat, prezentată de acesta în „Chestiunea rusă la sfârşitul secolului XX" (Editura Anastasia, 1995): „Eforturile noastre trebuie orientate spre interior, spre o dezvoltare internă, pe bază de muncă liberă, făcută cu tragere de inimă... Trebuie să ne intre în cap: Transcaucazia să-şi urmeze drumul

său, Moldova aşişderea, Ţările Baltice de asemenea, iar Asia Centrală cu atât mai mult".

Aceşti gânditori consideră că ruşii s-au preocupat prea mult de civilizarea altora şi şi-au sacrificat timpul, banii, preocupările pentru popoarele periferice ale imperiului rus, în detrimentul interiorului Rusiei, care a rămas în urmă.

*

A doua variantă are o sorginte mai îndepărtată în timp: Rusia să devină o a doua Americă!. Încă din 1814, ducele de Richelieu, prefect al oraşului construit de el, Odessa, scria „Mă simt mai bine printre emigranţii din regiunea Noii Rusii (nemţi, greci, moldoveni, evrei, tătari) decât printre funcţionarii ruşi. Visez să creez o nouă Americă, în care să se adune oamenii dezrădăcinaţi şi ambiţioşi din toate ţările" *(Neal Ascherson, Marea Neagră, Ed. Univers, 1999, pag. 146-147).*

Rusia se consideră egală cu Uniunea Europeană. Intrarea României în NATO şi în Uniunea Europeană se resimte negativ în Rusia. Preşedintele Dumei de Stat, Selejniov, într-o vizită făcută la Bucureşti, a declarat că nu vede necesitatea intrării României în NATO şi UE. Cine ameninţă România ? se întreba retoric respectivul demnitar , lacunar probabil în ceea ce priveşte cunoaşterea istoriei noastre.

În Jurnalul din 11 iulie 1854, scris la Bucureşti, marele scriitor Lev Tolstoi nota: „în convorbirea avută astăzi cu doctorul valah mi-a dispărut impresia proastă şi nedreaptă ce mi-o făcusem la adresa valahilor, părere generală în toată armata rusă şi pe care mi-am însuşit-o de la nătărăii cu care am avut de-a face până acum" *(România literară, anul VII, 349, 11 ianuarie 2003).*

Între 1868-1870, tânărul locotenent Lev Tolstoi, care vizita des

Statul Major Rus din București mai nota: „poporul român este foarte blând și are o soartă tristă".

Jules Michelet: "L-amitié de la Russie a été plus funeste aux Romains que l-ostilité de tous les autres peuples reunis."

Rușii ar dovedi înțelepciune lăsând Republica Moldova să se dezvolte după legile ei, ne mai sprijinind acțiunile de subminare a integrității și suveranității ale separatistului transnistrean.

Fruntașii politicieni liberali din Odessa declarau, în decembrie 1991: „Bucovina de nord și Basarabia de sud sunt teritorii românești și suntem pentru discuții cu România în privința teritoriilor încorporate Ucrainei ca urmare a Pactului Molotov-Ribbentrop".

Iată ce spune Viaceslav Samașkin, corespondent timp de mulți ani, în România, al publicației „Moskovskie Novosti": România nu are motive să se teamă de Moscova. În istorie, România a fost hărțuită secole de-a rândul, încercându-se chiar eliminarea ei pentru totdeauna. Când va intra ea în Uniunea Europeană, România nu va intra fragmentată pe regiuni, cum doresc unii, ci ca un întreg, ca Stat Național *(AS, anul XI, nr. 495, 17-24 dec.2001).*

Salutăm o Rusie democrată și pașnică, în interiorul granițelor națiunii sale, care să se bucure de respectul tuturor țărilor așa cum se bucură Franța, Anglia, Germania și celelalte țări din Uniunea Europeană. Rusia să fie condusă de intelectualii ruși cu calități recunoscute internațional și să renunțe la politicienii posedați obsesiv de remanența unor idei anacronice.

În privința teritoriilor românești, Basarabia și nordul Bucovinei și ținutul Herța, politologii văd rezolvarea în intrarea Moldovei și a Ucrainei în UE și spiritualizarea frontierelor.

De acelaş autor:

- Găgăuzii - ediţie bilingvă - 1997
- Găgăuzii şi românii - 2000
- Segmente şi fragmente de istorie - 2000
- O cale sigură de progres: învăţământul românesc - 2001
- Note de călătorie - 2001
- Et in Cumania ego - 2002
- Scrieri, călătorii, istorii, evocări - 2002
- Găgăuzii din Basarabia - 2003
- Escale în spaţiu şi timp - 2003
- De la Nistru pân' la Tisa şi ceva mai departe - 2004
- Găgăuzii cred în ziua de mâine - 2004

SBN 978-973-88768-4-2

